

BİR YAPTIRIM TÜRÜ OLARAK PARA CEZALARININ TEORİ VE UYGULAMADAKİ ANALİZİ

Halûk Çolak *
Uğurtan Altun **

I. Adli Para Cezası

A. Genel Olarak

Suç karşılığı olarak hükümlüden bir paranın alınmasını ve kanunun gösterdiği yere tevdi edilmesini, ödenmemesi hâlinde kanunun gösterdiği yaptırımlara çevrilmesini belirleyen cezaya, para cezası denilir.¹

Günümüzün modern devletleri, suç oluşturan eylemler karşısında suçlunun iki tür hak ve yararına yönelik olarak esas yaptırımlar sistemlerini düzenlemektedir. Bunlardan birisi kişi hürriyeti, diğeri ise malvarlığıdır. Kişinin malvarlığına yönelik bir yaptırım türü olan para cezaları başlangıçta kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalı taraflarını gidermek amacıyla uygulandığı hâlde, zaman içinde diğer cezaların aksine uygulama alanı genişlemekte olan bir ceza türü olarak görünüm almıştır. Öyle ki, para cezalarının geçtiğimiz yüzyılın son çeyreğinden itibaren, hapis cezalarının uygulanmasını sınırlayan bir etki göstermek suretiyle, cezalar sisteminde oldukça önem kazanan bir ceza türü olduğunu söylemekte yanlış olmayacaktır.² Para cezası, eski dönemlerde adam öldürme gibi en ağır suçlar karşılığında da uygulanmış ve kefaret anlayışının egemen olduğu yıllarda bu cezanın etki alanı daralarak yerini bedenî cezalara bırakmıştır. Fakat özellikle XX. yüzyılda para cezalarının çok önemli yer tuttuğu ve hatta hürri-

* Dr., Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Md. Yrd.

** Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Md. Hâkimi.

¹ Çolak Halûk, Güncel Ceza Hukuku ve Yeni Türk Ceza Kanunu, Ankara 2005, s. 138.

² Önder Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, C. II-III, 2. Baskı, İstanbul 1992, s. 557.

yeti bağlayıcı cezaların yerini almak yönünde geliştiği görülmektedir. XX. Yüzyıldan itibaren para cezalarının önemi çok artmış ve kısa süreli hapis cezalarının sakıncalarını gidermek bakımından bu cezaya olan ihtiyaç, özellikle belirmiştir.³

Öğretide farklı şekillerde de olsa her yazarın bir para cezası tarifi verdiği görülmüştür.

Önder'e göre, para cezası, suç teşkil eden bir fiil nedeniyle, faile karşı toplumun kınama duygusunu belirten, onu maddî yararlarından yoksun bırakmayı amaçlayan, yargı organınca hüküm altına alınan ve kusur ile orantılı olmakla beraber suçlunun ekonomik durumunu da göz önünde tutarak cezada bulunan amaçları gerçekleştirmek için Devlet hazinesine bir miktar paranın ödenmesidir.⁴

Dönmezer-Erman'a göre, para cezası, kanunun suç olarak gösterdiği bir fiili işleyen kişiye uygulanan ve kanunda yazılı sınırlar arasında tayin olunacak ve mahkûm tarafından ödenmemesi hâlinde kanunun gösterdiği diğer müeyyidelere çevrilebilen ve kamu gücüne bir para miktarının ödenmesini emreden bir müeyyidedir.⁵

Erem'e göre, para cezası, kanunda yazılı hadler arasında tayin olunacak bir miktar paranın devlet hazinesine ödenmesinden ibarettir.⁶

Donay'a göre, ise para cezası, suç teşkil etsin ya da etmesin bir hukuk normunu ihlâl eden kişinin devlete veya kanunda belirtilen başka bir yere, bir zararın tazmini amacını taşımaksızın ödemek zorunda olduğu belirli bir miktar paradır. Bu şekilde verilen tanım, hem kamu para cezalarını, hem de kamusal nitelikte olmayan para cezalarını kapsamaktadır.⁷

³ Dönmezer Sulhi/ Erman Sahir, *Nazarî ve Tatbiki Ceza Hukuku*, Genel Kısım, Cilt II, İstanbul 1997, s. 674.

⁴ Önder, s. 558. Adı geçen yazar, 647 sayılı Mülga CİK'nın 5. maddesindeki "Para cezası kanunda yazılı hadler arasında tayin olunacak bir miktar paranın Devlet hazinesine ödenmesinden ibarettir" şeklindeki tanımın, para cezasının gerçek bir ceza olarak kabul edilmesi sebebiyle bu tanımın eksik olduğu, ceza hukukunun gerçek para cezası ile diğer para cezaları arasındaki farkı belirtmediğini ileri sürmektedir. Bkz., Önder, s. 558.

⁵ Dönmezer/Erman, s. 680.

⁶ Erem Faruk, *Ceza Hukuku*, C. II, 12. Baskı, Ankara 1985, s. 221.

⁷ Donay Süheyl, *Para Cezaları (Para Cezaları)*, İstanbul 1972, s. 15; Aynı şekilde bkz., Donay Süheyl, "Genel Olarak Para Cezası (Toplum ve Ceza)", *Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanunu'nun 50 Yılı ve Geleceği Sempozyumu* (22-26 Mart 1976), İstanbul 1977, s. 269.

Centel/Zafer/Çakmut'a göre, para cezası, suç karşılığında yasada yazılı sınırlar arasında belirlenecek bir miktar paranın devlet hazinesine ödenmesinden ibarettir.⁸

Özbek'e göre, para cezası, suçlunun mal varlığına yönelik bir yaptırım olup, işlenen suçun karşılığı olarak yasada öngörülen sınırlar arasında belirlenerek, hükümlüden alınan bir miktar paranın devlet hazinesine ödenmesidir.⁹

Demirbaş, işlenen suç karşılığı olarak, yargısal bir kararla failin kusuru ve ekonomik durumu ile orantılı olarak hükmedilen paranın devlete ödenmesini, kamu para cezası olarak tanımlamaktadır.¹⁰

Soyaslan'a göre, hükümlünün devlete para ödemeye mecbur edilmesidir.¹¹

Çınar'a göre, para cezası, suç karşılığı olarak, yasada öngörülen sınırlar arasında belirlenerek, hükümlüden alınan bir miktar paranın yasanın belirlediği yere (devlet hazinesine) ödenmesidir.¹²

Bütün tanımlarda para cezalarının ortak niteliği olarak, belli miktarda bir paranın devlete ödenmesi hususu karşımıza çıkmaktadır.

B. Mukayeseli Hukuk

Mukayeseli hukukta, ceza kanunlarında para cezasına yer verilmektedir. Para cezası da bu kanunlarda ya tek başına, ya da hürriyeti bağlayıcı cezanın yanında ek ceza olarak yer almaktadır.¹³

Mukayeseli hukukta para cezaları aslî ve tek olarak genellikle kabahatler ve vahim nitelikte sayılmayan suçlar için öngörülmektedir. Bununla beraber taksirli suçlarda da para cezasının tek ceza olarak düzenlendiği hükümler mevcuttur. Örneğin, İsviçre, İtalya, Avusturya, Almanya, Yunanistan ve İspanya ceza kanunlarında, bazı kabahat

⁸ Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 3. Bası, İstanbul 2005, s. 574.

⁹ Özbek, Veli Özer, *Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı, İzmir Şerhi, Genel Hükümler*, C. 1, 2. Baskı, Ankara 2005, s. 526.

¹⁰ Demirbaş, Timur, *İnfaz Hukuku*, Özellikle Cezaevlerinin Tarihçesi, Uluslararası Belgelerle Karşılaştırmalı Olarak Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının İdaresi, Ankara 2003, s. 77.

¹¹ Soyaslan, Doğan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 3. Baskı, Ankara, 2005, s. 564.

¹² Çınar, Ali Rıza, *Türk Ceza Hukukunda Cezalar*, Ankara 2005, s. 74.

¹³ Donay, (*Para Cezaları*), s. 53; Donay (*Toplum ve Ceza*), s. 269.

eylemlerinde para cezasının tek ceza olarak hükme bağlandığı görülmektedir. Yine, taksirli suçlarda para cezasının tek başına uygulandığı sisteme İsviçre’de rastlanmaktadır. Ayrıca, bazı cürüm ve cünhalarda para cezasının tek başına bulunduğu hükümler vahim sayılmayan nitelikteki ihlaller için söz konusu olmaktadır.¹⁴

Para cezasının aslî ve tek ceza olarak yer aldığı hükümlerde, bu cezanın tek başına hükmedilmesi dışında, hapis veya para cezasının seçiminin hâkime bırakılması hâlinde, yani seçimlik olarak da ortaya çıkmaktadır. Mukayeseli hukukta para cezasının hürriyeti bağlayıcı ceza ile seçimlik olarak en sık rastlanan şekli taksirli suçlarda ve kaba-hatlerde söz konusu olmaktadır. Örneğin, İsviçre, İtalya, Yunanistan, Avusturya ve Almanya ceza kanunlarında bazı para cezaları bu şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca, İsviçre, İtalya, Avusturya ve Almanya’da bazı cürüm ve cünhalarda para cezasının aslî ve fakat seçimlik ceza olarak bulunması, vahim sayılmayan nitelikteki ihlallerde söz konusu olmaktadır.¹⁵

Mukayeseli hukukta para cezaları, genel olarak hapis cezası ile birlikte bulunmaktadır ve hem hapis, hem de para cezasına birlikte hükmedilmektedir. Ancak bu durumda da para cezası aslî ceza olarak kalmaktadır. Hapis cezasını daha etkili kılmak için kanunlarda bu şekilde düzenlendiği ileri sürülen para cezaları genel olarak cürüm ve cünhalarda uygulama kabiliyeti bulmaktadır. Özellikle, cünhalarda Fransız Ceza Kanunu’nda ve cürümlerde Alman, İtalyan, Yunan kanunları gibi, Kara Avrupa’sı ceza kanunlarında para cezaları bu şekilde düzenlenmiştir.¹⁶

Bazı kanunlarda, belirli şartların bulunması halinde suçun karşılığı olarak para cezası öngörülmüş olsa dahi, aslî cezanın yanında para cezasının hâkim tarafından eklenebileceği öngörülmektedir. Para cezasının bu şekilde ek ceza olarak gözükmemesi, özellikle kazanç hırsı ile işlenen suçların düzenlendiği, İsviçre, Almanya, İtalya ve Yunan kanunlarında ki bazı maddelerde göze çarpmaktadır. Bunun dışında, Almanya, İsviçre gibi bazı ülkelerin ceza kanunlarında, suçun aslî yaptırımını para cezası olmakla beraber, bu cezanın para cezasına çevrilebileceği öngörülmüştür.¹⁷

¹⁴ Donay, (*Toplum ve Ceza*), s. 270; Donay (*Para Cezaları*), s. 53-54.

¹⁵ Donay, (*Toplum ve Ceza*), s. 271; Donay, (*Para Cezaları*), s. 54-55.

¹⁶ Donay, (*Toplum ve Ceza*), s. 271; Donay, (*Para Cezaları*), s. 55-56.

¹⁷ Donay, (*Toplum ve Ceza*), s. 271-272; Donay, (*Para Cezaları*), s. 56.

C. Hukukî Niteliği

Para cezalarının hürriyeti bağlayıcı cezaların yanında nitelik bakımından bazı farklar gösterdiği bir gerçektir. Bu ceza, hürriyeti bağlayıcı cezalarda olduğu gibi, kişiye sıkı bağlı olan ve hak ve yararlarına yönelik bir ceza türü değildir. Para cezası kişinin daima yerine koyması mümkün hak ve yararlarına, yani malına yönelik olarak uygulanan bir yaptırım türüdür. Bu özelliği nedeniyle de, para cezasının hukukî niteliği hakkında değişik görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Gerçekten, ölüm cezası veya hürriyeti bağlayıcı cezalar, suçlu dışında bir başka kişi hakkında uygulanamaz. Buna karşın, para cezasının üçüncü bir şahıs tarafından ödenmesi mümkündür. Bazı yazarlar para cezasının bu özelliği nedeniyle, suçluya bağlı kişisel bir ceza olmadığı fikrini ileri sürmüşler ve suçluya değil mala karşı uygulanan bir ceza olduğunu açıklamışlardır.¹⁸ Bu kapsamda, para cezalarının “borç teorisi” görüşü ile açıklanmasına gayret gösterildiği görülmüştür. Sorunu borç teorisi ile çözmek isteyenler iki kısma ayrılmıştır. Birinci grup yazarlar, para cezasını, Devletin suçludan özel hukuk ilişkisi içinde beliren bir talep hakkı olarak görürler. Diğer bir grup ise, bu ilişkinin bir kamu ilişkisi olduğunu ve talep hakkının bu ilişkiden doğduğunu savunurlar. Bu görüşler kabul görmemiştir.

Doktrinde baskın görüş olan “ceza teorisi”ne göre, para cezası tam anlamıyla bir devlet yaptırımıdır ve hâkim tarafından tayin edilen bir miktar paranın borçlunun mal varlığından alınmasını gerektirir.¹⁹ Bu teori gereğince, para cezasının hapis cezasına çevrilmesinin mümkün olması ve sanığın ölümü hâlinde terekeden tahsil edilmesinin mümkün bulunmaması sebebiyle, para cezası gerçek anlamda bir ceza hukuku yaptırımıdır. Malî bir zararı olmasa bile, devlet suçtan zarar gören olarak para cezası verebilmekte ve bunun tahsili yoluna gidebilmektedir. Devlet açısından önemli olan, verilen para cezası ile suçlunun malvarlığında bir azalmanın gerçekleştirilmesinin sağlanmasıdır. Para cezasının tahsili Devlet için bir kazancın doğması sonucunu doğursa bile, bu netice bir araç değildir. Sanığın herhangi bir sebeple devletten alacağı bulunması hâlinde, para cezası ile takas edilmesi söz konusu olamaz. Öte yandan, zamanaşımı açısından da para cezaları ceza hukukunda hükme bağlanan zamanaşımı kurallarına bağlı olup, me-

¹⁸ Artuk, Mehmet Emin/Gökçen Ahmet/Yenidünya Ahmet Caner, *Ceza Hukuku Genel Hükümler II, Yaptırım Hukuku*, Ankara 2003, s. 117; Donay, *(Para Cezaları)*, s. 69; Önder, s. 558.

¹⁹ Donay *(Para Cezaları)*, s. 70; Artuk /Gökçen/Yenidünya, s. 118.

denî hukuk kurallarına tâbi değildir. Bu nedenlerle, para cezası gerçek anlamda bir cezadır.²⁰

Para cezasının devlet ile hükümlü arasında karşılıklı yükümlülükler oluşturan teknik anlamda bir ceza olduğu öğretide çoğunluk tarafından kabul edilmiştir. Bu nedenle, tüm cezalar için değişmeyen özellikler, para cezaları için de geçerli olacaktır. Örneğin, cezanın kanuniliği, cezanın kişiselliği ve cezanın eşitliği gibi genel ceza ilkeleri para cezaları hakkında da uygulanır.²¹

Para cezaları şahsîlik kuralı gereğince, mahkûmun ölümü hâlinde, mirasçılardan istenemez (TCK m. 64/2, Mülga TCK m. 96).

D. Para Cezalarının Lehinde ve Aleyhinde Görüşler

1. Lehinde görüşler

Cezanın hedeflediği amaçları, para cezalarının uygun bir biçimde karşıladığı ileri sürülmüştür. Bu kapsamda, cezalarda bulunması gereken nitelikler bakımından para cezalarının genellikle üstün imkânlar gösterdiğini söylemek gerekir.

Para cezalarının lehinde görüş bildiren yazarlara göre:²²

a. Para cezaları ahlâkîdir. XX. yüzyılın başlarında kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar bakımından özel bir fonksiyonu gerçekleştirme düşünülen para cezaları, suç politikası çerçevesini aşarak, kanun koyucuların vazgeçemeyecekleri bir ceza türü olmuş, orta ağırlıktaki suçlar için de tek başına hükmedilebilen ceza niteliğini kazanmıştır.

b. Para cezalarının derecelendirilme, bölünebilme ve geri alınabilme kabiliyeti vardır. Bölünebilir olmaları nedeniyle de, fiilin ağırlığına ve failin sorumluluk derecesine ve ekonomik durumuna göre suçluya uyma olanağına sahiptir.

c. Sonuçları itibariyle tamir edilebilirler, yani adlî hata hâlinde gerçekleşmiş bulunan kötü sonuçların yok edilmesi kolaylıkla mümkün olur.

²⁰ Donay, (*Para Cezaları*), s. 69-70; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 118; Önder, s. 559.

²¹ Denizhan, Hüseyin, *Adli Para Cezaları*, AD. Yıl: 97, Mayıs 2006, S. 25, s. 90.

²² Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 121 vd; Donay, (*Para Cezaları*), s. 39 vd; Dönmezer/Erman, C. II, s. 675; Erem, s. 216; Önder, s. 559-560; Centel/Zafer/Çakmut, s. 574; Soyaslan, s. 565; Özbek, s. 526; Demirbaş, s. 78; Öztürk, Bahri/Erdem, Mustafa Ruhana, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku*, 8. Baskı, Ankara 2005, s. 294; Karagülmez, Ali, *Gün Para Cezası Sistemi (Gün Para)*, Ankara 2005, s. 24-25; Yılmaz, Zekeriya, *Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu*, Ankara 2005, s. 38.

d. Etkilidirler ve suçun tekerrürü dolayısıyla tekrar hükmedilmesi hâlinde, hürriyeti bağlayıcı cezalar bakımından olduğu gibi suçlunun cezaya alışması ve böylece cezanın korkutucu değerini kaybetmesi sonucunu doğurmazlar. Bu nedenle, hapis cezalarının itiyat hâlini alması mümkünken, para cezalarında bu noktaya rastlanmaz. Ayrıca, hırs ve tamah sonucu işlenen vergi kaçakçılığı gibi suçlarda, yakalandığı takdirde hükmedilecek para cezasının, elde edilmesi düşünülen çıkardan çok fazla malî bir zararı doğuracağı korkusu, suç işlemek isteğinde bulunanları ihtiyatlı davranmaya iten kuvvetli bir psikolojik etki oluşturabilir. Para cezasını ödeme zorunluluğu, suçluyu daha çok çalışmaya ve daha tutumlu davranmaya sevk eder.

e. Para cezaları devlete gelir temin ettiği hâlde, diğer cezaların infazı masraf doğurur. Bu nedenle, para cezasının infazı hürriyeti bağlayıcı cezalarda olduğu gibi, vergi yükümlülerine ekonomik bir külfet yüklediği gibi, aksine yükünü azaltır.

f. Bölünebilir olması ve hâkime geniş bir takdir yetkisi vermesi nedeniyle para cezaları, cezaların bireyselleştirilmesi yönünden, en geniş olanak sağlayan yaptırımlardır. Bu kapsamda, hükümlüyü işinden, aile çevresinden ve toplumdan uzaklaştırmayan bir ceza türü olduğundan toplumsal bir yıkımda meydana getirmez. Yani sanığın sosyal durumu ile ekonomik faaliyetleri bozulmamış olur.

g. Para cezaları “müşterek hapis” gibi kargaşalık çıkmasına elverişli, “hücre hapsi” gibi tahrip edici nitelikte değildir.

h. Para cezaları kazanç gayesiyle işlenen suçlarda, hapis cezalarına oranla daha uygun bir cezadır. Bu gaye ile işlenen suçlarda, cezanın miktarının tespiti mümkündür.

ı. Para cezası yerine, hapis cezasının sadece suçluya zarar verdiği düşünülemez. Devlet bu suretle kişinin emeğinden, dolayısıyla gelirinden yoksun kalmış olmaktadır.

j. Ceza infaz kurumlarından kaynaklanan olumsuz etkileri önleyebilme niteliğine sahiptir. Bu durum özellikle kısa süreli hapis cezaları açısından söz konusudur. Gerçekten de, kısa süreli hapis cezalarına mahkûm olmuş bir kişiyi cezaevine göndermenin sakıncalarının başında, hükümlünün cezaevinin olumsuz koşullarından etkilenmesi gelmektedir. İşte para cezası, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların sakıncalarını yok etme bakımından uygun bir müeyyide türüdür.

k. Toplumdaki ekonomik gelişme, paranın yaşamdaki önemi, para cezalarının etkili olması sonucunu doğurmuştur.

2. Aleyhinde görüşler

Para cezalarının aleyhinde görüş bildiren yazarlara göre:²³

a. Para cezası tek başına verildiği takdirde, toplumda suçlunun onurunu kıran ve cezada bulunması gerekli ahlâkî niteliklerden yoksun bir ceza türü olarak kabul edilir.

b. Hürriyeti bağlayıcı cezalarda mevcut bulunan, cezanın genel önleme etkisi para cezalarında bulunmaz.

c. Cezaların kanunîliği ilkesi gereğince, kanunlarda belirli suçlar karşılığında eşit miktarda hükmedilen para cezalarının, zengin ve fakir suçlu üzerinde yarattığı etki farklıdır. Çünkü, mahrumiyetin doğuracağı bu azap suçluların servetine göre değişir. Bu ceza, fakir suçluyu etkilemesine rağmen, zengin suçlunun para cezasını ödemek suretiyle cezayı her zaman bertaraf etme olanağı vardır. Hatta kimi zaman ödeme yeteneği olmayan, basit nitelikteki suçların faillerini bile caydırıcı özelliği bulunmamaktadır. Bu durum, cezanın suçlulara aynı etkiyi göstermesi ilkesine ters düşmektedir.

d. Para cezası, cezaların içinde en az şahsî olanıdır. Bilindiği gibi, iyi bir cezanın önemli ve başta gelen niteliği, suçla ilgisi olmayan kişiler üzerinde bir etki yapmamasıdır. Oysa para cezasının ödenmesi nedeniyle aile mal varlığında bir eksilme olacağından, bu durum sadece hükümlü üzerinde değil, onun ailesi ve özellikle çocukları üzerinde de etki yaratacaktır. Bu sebeple, para cezasının kişisellik özelliğinden söz edilebilmesi mümkün değildir. Para cezasının bu geniş etkisi, hapis cezasından da fazladır.

e. Bu ceza tespit edilirken suçlunun ekonomik durumu ne kadar dikkate alınıralsa alınsın, tam anlamda bir denge kurulamaz. Ayrıca, para cezasının taksitide bağlanmış olması hâlinde, taksit süresi içinde suçlunun ekonomik durumu bozulmuş ve cezayı ödeyemeyecek bir duruma düşmüş olabilir.

f. Diğer cezaların infazı, devletin iradesine bağlıdır ve devlet bu cezaları infaz edip etmemekte tek söz sahibidir. Oysa para cezalarının infazı daha çok suçlunun iradesine ve ekonomik durumuna bağlıdır.

g. Para cezası ödenmezse, hürriyeti bağlayıcı cezaya çevrilmektedir. Bu özellik ise, para cezalarının aleyhinde ileri sürülen bir sebep

²³ Donay, (*Para Cezaları*), s. 46 vd.; Dönmezer/Erman, C. II, s. 675-676; Erem, s. 216-217; Önder, s. 560-561; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 123 vd; Centel/Zafer/Çakmut, s. 574; Soyaslan, s. 566; Özbek, s. 526; Demirbaş, s. 78-79; Karagülmez, (*Gün Para*), s. 24-25.

oluşturur. Gerçekten de, cezayı ödemeyen fakir bir kişi hakkında, para cezasının hürriyeti bağlayıcı cezaya çevrilmesini kabul eden sistemlerde, kişilerin ekonomik durumlarındaki farklılık nedeniyle aynı suçtan dolayı farklı cezalara çarptırılmaları gibi bir sonuç doğurur. Bu durum ise, kanun önünde eşitlik ilkesine aykırılık teşkil eder. Bunun önüne geçilmesi için, hürriyeti bağlayıcı cezaya çevrilmeden hükümlünün çalıştırılması yoluna gidilerek tahsil edilebileceği ileri sürülmüşse de, bu yolun başarılı olduğu ileri sürülemez.

h. Para cezasının üçüncü bir kişi tarafından da ödenebilmesinin mümkün olması, cezanın etkisini azaltır. Bilindiği gibi, cezanın amaçlarından birisi de suçluya, toplum kurallarına aykırı hareket etmenin onun için bir yaptırımını gerektirdiğinin gösterilmesidir. İşte para cezasının fail dışında, bir üçüncü kişi tarafından da ödenebilmesi nedeniyle, onun bu etkiden kurtulması sonucunu doğurur. Bu durum, enflasyon nedeniyle para cezalarının yetersiz kalması durumunda da kendisini gösterir.

1. Para değerindeki düşüşler bu cezaların etkinliğini azaltır.

j. Devlet tarafından para cezaları konulurken, bundan elde edilecek gelir beklentisinin etkisine ve böylece suçlulardan, gelir sağlamak gibi uygunsuz bir durum içine düşülmesi mümkündür.

k. Para cezalarında kesinlik yoktur. Hâkim, para cezasına mahkûm ettiği kişiden bunun tahsil edilebileceği konusunda her zaman emin değildir.

1. Para cezalarına hüküm giyenlerin çoğunun bu cezayı ödemedikleri ve bu nedenle infazının da güç olduğu bilinmektedir.

3. Görüşlerin değerlendirilmesi

Para cezalarının mahiyeti ile ilgili olarak öğretilerdeki görüşler, bu cezanın sakıncalarını giderici hükümlerin yeni kanunlara eklenmesi ile olumlu sahaya intikal etmiştir. Bu hükümler arasında şunlara rastlanmaktadır:²⁴

a. Cezanın alt ve üst sınırları arasında büyük bir açıklık bırakmak suretiyle hâkime takdir hakkı tanımak.

b. Kazanç hırsı ile işlenen suçlarda para cezalarına had tanımamak veya çok yüksek had tanımak.

²⁴ Erem, s. 217.

c. Bu cezaya hükmederken hâkimin, suçlunun ekonomik durumunu dikkate almasını zorunlu tutmak.

d. Sanığa para cezasını ödemedi, taksitle ödeme veya belli bir süre sonunda ödeme şeklinde, kolaylıklar sağlamak.

II. Para Cezasına İlişkin Sistemler

Para cezaları sisteminde ilk sorun, bu cezanın miktar itibarıyla suçlunun durumuna uydurulmasıdır. Bu konuda çağdaş hukuk sistemlerinde iki ana eğilim görülmektedir:²⁵

- Hâkimin para cezasının takdiri hususundaki yetkisini genişleten hükümler koymak.

- Para cezasının, suçlunun ekonomik durumu ile orantılı olarak tespitini mümkün kılacak oranları tespit etmek, yahut gün para cezaları sistemini kabul etmek.

Günümüzde para cezalarının *belirlenmesinde "klasik sistem" ve "gün para cezası sistemi"* bulunmaktadır.

A. Klasik Para Cezası Sistemi

Mülga 765 sayılı TCK'da kabul edilen *klasik sistem* değişik şekillerde uygulanmıştır. Bu sistemde hâkim, kanun tarafından belirlenen sınırlar içerisinde belirli bir miktarı "*para cezası*" olarak saptayabilir.

Mülga 765 sayılı TCK'nın sisteminde, suçların "*cürüm*" ve "*kabahat*" olarak ayırma tâbi tutulmasına paralel olarak, para cezalarında da "*ağır para cezası*" ve "*hafif para cezası*" şeklinde ikili ayırma gidilmekteydi. Cürümler için "*ağır para cezası*", kabahatler için ise "*hafif para cezası*" öngörülmüştü (Mülga 765 sayılı TCK, m. 11). Eski sistemde, kanunda belirlenmiş olan ceza miktarları dikkate alınmadığı gibi, bu miktarlarda gerçekleştirilen değişiklikler de kabahat cinsinden bir suç cürüm veya cürüm cinsinden bir suç kabahat olarak tanımlamaya imkân tanımamaktaydı.

Her ne kadar 765 sayılı kanunda ağır veya hafif para cezalarının genel olarak alt ve üst sınırları belirlenmiş ise de, (ağır para cezası için m. 19, hafif para cezası için m. 24); kabahat türünden bir suç için öngörülmüş olan "*hafif para cezası*"nın miktarı, cürüm için öngörülmüş olan "*ağır para cezası*"na göre daha fazla olabilmekteydi.²⁶

²⁵ Dönmezer/Erman, C. II, s. 677.

²⁶ Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Genel Hükümler*, 3. Bası, Ankara 2006, s.

Klâsik sistemin üç değişik uygulama biçimi bulunmaktadır:²⁷

Maktu para cezası: Bu yöntemde para cezası, kanun koyucu tarafından, sabit bir miktar olarak belirlenir. Hâkimin; fail, işlenen suç, failin suç işleme kastı ve ekonomik durumunu dikkate alması mümkün değildir. XVIII. yüzyıldan itibaren görülen sabit para cezası yöntemi, bugün nadiren uygulanmaktadır.²⁸

Alt ve üst sınırları belirlenmiş para cezası: Bu sistemde kanun koyucu tarafından para cezasının alt ve üst sınırları belirlenmiş olup, hâkime bu sınırlar arasında bir miktarın para cezası olarak tespit edilmesi yetkisi tanınmıştır. Burada hâkim, suçun ve suçlunun durumuna göre, takdir hakkını kullanarak cezanın alt ve üst sınırları arasında bir miktarı tayin etmekte, hatta yapılan indirimler sonucunda, alt sınırdan da az bir miktarı tespit edebilmektedir. Ayrıca, bu sistemde hâkimin para cezasının üst sınırından daha da yukarı para cezasına hükmetmesi kabul edilmektedir (Örneğin 1930 İtalyan CK m. 24/3; İsviçre CK m. 48).²⁹

Nispî para cezası: Kanun bazı hâllerde, suç nedeniyle verilen zararlar veya failin suçtan elde ettiği kazançla orantılı olarak para cezasının miktarını tespit etmiştir.³⁰ Nispî para cezaları, gerçekte kamu para cezalarındandır. Bu sistemde ne üst sınır ne de hâkimin takdir yetkisi bulunmamaktadır.³¹ Burada, para cezasının miktarı kanun tarafından

663; Öztürk/Erdem, s. 293.

²⁷ Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 125; Önder, s. 561-562; Centel/Zafer/Çakmut, s. 575; Özbek, s. 526-527; Çınar, s. 75-76; Denizhan, s. 94 -95; Yılmaz, s. 40.

Özgenç bu ayırımı dörde ayırmıştır. Bunlar;

a. Suçun kanunî tanımında maktu bir miktar paranın para cezası olarak belirlenmesi,

b. Para cezasının ilgili suç tanımında alt ve üst sınırlarının gösterilmesi,

c. Para cezasının ilgili suç tanımında sadece üst sınırının gösterilmesi,

d. Para cezasının ilgili suç tanımında sadece alt sınırının gösterilmesi.

Ayrıca nispi (veya misli) para cezasını da bu sistem içinde değerlendirmektedir. Aslında bu ayırım, temelde diğer sınıflandırmaların daha genişletilmiş hâlini ifade etmektedir. Bkz., Özgenç, s. 663.

²⁸ Donay, (Para Cezaları), s. 78; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 125; Çınar, s. 76; Önder, s. 562; Centel/Zafer/Çakmut, s. 574; Özbek, s. 526; Denizhan, s. 95; Karagülme, (Gün Para), s. 26 vd; Yılmaz, s. 40.

²⁹ Dönmezer/Erman, C. II, s. 677; Centel/Zafer/Çakmut, s. 575; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 125; Çınar, s. 76; Özbek, s. 527; Denizhan, s. 95; Karagülmez, (Gün Para), s. 29; Yılmaz, s. 40.

³⁰ Donay, (Para Cezaları), s. 79; Centel/Zafer/Çakmut, s. 575; Öztürk/Erdem, s. 294; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 125; Özbek, s. 527; Yılmaz, s. 40.

³¹ .13.11.2005 tarihli ve 25642 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe giren, 04.11.2004 tarihli ve 5252 sayılı "Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hak-

belirtilmemiş olup, suçtan doğan zarar veya failin elde ettiği ya da elde etmeyi umduğu yarar veya katları para cezasının tespitinde esas alınır. Bu nedenle bu para cezasına nispi para cezası denilir (Mülga TCK m. 19'da nitelikleri düzenlenen bu cezaya, aynı Kanununun 129, 202, 203, 206, 207, 222, 225, 248, 320, 354 ve 403. maddelerindeki para cezaları örnek verilebilir).³² 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 91. maddesindeki

kında Kanun'un 12. maddesi ile, 01.06.2005 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılan 26.04.1926 tarihli ve 825 sayılı "Ceza Kanununun Mevkii Mer'iyete Vaz'ına Müteallik Kanun'un 20. maddesinde, "Miktarı muayyen bir nispet dairesinde ve hadiseye göre azalıp çoğalabilir mahiyette bulunan cezayı nakdileri müstelzim fiiller cürüm addolunur" denilmek suretiyle bu tür para cezası kabul edilmişti.

³² "Para cezaları, yasalar ile uygulama ve öğretilde kamu para cezaları, tazminat kabildinden para cezanın, medeni para cezanın, disiplin para cezanın, idari para cezaları, nispi para cezaları, ağır ve hafif para cezanın biçiminde ayrımlara tabi tutulmuştur. Türk Ceza Yasası'nda ise, ağır ve hafif para cezaları şeklinde nitelendirilmiştir. Para cezasının miktarı yasa da belirtilmiş ise maktu olup alt ve üst sınırları, ağır para cezalarında TCY'nin 19. ve hafif para cezalarında ise 24. maddesine göre belirlenecektir. Para cezasının miktarı belirli bir oran dahilinde, olaya bağlı olarak azalabilir veya çoğalabilir nitelikte ise, nispidir. TCY'nin 19. maddesi gereğince nispi para cezalarının üst sınırı bulunmayıp, alt sınır ise bu maddeye göre belirlenecektir.

Bu ölçütler nazara alınarak TCY'nin 202. maddesinde öngörülen ağır para cezasının niteliği incelendiğinde;

Anılan maddede, "Görevi sebebiyle kendisine tevdi olunan veya muhafaza, denetim veya sorumluluğu altında bulunan para veya para yerine geçen evrak veya senetleri veya diğer malları zimmetine geçiren memura altı yıldan on iki yıla kadar ağır hapis ve meydana gelen zararın bir misli kadar ağır para cezası verilir.

Yukarıdaki fıkrada gösterilen cürüm, dairesini aldatacak ve fiilin açığa çıkmasını sağlayacak her türlü hileli faaliyette bulunmak suretiyle işlenmiş ise faile on iki yıldan aşağı olmamak üzere ağır hapis ve meydana gelen zararın üç misli kadar ağır para cezası verilir.

Zararın, kovuşturma yapılmadan önce tamamıyla ödenmiş olması halinde yukarıdaki fıkralarda yazılı cezaların yarısı, ödeme hükümden önce gerçekleştirilmiş ise üçte biri indirilir.

Meydana gelen zararın ödenmemesi halinde mahkemece ödettirilmesine re'sen hükümlenir.

Bu fiiller kamu bankaları aleyhine işlenmiş ise faile verilecek ceza üçte bir oranında artırılır" hükmüne yer verilmiştir. Görüldüğü gibi maddede, özgürlüğü bağlayıcı ceza ile birlikte ağır para cezasına da hükümlenacağı belirtilmiş, ancak para cezasının miktarı maktu biçimde gösterilmeyip meydana gelen zarara bağlı olarak tayin esası kabul edilmiştir. Ancak, para cezasının miktarının belirlenmesi bakımından meydana gelen zarar ölçütü olarak alınırken, bunun yanında meydana gelen zararın ödettirilmesi hususu da maddede ayrıca düzenlenmiştir. Yukarıda açıklanan ölçütler gözetildiğinde, maddede öngörülen para cezasının nispi nitelikte olduğu açıktır. Anılan para cezasının infazı için herhangi bir ayrık düzenleme getirilmemesi, meydana gelen zararın ödettirilmesi hususunun maddede ayrıca düzenlenmiş olması nazara alındığında artık buradaki para cezasının tazmini para cezası olarak nitelendirilmesi olanaksızdır. Nitekim, Ceza Genel Kurulu'nun 15.12.1998 gün ve 311-386 sayılı kararında da TCY'nin 202. maddesinde öngörülen ağır para cezası-

para cezası, nispi nitelikteki para cezalarındandır.

Kanun koyucunun, bu tür para cezasını düzenlerken, sadece alt ve üst sınırların tespiti halinde, para cezasının yeterince yüksek olmaması ve paranın değerini kaybetmesi hâlinde etkili bir yaptırım olmayacağı hususlarını göz önünde tuttuğu ileri sürülmüştür. Kanun maddesinde alt ve üst sınırları gösterilen cezalar için uygulanabilen kişiselleştirme kuralı, nispi para cezası için uygulanamaz.³³

Nispi para cezası, cezanın miktarını bir takım somut gerçeklere bağlamakta ve suçun ekonomik boyutu dikkate alınmaktadır. Bu tip cezalar genellikle ekonomik suçlar karşılığı olarak kullanılmaktadır.³⁴

Sayı olarak fazla olmasa bile, yabancı ülkelerde de uygulanmakta olan bir sistemdir. Özellikle ceza hükmü taşıyan özel kanunlarda uygulanan bir sistemdir. (Örneğin, İsviçre, Fransa, İtalya, ABD ve İsveç gibi).³⁵

Nispi para cezaları, "tazminat türünden olan para cezaları" ile karıştırılmamalıdır. Kamu para cezalarından bir kısmına "nispi para cezası" denmesine sebep, bu cezalarda ceza miktarının kanunun gösterdiği bir ölçüye nispetle belirlenmiş olmasıdır. Genellikle kamu para cezaları biri alt, diğeri üst olmak üzere iki had arasında kanunda gösterilmiş olmalarına karşılık, nispi para cezalarının birçoğu sabit cezadır ve hâkim bunlar hakkında genel takdir hakkını kullanamaz.³⁶

Yargıtay İctihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun mülga TCK'nın 278. maddesindeki nispi nitelikteki para cezasının misli artırıma tâbi olduğuna ilişkin, 1984 tarihli bir kararında, genel olarak diğer para cezaları ile bağlantısı da açıklanmak suretiyle nispi para cezalarına ilişkin aşağıdaki hükümlere yer verilmiştir:

nın, nispi nitelikte ve kamu para cezası olduğu kabul edilmiştir.

Öğretide de Erman/Özek, zimmet suçlarındaki yaptırımın niteliğini, "3679 sayılı kanunla getirilen ağır para cezası "nispi" olduğundan zararın miktarına bağlı bulunmaktadırlar... Kanun, ağır hapis ve para cezalarından başka, medeni bir müeyyide niteliğinde olan "meydana gelen zararın" faile ödettilmesini de kabul etmiştir" şeklinde açıklamışlardır (Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, s. 44-45). Doç. Dr. İzzet Özgenç de zimmet suçlarında yaptırımın niteliğini açıklarken, ağır para cezasının nispi nitelikte olduğunu belirtmiştir (*Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, s. 159): YCGK T: 22.06.2004, E: 2004/5-119, K: 2004/142, Kaban, Mater/Aşaner, Halim/Güven, Özcan/Yalvaç, Gürsel, Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları, (Eylül 2001-Temmuz 2004), (2001-2004), Ankara 2004, s. 237-239.

³³ Erem, s. 220; Dönmezer/Erman, C. II, s. 682; Önder, s. 564; Çınar, s. 76; Soyaslan, s. 564; Denizhan, s. 95.

³⁴ Dönmezer/Erman, C. II, s. 682; Donay, (*Para Cezaları*), s. 79.

³⁵ Önder, s. 565.

³⁶ Erem, s. 220.

“...Para cezaları; ağır ve hafif ayrımı dışında, konularına göre: kamu, tazminat, idarî, disiplin... para cezaları şeklinde çeşitlendirilebildiği gibi; miktarının tayini (tespiti) yönünden de: Kanun tarafından veya hâkim tarafından tespit edilen para cezaları olmak üzere ikiye ayrılabilir. Bu son ayrımında, birinci sistemde, para cezasını Kanun tayin etmekte ve hâkim Kanununun belirlediği cezayı sadece uygulamaktadır. Burada, hâkimin, cezanın miktarını takdir, diğer bir deyişle, cezayı ferdileştirme yetkisi yoktur. İkinci sistemde ise: Ceza, Kanun’un öngördüğü sınırlar (hadler) içinde ve fakat hâkimin takdirine göre tayin edilmekte, yani ceza, hâkim tarafından ferdileştirilmektedir” ... Konumuz, kamu para cezaları ilgilendirmektedir. Bu tür para cezaları, her bakımdan cezalar hakkında kural ve esaslara tabi olan para cezalarıdır. Doktrinde de benimsendiği gibi, bu tür cezalar “maktu” ya da “nispî” olmak üzere ikiye ayrılmak suretiyle incelenebilir.

Ferit Devellioğlu’nun *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügati*’ne göre, “maktu” kelimesi; kat olunmuş, kesilmiş, diğeri, pahası biçilmiş anlamındadır. Maktu para cezaları da kendi içinde ikiye ayrılır: Kanun, bu tür cezaları, bazen “sabit” olarak; çok defa da bir aşağı ve bir yukarı haddi (sınırı) havi olarak ya da doktrinde isimlendirildiği gibi “mütefavit” olarak tayin eder. Sabit para cezası, aşağı ve yukarı had olmaksızın para cezasının miktarının, Kanun tarafından, tek bir ceza olarak değişmez bir biçimde belirtilmesidir. Mütefavit para cezası ise, 647 sayılı kanunun 5. maddesinin birinci fıkrasında açıklandığı gibi, kanunda yazılı hadler arasında hâkim tarafından tayin olunacak bir miktar paranın Devlet Hazinesi’ne ödenmesinden ibarettir.

Anılan maddenin 2. fıkrası ile “asgarî ve azamî hadleri gösterilen para cezalarının miktarı, suçlunun iktisadi durumu, aile sorumluluğu, meşgale ve mesleki, yaş ve sağlık durumu, cezanın sosyal etkisi ve uyarma amacı gibi hususlar göz önünde tutularak tespit edilir” hükmü getirilmiştir. Bilindiği üzere; mütefavit para cezalarının aşağı ve yukarı hadleri ya TCK’nın 19 ve 24. maddelerinde olduğu gibi, genel sınırlar olarak gösterilmektedir; ya da suçun ağırlığı ve sair nedenler gözetilerek, bu genel sınırlar içinde özel aşağı ve özel yukarı sınırlar tayin edilmektedir. Kanun, bazen de, sadece özel aşağı, sınır yahut da sadece özel yukarı sınır göstermekle yetinmektedir. Bu son halde, özel aşağı sınır gösterilmemişse, yukarı sınır 19 ve 24. maddelerinde genel yukarı sınırdır; özel yukarı sınır gösterilmişse, aşağı sınır da yine aynı maddelerdeki genel aşağı sınırdır. İşte bu sınırlar arasında cezanın miktarını, yani temel cezayı tayin, başka bir deyişle, cezayı ferdileştirme yetkisi hâkime aittir. Hâkim temel ceza miktarını, kanunda gösterilen asgarî had’den veya yukarı had’den tayin edebileceği gibi, iki had arasında bir miktar ola-

rak da tayin edebilir. Bu sadece mütafavit para cezalarına has bir özelliktir.

Nispî para cezaları ise, Meriyet Kanunu'nun 20. maddesinde tarif edildiği gibi miktarı muayyen bir nispet dairesinde ve hadiseye göre azalıp çoğalabilir mahiyete bulunan para cezalarıdır. Kanun, bazı hallerde, para cezasının miktarının önceden maktu bir biçimde tayini yoluna gitmemekte; bu miktarı, ya suç nedeniyle verilen zararlar veya failin suçtan elde ettiği kazançla orantılı olarak tespit etmektedir. Kanun koyucu, bu tür para cezasını düzenlerken, bazı amaçları göz önünde tutmaktadır. Birincisi TCK'nın 278. madde gerekçesinde de belirtildiği gibi, sadece asgarî ve azamî hadlerin tespiti halinde para cezasının yeterli şekilde yüksek olmama eksikliğini göstermesidir. İkincisi ise, paranın değerini kaybetmesi halinde etkili bir müeyyide olamamasıdır (Dr. Süheyl Donay, -para cezaları-Doktora Tezi, İstanbul 1972 s. 79). Nispî para cezaları konusunda belirtilmelidir ki, asgarî ve azamî hadleri kanunda gösterilen cezalar için uygulanabilecek olan ferdileştirme kuralı, yani temel cezanın tayini, nispî para cezaları için uygulanamaz. Keza, müteselsil suçlarda, bu tür para cezalarının ayrıca TCK'nın 80. maddesi ile arttırılması da mümkün değildir ve yine 2370 sayılı kanun ile değişik TCK'nın 119. maddesi hükmüne göre, nispî para cezasını gerektiren suçlar hakkında "önödeme" de mümkün değildir.

Bilindiği üzere; amaç ve ilkeler aynı olmakla beraber, para cezaları ikinci defa 1979 yılında 2248 sayılı kanunla ve üçüncü defa da 1983 yılında 2790 sayılı kanunla tekrar arttırılmıştır. Örneğin: 2248 sayılı kanunun 5435 sayılı kanunun 2. maddesini değiştiren 23. madde gerekçesi de aynen şöyledir: (...Paranın bugünkü satın alma gücü nazarı itibara alınarak, gerek Ceza Kanununda, gerek hususî kanunlarda mevcut para cezalarının aşağı ve yukarı haddinin muayyen nispet dahilinde arttırılması düşünülmüş ve bu sebeple 5435 sayılı kanunun 2. maddesinin değiştirilmesi uygun görülmüştür...) (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 1979 S. Sayısı: 114).

Görülüyor ki, Kanun koyucunun 5435 sayılı kanun ile miktarının muayyen bir nispet dahilinde arttırdığı para cezaları, "maktu" yani "sabit" ya da kanunlarda aşağı ve yukarı hadleri belirlenmiş ve hâkime bu iki had arasında ceza miktarını tayini yetkisi verilmiş "mütafavit" para cezalarıdır. Gerçekten; para değerinin düşmesinden, yani enflasyondan etkilenecek olan para cezaları, nispî para cezaları değil maktu para cezalarıdır. Nispî para cezaları, maktu cezalarda olduğu gibi, miktarları önceden kanunda belirlenmeyip, zarar veya istifadeye göre tayin

edildiğinden kanun koyucu, bunların miktarının artırılmasına gerek duymamıştır. Zira bu tür para cezaları mahiyetleri gereği ekonomik hayatla, para değeri ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Bu ilişki nedeniyle hiçbir suretle müessiriyetini kaybetmezler. Para değeri düştükçe, zarar veya istifade miktarı da bu düşme ile ters orantılı olarak artacağından, bu cezalar, hiçbir müdahale veya düzenlemeye gerek kalmadan, miktar olarak kendiliğinden artmak suretiyle müessiriyetini muhafaza ederler. Yargıtay'ın hâkim görüşü de bu doğrultudadır. Nispî para cezası gerektiren suçların büyükçe bir bölümüne bakmakla görevli Beşinci Ceza Dairesi ilâmlarında bu görüş egemen olduğu gibi müzakereler sırasında düşüncesini açıklayan Yedinci Ceza Dairesi sözcüsü de dailerlerinin aynı görüşü paylaştıklarını belirtmiştir.

Doktrinde de aynı görüş hâkimdir. Yukarıda sözü edilen “*Para Cezaları*” isimli kitabın Yazarı Donay, (a.g.e., 89) (Mukayeseli Hukukta, nispî nitelikteki para cezalarının bu artırmadan hariç tutulduklarını...) belirtmekle kaynak olarak İtalyan, Fransız ve Belçika Hukuku’nu göstermekte ve ayrıca (...Bütün para cezaları bu kanun ile artırılmamaktadır. Kanununun 2. maddesinde ve gerekçesinde de belirtildiği üzere, vergi resim ve cezaları, tazminat kabilinden para cezaları ve nispî para cezaları bu kanuna göre artırılmazlar...) demektedir (a. g. e., s. 91) S. Dönmezer ve S. Erman ise (*Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku*, 2. cilt, 778. s.) (... 5435 sayılı kanun prensip itibarıyla bütün kanunlarda yazılı her türlü para cezaları hakkında uygulanabilir... Ancak, nispî para cezaları bu kuraldan ayırık tutulmuştur. Ayrıca Yargıtay bu istisnalara içtihadı olarak bir dördüncüsünü daha eklemiştir. Kanununun bir maddesinde yazılı para cezasının aşağı ve yukarı sınırları gösterilmiş değilse, bu konuda hâkime genel aşağı ve yukarı sınırlar arasında cezayı saptama yetkisi verilmiş bulunacağından, ayrıca misil artırmasını uygulamaya gerek yoktur...) düşüncesini ileri sürmektedirler.

Fransız doktrininde (Donnedieu de Vabres - “*traite elementaire de droit criminel et de legislation penale Comparele*” - 1943-664. paragraf) (...Yasakoyucu para değerinin düşmesinden etkilenen tüm cezaları 26.7.1941’de bir yasa ile 12 katına çıkardı. Bu yasa 4 maddeliktir. Tazmini para cezaları ya da yasal metinde özel rejime tabi kılınan cezaları hariç tutarak tüm cezaları artırdı. Ancak bu reform: tazmini cezalar malî cezalar ve nispî cezalar hakkında uygulanmaz...) Belçika Doktrininde de (Goedseels - *Commentaire du code penal Belge* - 257. paragraf) (...24.7.1921, 2.1.1926, 8.6.1926 tarihli Yasalar, para cezalarını ondalık nispetlerle arttırdılar. Bu paranın reel değeri için, para cezası

oranını arttıran bir tahsil şeklidir. Ondalıklarla arttırmadır. 10.4.1933 tarihli Yasa'nın 33/2. maddesine göre, nispî para cezalarına bu uygulanmamaktadır...) denilmektedir. Gerçekten; 5435 sayılı kanun 1949 yılında yürürlüğe girdikten sonra uygulamada tereddütler hasıl olmuştur. Özellikle hukuk ve ceza usulü kanunlarındaki inzibatî nitelikteki para cezalarının da bu kanunla misil arttırmasına tabi olup olmadığı konusunda, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi ile 4. Ceza Dairesi içtihatları arasında çıkan uyuşmazlık, 4.3.1953 tarih ve 6/1 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı ile çözüme kavuşturulmuş ve (...Malî ve iktisadi sebeplerle para kıymetinin düşmesinden müteessir olan, inzibati mahiyette dahi olsa, bütün kanun ve nizamlarda mevcut ve her nev'inden para cezalarının misil arttırmasına tabi olduğu...) vurgulanmıştır. Ancak bu karardan sonra (Kanunda alt sınırı gösterilmeyen para cezalarının 5435 sayılı kanunun 2. maddesi gereğince misil arttırmasına tabi olup olmadığı) konusunda Yargıtay Dördüncü Ceza Dairesi ile Üçüncü Ceza Dairesi içtihatları arasında doğan uyuşmazlık 20.5.1957 tarih ve 1/12 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı ile çözüme kavuşturulmuştur. Yukarıda sözü edilen maktu-mütefavit para cezalarından özel asgarî had'di gösterilmeyen para cezaları ile ilgili olan bu karara göre (...5435 sayılı kanun, asgarî hadleri kanununda gösterilmiş para cezalarını misil arttırmasına tabi tutmuştur. Para cezalarının mebde ve müntehaları TCK'nın 19 ve 24. maddeleriyle tayin kılınmıştır. 1949 tarihli 5435 sayılı kanunun 1. maddesi ile TCK'nın 19 ve 24. maddelerinde yazılı ağır ve hafif para cezalarının asgarî ve azamî hadleri arttırılmıştır. O halde, "mebdei kanununda gösterilmeyen hafif veya ağır para cezalarının takdiri teşdit sebebi ile asgarî hadden fazla tayini halinde misil arttırmasına tabi değildir" ...).

TCK'nın 278. maddesindeki "1.000 lira kaydı"nın hukukî niteliğine gelince: Bu kaydın, maddedeki para cezasının asgarî haddi olduğu, para cezasının asgarî haddi belirlenmiş olmasına göre misil arttırmasına tabi tutulması gerektiği ileri sürülmüşse de çoğunluk bu görüşe iştirak etmemiş, maddedeki bu kaydın "maktu-mütefavit" cezalarda olduğu gibi asgarî had olmadığı görüşünü benimsemiştir.

Kanunlarımızda nispî para cezaları çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Mesela; ya rüşvet-zimmet suçlarındaki gibi tek başınadır. Bir başka sistemle birleşmemiştir; ya da bazı hallerde, inceleme konusu olan TCK'nın 278. maddesinde olduğu gibi, karma bir sistem kabul edilmiştir. Bu karma sistemde, nispî para cezası sistemi ile sabit para cezası sistemi birleştirilmiştir. Zira her iki tür ceza, alt üst sınır ihtiva

etmedikleri miktar yönünden müdahale edilmeyecek biçimde, kanun tarafından belirlendikleri için aralarındaki bu müşterek zemin sebebiyle biri oranda biri araya gelebilirler, birleşebilirler.

Bu karma sistemde, asıl olan, nispi para cezası sistemidir. Asıl ceza da, bu sisteme göre tayin olunan cezadır. Bunun yanında şarta bağlı bir ceza da vardır. O şart gerçekleşmemişse, nispi para cezası değil, o ceza verilecektir. Bu şart şudur: Şayet nispi, sisteme göre, yani yarara veya zarara göre hesaplanan ceza, kanunun altı, üstü olmayan, değişmez bir biçimde sabit olarak belirlediği tek bir miktardan aşağı düşmüşse o takdirde belirlenen bu tek ve sabit cezaya hükmedilecektir. Şarta bağlı tutulan bu ceza, yukarıda açıklanan maktu para cezalarından olan “sabit” para cezasıdır. Mütefavit ceza ile hiç ilgisi yoktur. Bunun içindir ki bunu, mütefavit cezalara has olana asgari had olarak kabul etmek mümkün değildir. Keza, bu ceza, TCK’nın 456. maddesinin 4. fıkrasında olduğu üzere alternatif bir sistem olmadığı gibi; diğer birçok maddelerde olduğu üzere birlikte hükmedilen sistem de değildir. Mukayeseli Hukuk yönünden İtalyan Ceza Kanunu’nun 250, 251 ve 252. maddeleri ile Fransız Ceza Kanunu’nun 135 ve 177. maddeleri tıpkı, bizim 278. madde gibi para cezasında karma sistem ihtiva eden hükümlerdir. Mesela; Fransız Ceza Kanunu’nun rüşvetle ilgili 177. maddesi (...1500 Frank’tan az olmamak üzere, sağlanan ya da vaad olunan menfaatin iki misli para cezası...) hükmünü getirmiştir. Görüldüğü gibi, bu maddeler yapıları itibariyle bizim 278. madde ile aynı niteliktedir. Bu nitelikleri itibariyle, bu maddelerdeki para cezaları enfasyondan etkilenmedikleri için o ülkelerde misil artırma kanunları bu maddelere uygulanmamaktadır.

Gereğesinde de açıkça belirtildiği üzere, TCK’nın 278. maddesinde, asıl olan nispi para cezasıdır. Bu ceza, miktar yönünden önceden maktuan belirlenmemiş bir şeye nispetle, bir şeye göre ceza tayin olunmuştur. Nispet edilen bu şeyin adı (elde edilen menfaat)tir. Her olayda elde edilen menfaatin miktarı ne ise onun üç misli para cezası tayin edilecektir. Görüldüğü gibi, burada ceza miktarının tayin yönünden hâkimin hiçbir takdir yetkisi yoktur. İşte, maddedeki asıl ceza budur.

Maddede şarta bağlı, bir ceza daha vardır: Kanun, (şayet elde edilen menfaatin üç misli 1000 liradan aşağı düşmüşse, o takdirde, belirlenen bu bir tek ceza verilecektir) hükmünü getirmektedir. Kanun tarafından, aşağı ve yukarı haddi olmaksızın miktarı tek biri ceza olarak değişmez bir biçimde belirtilen bu “1.000 lira kaydı” sabit cezadır. Açıklandığı gibi, bu ceza, kanununun öngördüğü şart gerçekleşirse

uygulanır; şart gerçekleşmezse uygulanmaz. Burada da, ceza miktarının tayini bakımından, hâkimin takdir hakkı yoktur. TCK'nın 278. maddesindeki 1.000 lira kaydının, mütefavit para cezalarına has olan klasik asgarî had olup olmadığı konusuna ışık tutacak önemli bir belge de TBMM Adalet Komisyonu Raporu'nun şu bölümüdür:

"(...Para cezalarının tespiti hakkında sistemler gerek nazari, gerekse mevzuat bakımından çok farklı olmakla beraber cezaların kanunîliği prensibi bakımından aynı esasa dayanırlar. Şurası muhakkaktır ki, para cezalarının miktarını tespit hususunda yargıcı mutlak surette bırakan sistem "Kanunsuz Ceza olmaz" prensibi karşısında terk edilmiştir.

Bugün umumî olarak kabul edilen sistem şöyle ifade edilebilir. "Para cezalarının haddini kanun, miktarını yargıç tayin eder". Bu itibarla ağır para cezasına bir azamî had konulması gereklidir. Fakat kanunlarımızda azamî haddi açık bırakılarak "500 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası" şeklinde konulmuş cezalar vardır. İşte bu maddede ağır para cezalarına konulan umumi had bu gibi hallerde cezaların kanunîliği prensibini temine yarar. Yargıcın ceza miktarını takdir yetkisini, ceza hadlerinin kanunla tespiti esası ile tahdit için konulmuştur.

Bu tarif maddesinde, ağır para cezasının azamî haddinin tespit edilmiş olması; kanunlarda daha yüksek bir ağır para cezası haddi tayin edilmemiş olan hallerde, ağır para cezasından yargıcın ceza miktarını takdir yetkisini sınırlayan bir azamî had manasını ifade eder.

Bundan başka nispî para cezalarının bu esasa istisna teşkil ettiğine dair maddede mevcut olan hüküm aynen maddeye alınmıştır...) (TBMM Tutanak Dergisi, 1949, S. Sayısı-257, s. 13).

Komisyonun raporu incelendiğinde şu ilkeler tespit edilmektedir:

1. Cezaların kanunîliği prensibi gereği, para cezalarında, muhakkak bir asgarî ve bir de azamî had bulunması ve bunun kanunda gösterilmesi zorunludur. Hâkim, bu iki had arasında ceza miktarını tayin edecektir.

2. Kanunlarımızda, azamî haddi açık bırakılmış mesela (500 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası) şeklinde konulmuş cezalar vardır. Bu hallerde, 500 lira asgarî had'dir. Azamî had ise, 19. madde-deki genel azamî had'dir.

3. Nispî para cezaları bu esasa istisna teşkil eder. Başka bir deyişle, nispî para cezaları hakkında bu kural bu esas uygulanmaz. Bu şu demektir. Kanun koyucu, nispî para cezalarına had (sınır) koymamış, bu cezaları alt -üst sınır ihtiva eden mütefavit cezalarla bir tutmamıştır.

Yukarıdaki açıklamalar kül halinde ele alınıp değerlendirildiğinde şu sonuca varılmaktadır.

“TCK’nın 278. maddesindeki asıl para cezası, sağlanan menfaate göre tayin edilecek nispi para cezasıdır. Niteliği gereği bu ceza, para değerinin düşmesinden müteessir olmadığı için, misil arttırmasına tabi değildir. Maddedeki 1.000 lira kaydı sabit para cezasıdır. Para cezası yönünden kanun bu maddede karma bir sistem kabul etmiş, nispi para cezası sistemi ile sabit para cezası sistemini birleştirmiştir. Sağlanan menfaate göre hesaplanan para cezası 1.000 liradan (ki şimdi 2248 ve 2790 sayılı kanunlarla değişik 5435 sayılı kanunun 2. maddesi gereğince 15 katı olan 15.000 liradan) aşağı düştüğü takdirde nispi para cezasına değil bu miktara hükmedilecektir. Gerçekten değişik 5435 sayılı kanun ile misil arttırmasına tabi tutulacak olan ceza sadece bu sabit cezadır. Sabit para cezası olan bu “1.000 lira” kaydını, asıl para cezası olan nispi para cezasının asgarî haddi kabul etmek mümkün değildir. Aksi halde, cezalarının kanunîliği ilkesi gereği, buna bir de azamî had (ki bugün 300.000 liradır) kabul edilmiş ve böylece nispi para cezası maktu para cezası haline dönüşürmüş olunur. Halbuki kanun nispi para cezalarına sınır tanımamıştır. Öte yandan; zimmet, rüşvet suçlarında olduğu gibi nispi para cezalarının bir bölümü misli arttırmasına tabi tutulmaz iken bir bölümünde misil arttırmasını uygulamak adalet, hakkaniyet ve kanunlar önünde eşitlik ilkeleriyle bağdaştırılamaz.

Bu nedenlerle; Türk Ceza Kanunu’nun 278. maddesinde yazılı nispi nitelikteki ağır para cezasının 2248 ve 2790 sayılı kanunlarla değişik 5435 sayılı kanun gereğince misil arttırmasına tabi olmadığına karar verilmelidir”³⁷.

TCK Hükümet Tasarısı’nın 70. maddesinin birinci fıkrasında, “Nispi para cezası, miktarı belirli bir orana veya olaya göre azalıp çoğalabilir nitelikte bir paranın Devlet Hazinesine ödenmesidir. Bu para cezasının yukarı sınırı yoktur” hükmüne yer verilmiştir.³⁸

Nispi para cezası, ceza kanunlarında müsaderenin yaptırım teorisindeki düşüncelere paralel olarak ve ihtiyaca cevap verebilecek şekilde düzenlenmemiş ve özellikle kazanç müsaderesine yer verilmemiş olmasının ortaya çıkardığı eksikliği gidermek amacıyla kabul edilmiştir. YTC’da özellikle kazanç müsaderesi ayrıntılı bir şekilde düzenlendiğine göre, çeşitli suç tanımları bağlamında ayrıca nispi para cezası öngörülmemiştir.³⁹ Ancak, 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun

³⁷ YİBK T: 25.06.1984, E: 1984/1, K: 1984/5.

³⁸ Bkz., Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593) TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 272.

³⁹ Özgenç, s. 664, 668; Karagülmez, (Gün Para), s. 29.

Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 4 ve 5. maddelerinde nispi para cezaları ile ilgili hükümler bulunmaktadır.

B. Gün Para Cezası Sistemi

a. Kavram

Para cezalarının belirlenmesinde uygulanan diğer bir sistem ise, "gün para cezası sistemi" dir. Gün para cezası sisteminin esası, hükmedilecek para cezasını suçlunun ödeme yeteneğine göre tayin etmek suretiyle zengin ve fakir arasında cezada kanunilik prensibinin katı olarak uygulanmasının sebebiyet verdiği eşitsizliği yok etmektir.⁴⁰ Şu hâlde, gün para cezası, para cezasının uygulanmasında karşılaşılabilecek adaletsizlikleri gidermeyi amaçlamaktadır. Bu amaç, iki noktada kendisini göstermektedir. Birincisi, para cezalarının verilmesinde adaletin sağlanması, ikincisi ise, ödenmeyen para cezalarının hapis cezasına dönüştürülerek tahsilinin sağlanmasında adaletin gerçekleştirilmesidir.⁴¹

Gün para cezası ile nispi para cezası arasındaki temel fark; gün para cezası hükümlünün gelirini dikkate aldığı hâlde, nispi para cezası suçun verdiği zararı veya failin elde ettiği yararı esas almaktadır. Gün para sisteminde saik göz önüne alınmamakta, aksine failin sadece ekonomik durumu dikkate alınmak suretiyle, hâkime daha dar takdir yetkisi verilmektedir.⁴²

Sistem şöylece uygulanır: Suçlunun durumu hesaba katılmak suretiyle gündelik kazancı belirlenir ve bu kazancın bir kısmı para cezası payı olarak ayrılır. Yani, ilk olarak suçlunun kusuru ve cezanın amaçları gözetilmek suretiyle, bir günlük ortalama gelirinden onu yoksulluğa düşürmeyecek seviyede bir miktarı "günlük" olarak belirlenir. Günlüğün tespitinden sonra, bu miktar hâkim tarafından tespit edilecek birim sayısı (katsayı) ile çarpılmak suretiyle ödenecek para cezasının miktarı belirlenir. Söz konusu katsayıların üst miktarları kanun tarafından gösterilmiştir.⁴³

⁴⁰ Dönmezer/Erman, C. II, s. 678; Centel/Zafer/Çakmut, s. 574; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 126; Karagülmez, (Gün Para), s. 52.

⁴¹ Karagülmez, (Gün Para), s. 53.

⁴² Dönmezer/Erman, C. II, s. 678-679; Avcı, Mustafa, *Türk Ceza Kanunu, TCK Tasarıları*, özellikle 2004 TCK Tasarısının Genel Olarak Değerlendirilmesi, Türk Ceza Kanunu Reformu TBB, İkinci Kitap, 1. Baskı, Ankara 2004, s. 225.

⁴³ Erem, s. 219; Dönmezer/Erman, C. II, s. 679; Çınar, s. 77.

b. Mukayeseli hukuk

Adli para cezasının kaynağı, bir kısım Avrupa ülkelerinde uygulanmakta olan gün para cezası (day-fine)'dir. İlk izlerine 1881 Portekiz Ceza Kanunu'nda rastlanan gün para cezası, 1921'de Finlandiya'da, 1931'de İsveç'te, 1939'da Danimarka'da uygulanmış, Almanya ve Avusturya'da (1975), Fransa (1983 ve 1992), Küba ve Brezilya'da bu sistem benimsenmiştir.⁴⁴ Modern kanunların eğilimi gün para cezasını benimseme yönünde olmasına rağmen her ülkede farklı uygulama olması nedeniyle, tek bir sistemden bahsetmek de mümkün olamamaktadır. Küba Ceza Kanunu'nda klasik ve gün para cezası sistemi birlikte uygulanmaktadır (Ceza belirli bir miktardan az ise klasik, fazla ise gün para cezası).⁴⁵

Finlandiya Kanunu'na göre, hâkim suçlunun kazancını (çalışmasını, servetini, ailesine karşı yükümlülüklerini ve sair hususları) dikkate alarak eylemin işlendiği zamanı esas tutmak suretiyle serbestçe tayin eder.⁴⁶ Bu Ülkede kusur ve suçun ağırlığına oranla tespit edilen birim ve suçlunun günlük kazancını belirten gün para cezası tutarının çarpımıyla para cezasının miktarı elde edilmektedir İsveç'ten farklı olarak, bu sistem tüm para cezaları için söz konusu olmaktadır.⁴⁷ Finlandiya Ceza Kanunu'nun (4a) maddesinde gün para cezasına ilişkin hükümler yer almaktadır. Buna göre, hüküm verildiği tarihte, hakkında para cezasına hükmedilecek olan kişinin borç ödeme gücüne uygun biçimde belirlenecektir. Burada, ceza verilen kişinin günlük brüt gelirinin üçte biri, makul bir gün para cezasının belirlenmesinde esas alınmaktadır. Bu Ülkede, 1999 yılında yapılan küçük çaplı bir değişiklikle, bazı trafik suçlarında gün para cezası yerine, "fining system" adında yeni bir para cezası uygulamaya konulmuştur. Bu sistemde gün para cezasından farklı olarak suçlunun brüt gelirine değil, net gelirine dayanılmaktadır.⁴⁸

Danimarka Ceza Kanunu, gün para cezası tayin edilirken suçun mahiyetinin de dikkate alınmasının gerektiğini bildirmektedir.⁴⁹ Bu sistem sadece ceza kanunundaki suçlar bakımından öngörülerek, uy-

⁴⁴ Donay, (Para Cezaları), s. 110; Önder, s. 562; Dönmez/Erman, C. II, s. 678; Erem, s. 219; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 126; Çınar, s. 77; Avcı, s. 225; Karagülmez, (Gün Para), s. 43.

⁴⁵ Önder, s. 562; Avcı, s. 225.

⁴⁶ Erem, s. 219.

⁴⁷ Donay, (Para Cezaları), s. 114.

⁴⁸ Karagülmez, (Gün Para), s. 57-58.

⁴⁹ Erem, s. 219.

gulama alanı dar tutulmuştur. Gün para birimi, 1-60 arasındadır ve günlük miktarın tespitinde de azamî bir sınır yoktur. Günlük miktar suçlunun tüm günlük kazancını kapsayabilmektedir.⁵⁰

Almanya Ceza Kanunu'nun 40. maddesinde gün para cezası sistemi düzenlenmiştir. Burada gün para cezasının uygulanması üç aşamada olmaktadır. Birinci aşamada, Alman Ceza Kanunu'nun 46. maddesinin birinci fıkrasına göre, diğer cezaların belirlenmesinde uygulanan genel kurallara göre gün para cezasının günlük birim sayısı belirlenir. Bu aşamada failin kusuru, hukuka aykırılık yoğunluğu, cezanın genel ve özel önleme fonksiyonları göz önüne alınarak para cezasının gün sayısı 5'ten az 360'dan, içtima hâlinde 720'den fazla olamaz. İkinci aşamada ise, gün para cezasının bir biriminin miktarı saptanır. Alman Ceza Kanunu'nun 40. maddesinin ikinci fıkrasında bir günlük birim para cezası da en az bir, en fazla beş bin Euro olarak belirtilmiştir. Bu aşamada hâkim suçlunun gelirini, ekonomik yükümlülüklerini göz önünde tutarak günlük kazançtan ne kadarının cezaya ayrılacağını kanunî sınırlar içinde tespit eder. Bu belirleme yapılırken, kural olarak suçlunun kazandığı veya kazanması gereken bir günlük ortalama net geliri ölçü olarak alınır. Belli bir zaman diliminde kazanılan gelirin toplamı, iş günleri dışındaki günlerde dahil olmak üzere gelirin kazanıldığı zaman dilimi içindeki tüm günlerin toplamına bölünerek, suçlunun gelirinin bir günlük ortalaması bulunur. Uygulamada mahkemeler genelde suçlunun verdiği bilgilere göre gün para cezasının bir biriminin miktarını belirlemektedirler. Almanya'daki uygulamaya göre, mahkemenin kararında, gün birim sayısı ile gün para cezasının bir biriminin miktarının belirtilmesi zorunludur. Gün ile para çarpılarak toplam para cezası miktarı bulunur. Mahkûm hemen ödeme imkânına sahip değilse üçüncü aşamada taksitle ödeme şartları düzenlenecektir.⁵¹ Bu hükümlerde de görüldüğü üzere, aşağıdaki bölümlerde incelenecek olan 5237 sayılı YTCK'nın 52. maddesindeki düzenlemenin, Alman Ceza Kanunu'yla benzerlik taşıdığı görülmektedir.

İsveç'te bu sistem 1931 yılında kabul edilmiştir. Gün para cezası daha önceden belirlenmiş olan suç türleri için öngörülmüştür. İsveç'te, gün para cezasına göre, hükmedilecek para cezasının miktarının tespiti için iki safha vardır: Birincisi failin kusurluluk derecesini belirli sayıdaki bir para cezası birimine dönüştürmek, ikincisi ise gün para cezasının günlük miktarını, para cezasını ödemeye mahkûm olanın

⁵⁰ Donay, *(Para Cezaları)*, s. 114.

⁵¹ Önder, s. 562-563; Centel/Zafer/Çakmut, s. 574; Çınar, s. 78 vd; Avcı, s. 225-226; Karagülmez, *(Gün Para)*, s. 60.

ödeme yeteneğine göre tespit etmektir.⁵² Gün para cezasının öngörül-
düğü suçlarda, suçun niteliğine göre, 1 ilâ 120 gün olarak gün sayısı
belirlenir. Bir gün için para tutarı ise, 1 ilâ 300 kron'dur.⁵³ Bu Ülke-
de gün para cezası (day-fine) iyi işlemiş, suçluların % 90'dan fazlası
gönüllü veya devlet baskısıyla hükmedilen para cezasını ödemişler,
ödeyemeyen %10'luk bölümün yasal mazereti mevcuttur. Ödenmeyen
para cezasının hapse çevrilmesi, mazeretsiz ödememe olup da, ödeme-
mekte ısrar edenler içindir. Sistemin başarısını gösteren rakamlar şun-
lardır: 1981 yılında elli kişinin ödemediği para cezası hapse çevrilmiş,
bu rakam 1982'de 37'ye, 1983'te dokuza düşmüş, 1984-1987 yıllarında
ise hiç olmamıştır.⁵⁴

Fransa'da gün para cezası, 1983 yılında Fransız Ceza Kanunu'nun
43/8 maddesine geçmişti. Fransa'da gün para cezası küçükler hakkın-
da uygulanmaz; bu tarzda para cezaları yanında klasik para cezaları da
varlığını sürdürdüğü için, hâkim geleneksel para cezasına hükmetmek
yetkisine sahiptir. Oysa Almanya'da hâkim sadece gün para cezasına
hükmedebilir. Fransa'da gün para cezasının hükmedilebilmesi için di-
ğer bir şart da suçun hapis cezası ile karşılanabilmesidir; bu şart gün-
para cezasını hapis cezasına bir seçenek hâline getirmektedir. Böylece
on yıl hapis cezasını gerektiren bir suç karşılığı gün para cezası verile-
bilir. Hâkim bu suretle para cezalarının yukarı sınırlarını aşabilir.⁵⁵

Yeni Fransız Ceza Kanunu 131-5. maddesinde gün-para cezası-
nı, aynı şekilde, muhafaza etmiştir; ceza günü 360'ı geçemez; miktarı
suçlunun gelir ve mükellefiyetleri nazara alınarak tayin edilir ve 2000
frankı aşamaz.⁵⁶ Fransa'da 1983 tarihli yasaya göre hapis cezası gere-
ktiren suçlarda mahkeme 360 gün paraya kadar hükmedebilir. Bununla
birlikte para cezasının hapis cezası yerine ikamesi önemli bir yekun
tutmamıştır. 1985 yılında sadece 2.300 olayda uygulanmıştır. Aynı yıl
özel vecibeler yükleyerek hükmün ertelenmesi şeklindeki 20.000 olay-
la karşılaştırılırsa bu gerçek görülür.⁵⁷

Suçlunun malî durumuna göre günlük para cezası Avrupa çıkış-
lı gözükmekte ise de, mülga Türk Ceza uygulamasına hiçte yabancı
değildir. Osmanlı Kanunnamelerinde, para cezalarının suçlunun malî

⁵² Donay, *(Para Cezaları)*, s. 111.

⁵³ Karagülmez, *(Gün Para)*, s. 59.

⁵⁴ Avcı, s. 226.

⁵⁵ Dönmezer/Erman, C. II, s. 678-679.

⁵⁶ Dönmezer/Erman, C. II, s. 679.

⁵⁷ Avcı, s. 226. Fransa'daki uygulamalar konusunda daha geniş bilgiler için bkz., Ka-
ragülmez, *(Gün Para)*, s. 61.

durumuna göre ayarlanması sistemi görülmüştür. Osmanlı'da gani, orta hâlli, fakir ve çok fakir diye yapılan sınıflandırmaya göre para cezası için çeşitli oranların belirlendiği bilinmektedir.⁵⁸

Osmanlı Devleti'nde, yayımlanan Fatih Kanunnamelerinde para cezalarına ilişkin düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. Bu kanunnamelerde mevcut olan özelliklerden birisi de, cezaların miktarının tespitinde, suçluların, malî durumlarına göre sınıflara ayrılmış olmalarıdır. Malî durumu daha yeterli olan kimse daha ağır cezaya maruz kalmaktadır. Bu şekilde suçlunun ekonomik durumu göz önüne alınarak, para cezasının ferdileştirilmesi olanağı sağlanmış olunuyordu. Daha sonra, Kanunî Sultan Süleyman Kanunnamesinde de para cezaları yönünden, Fatih Kanunnamelerine benzer hükümler mevcuttu. Burada da para cezaları suçlunun malî durumuna orantılı olarak tespit edilmişti. Aynı şekilde, Sultan IV. Mehmet kanununda da para cezaları suçlunun malî durumuna orantılı olarak düzenlenmiştir.⁵⁹

1856 İslahat Fermanı'na dayanılarak çıkarılmış olan 1274 tarihli kanunun 37. maddesinde para cezaları düzenlenmiştir. Buna göre, para cezası kanunun öngördüğü hâllerde ve tayin ettiği miktarda belirli bir paranın alınmasıdır. Para cezası devlet hazinesine ödenmek üzere tahsil edilmektedir. Kanunun gerek ilk şeklinde, gerek 1327 tarihli değişiklikten sonra, para cezasının ödenmemesi hâlinde hapse dönüşeceğinden bahsedilmektedir. Görüldüğü gibi, Türk hukukunda modern anlamda para cezası ilk olarak 1274 tarihli kanun ile ortaya çıkmaktadır.⁶⁰

765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde para cezası sistemi, cezadan beklenen amaçları gerçekleştirmekten uzak kaldığı gibi, özellikle enflasyon nedeniyle Türk parasının değerinin düşmesi karşısında, para cezalarını arttırmak için sık yapılan kanun değişikliklerinin de uygulamada çeşitli sorunlara yol açtığı görülmüştür. Bu sorunların giderilmesi için, para cezasının miktarının belirlenmesinde zaman içinde "memur maaş katsayısı" veya "yeni den değerlendirme oranı" gibi ölçütlerin dikkate alınması gibi yöntemler kullanılmıştır. Ancak, suç işleyen kişinin ekonomik durumu dikkate alınmadan hükmedilen para cezasının, eşitlik ilkesine aykırı sonuçlar doğurduğu anlaşılmıştır. 5237 sayılı TCK ile ödeme gücü olan kişi

⁵⁸ Para cezası için belirlenen oranlar; 4: 3: 2 veya 8: 4: 2: 1 veya 10: 5: 3 ve benzeri şekillerde uygulanıyordu. Bu konuda bkz., Yücel Mustafa Tören, *TCK Tasarısı Hakkında Notlar, Türk Ceza Kanunu Reformu*, TBB, İkinci Kitap, 1. Baskı, 2004, s. 120.

⁵⁹ Donay, *(Para Cezaları)*, s. 33-34.

⁶⁰ Donay, *(Para Cezaları)*, s. 35.

üzerinde etkisi olmayan, ödeme gücü olmayanın ise sonuçta infaz kurumuna gönderilmesini sonuçlayan bu sistemden vazgeçilerek, gün para cezası olarak adlandırılan ve günümüzde Almanya, Avusturya, Polonya, İsveç, Finlandiya, Danimarka ve Fransa gibi birçok ülkede uygulanan sisteme geçilmiştir. Maddenin gerekçesinde de açıklandığı üzere gün para cezası sisteminin temel amacı, para cezasının kişinin ödeme gücüne göre belirlenmesi yoluyla suç işleyen zengin ile fakir arasındaki eşitsizliği gidermektir. Bunun yanında sistem, uygulaması basit, etkin, saydam ve para cezasından güdülen amaçları yerine getirebilecek özelliktedir.⁶¹

III. Para Cezalarının Türleri

Para cezaları hukukî bakımdan yapılan bir ayrıma göre, dört grupta incelenmektedir⁶². Bunlar, “*kamu para cezaları*”, “*tazminat türünden para cezaları*”, “*idarî para cezaları*” ve “*medenî para cezaları*”dır.⁶³

A. Kamu Para Cezaları

Kanunlarda öngörülerek topluma belirli ölçüde zarar veren eylemler karşılığı olarak, suçluyu belirli bir miktar parayı kanunun gösterdiği yere ödemeye zorlayan, ıstırap verici, yargısal bir kararla, failin kusurluluğuna ve ekonomik durumuna orantılı olarak hükmedilen yaptırım, kamu para cezasıdır.⁶⁴

Kamu para cezaları, her yönden cezalar hakkında kural ve esaslara tâbidir. Bu nedenle, kamu para cezaları gerçek bir ceza olup, bunlar hakkında cezalara ilişkin tüm ilkeler uygulandığı gibi, cezanın tüm özellikleri bulunmaktadır. Yani, cezalar için geçerli olan tüm kural ve esaslar, kamu para cezaları hakkında da istisnasız olarak uygulanır.⁶⁵ Kamu para cezaları, kanunun açıkça gösterdiği durumlarda fail tarafından işlediği suçun karşılığı olarak devlet hazinesine ödenmesi

⁶¹ Madde gerekçesi için bkz., TBMM Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 458 vd.

⁶² Para cezasının türleri hakkında daha geniş bilgi için bkz., yukarıda söz konusu edilen; YİBGK'nın 25.06.1984 tarihli ve E: 1984/1, K: 1984/5 sayılı kararı.

⁶³ ETCK döneminde suçun ağırlığına göre para cezaları, ağır para cezası ve hafif para cezası şeklinde ikili bir ayrıma tâbi tutulmuştur. Bu konuya, para cezalarının hukuk sistemimizdeki düzenlenişine ilişkin açıklamalarda ayrıca yer verilecektir.

⁶⁴ Donay, (*Para Cezaları*), s. 68.

⁶⁵ Dönmezer/Erman, C. II, s. 680; Donay, (*Para Cezaları*), s. 68; Çınar, s. 80; Denizhan, s. 91.

gereken bir paradır. Bu ceza, yapılan yargılama sonucunda kanunda belirlenen sınırlar içinde hâkim tarafından failin kusuru ve ekonomik durumuyla orantılı olarak belirlenir. Kamu para cezaları, sadece ceza niteliğinde bulunduğundan, tazmin amacını taşımazlar. Cezalara tesir eden bütün sebepler bu cezalar bakımından da uygulandığından, kesinleşen kamu para cezaları, İnfaz Kanunu hükümlerine göre yerine getirilir ve adli sicil kaydına işlenir, ayrıca, ertelenebilmesi ve tekerrüre esas teşkil etmesi mümkündür. Ayrıca, genel ve özel affa tâbi oldukları gibi, haklarında zamanaşımının uygulanması da söz konusudur.⁶⁶

Kamu para cezaları karşılaştırmalı hukukta da diğer cezalardan ayrılmamıştır (Alman CK m. 27, İtalyan CK m. 17).⁶⁷

Kamu para cezaları, YTCK ve ceza hükmü taşıyan özel yasalarda uygulama alanı en geniş para cezasıdır. YTCK ile kabul edilen “*adli para cezası*”, Türk ceza hukuku sisteminde “*kamu para cezası*”na karşılık gelmektedir.⁶⁸

B. Tazminat Türünden Para Cezaları

Hukuk sistemimizde tazminat türünden para cezalarının tanımına yer verilmemiştir.⁶⁹ Tazminat türünden para cezaları, Türk ve Fransız hukukuna özgü bir para cezası olup, Fransız hukukunda mahkeme içtihatları ile kamu para cezasından farklı özelliklere sahip kılınmıştır.⁷⁰ Tazminat türünden para cezalarının hem ceza, hem de tazminat niteliği taşıyan karma nitelikli para cezaları olduğu, öğretide kabul edilmektedir.⁷¹ Genellikle malî suçlar karşılığı olarak konulmuş para cezaları olup, bu cezalarla hazineye verilen zararları önleme amacı güdüldüğünden, karşılık olarak verilen cezaların da karma nitelikli

⁶⁶ Dönmezer/Erman, C. II, s. 680; Centel/Zafer/Çakmut, s. 577; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 127; Çınar, s. 81; Denizhan, s. 91.

⁶⁷ Çınar, s. 80.

⁶⁸ Denizhan, s. 91.

⁶⁹ Ancak, 13.2.1935 gün ve 75/5 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında; “tazminat kabilinden para cezaları, umumî ceza prensip ve temellerine dayanmaktan ziyade, devlet hazinesinin uğrayacağı zararları ödetmek ve malî menfaatleri korumak amacını öngören ve özel kanunlarla tespit olunmuş bulunan mütezyait nispete tâbi para cezalarıdır” ifadesi yer almıştır.

⁷⁰ Bu kapsamda, bu tür para cezalarının gerek özellikleri ve gerek sonuçları itibarıyla Fransız ve Türk hukuklarından başka mevzuatta mevcut olmadığı konusundaki açıklamalar için bkz., Donay, (*Para Cezaları*), s. 121; Donay, (*Toplum ve Ceza*), s. 268.

⁷¹ Donay, (*Para Cezaları*), s. 123; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 127; Erem, s. 220; Önder, s. 566.

oldukları ileri sürülmüştür. Bu tür para cezaları, özellikle devlet hazinesinin suç dolayısıyla uğradığı zararları gidermek ve malî çıkarları korumak amacını taşıyan para cezalarıdır.⁷²

Buna karşın, tazminat türünden para cezalarının ceza niteliği de söz konusudur. Tazminat türünden para cezaları hakkında, kamu para cezalarının geçerli olduğu zamanaşımı süreleri uygulanır ve yine kamu para cezalarında olduğu gibi bunlara da hâkim tarafından hükmedilir. Bu tür para cezaları, Cumhuriyet Savcıları tarafından temyiz edilemez. Ayrıca, bu cezalarda yaş küçüklüğü sebebiyle indirim yapılamaz, taksitlendirilemez, takdiren indirim yapılamaz ve tutuklu kalınan süre mahsup edilemez.⁷³ Bu cezalar hakkında da genel af geçerlidir.⁷⁴ Paranın ödenmemesi hâlinde ceza hapse çevrilir, ancak bu

⁷² Dönmezer/Erman, C. II, s. 680-681; Donay, (*Para Cezaları*), s. 123; Erem, s. 220; Önder, s. 566; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 127; Centel/Zafer/Çakmut, s. 577; Çınar, s. 81; Soyaslan, s. 564; Denizhan, s. 92. Bu konuda, YCGK T: 22.06.2004, E: 2004/5-119, K: 2004/142 sayılı kararında:

“Tazminat niteliğindeki para cezaları, ceza yasalarında tanımlanmamış, bu cezaları diğer para cezalarından ayıran ölçütlere yer verilmemiş, yalnızca TCY’nin 92. maddesinde tazmini niteliğindeki para cezalarının ertelenemeyeceği kuralının getirilmesiyle yetinilmiştir. Öğretide, bu yaptırımlar Devletin ekonomik ve malî zararını karşılayan ve bunun yanında suç işleyeni de cezalandırmak amacını güden para cezaları olarak tanımlanmaktadır.

Dönmezer/Erman; tazminat kabilinden para cezalarının hem ceza, hem de tazminat niteliğini taşıyan para cezaları olduğunu, genellikle “malî suçlar” karşılığı konulduğunu, bu cezalarla Hazine’ye verilen zararları önlemek amacının güdüldüğünü belirttikten sonra “kanun koyucunun sözü geçen amacı hedef tutup tutmadığı ise, bu nevi para cezalarını benimseyen kanunlarda yer alan cezanın infazı biçimine ilişkin hükümlerden anlaşılır” şeklinde, ayırmadaki kriterin infaz rejimi olduğunu belirtmişler (Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Cilt 2, S. 694, 418, 419); S. Donay, A. Önder, F. Erem, A. Danışman, M. Emin Artuk ve T. T. Yüce de eserlerinde aynı görüşlere yer vermişlerdir.

13/02/1935 gün ve 75-3 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında ise, bu konudaki ölçüt, “Hususi kanunlarda yazılı para cezalarının nev’ini tayinde kanun koyucunun bu cezaları koymaktaki gayesi esastır. Hazine’nin bu yüzden uğrayacağı zararları ödetmek ve malî menfaati korumak amacına dayanmak suretiyle konmuş cezalar tazminat kabilindedir” şeklinde belirtilmiştir.

Öte yandan, 19.06.1929 gün ve 25-14 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında, tazminat niteliğinde olan para cezalarının, özel yasalarında açık hüküm olmadığı takdirde, infazlarında kişisel hak kuralları yürüyeceğinden özgürlüğü bağlayıcı cezaya çevrilmelerine karar verilemeyeceği esas kabul edilmiştir” hükmüne yer verilmiştir. Bkz., Kaban/Aşaner/Güven/Yalvaç (2001-2004), s. 237-239.

⁷³ Centel/Zafer/Çakmut, s. 577; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 127; Donay, (*Para Cezaları*), s. 139,143; Önder, s. 566-567; Dönmezer/Erman, C. II, s. 693; Çınar, s. 82; Karagülmez, (*Gün Para*), s. 32.

⁷⁴ Dönmezer/Erman, C. II, s. 682; Donay, (*Para Cezaları*), s. 140; Önder, (*Ceza*), s. 566.

cezalar mirasçılardan talep edilemez.⁷⁵ TCK m. 51 gereğince adli para cezalarının ertelenmesi yolu kapatıldığından ve sadece hapis cezaları ertelenebileceğinden, bu tür para cezalarının da ertelenmesi mümkün değildir.⁷⁶ Tazminat türünden para cezaları, hangi idare lehine hükmolunmuş ise onun adına gelir kaydedilir; bu tür para cezaları hazineye aktarılamaz.⁷⁷ Tahsil usullerindeki farklılıktan dolayı da tazmini para cezaları, maktu para cezaları ile birleştirilemez ve infazları ayrı ayrı yapılır. YTCK'nın "kaç tane fiil varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza vardır" ilkesi karşısında, her suçtan hükmolunan adli para cezası bağımsızlığını koruyacağından ve hepsinin ayrı ayrı infaz edilmesi gerektiğinden zaten para cezalarının toplanması mümkün değildir.⁷⁸

Tazminat türünden para cezaları, kamu para cezalarından şu farklarla ayrılırlar:⁷⁹

1. Tazminat türünden para cezalarının tahsil şekli özel hükümlere tâbidir. Kamu para cezalarının tahsili genel hükümlere tâbidir.

2. Tazminat türünden para cezalarının bazılarında idarenin vazgeçme yetkisi varken, kamu para cezalarında bu şekilde bir yetki yoktur.

3. Tazminat türünden para cezalarının tayin edilmesinde, hâkim genel takdir hakkını kullanamayacağı gibi, cezayı azaltıcı sebeplerden (yaş küçüklüğü gibi) dolayı da cezanın indirilmesi söz konusu olamaz. Ayrıca bazı af kanunlarında, tazminat türünden para cezalarının af kapsamı dışında tutulduğu belirtilmektedir.⁸⁰

⁷⁵ Centel/Zafer/Çakmut, s. 574; Donay, (Para Cezaları), s. 140; Artuk/Gökçen/Yeni-dünya, s. 126; Dönmezer/Erman, C. II, s. 682. "Tazminat türünden para cezalarının ödenmemesi durumunda çevrilecek hapis cezası süresi üç yılı geçemez": Y. 7. CD. T: 10/03/1993, E: 1115, K: 1269 (YKD Ağustos 1993, S. 8, s. 1260-1261).

⁷⁶ ETCK döneminde de, Mülga 765 sayılı kanununun 92. maddesindeki açık hüküm nedeniyle tazminat türü para cezalarının ertelenmesi mümkün değildi. Bunun nedeni, bu cezalarda devletin bir alacağının söz konusu olmasıdır. Bkz., Donay (Para Cezaları), s. 140.

"Sanık hakkında hürriyeti bağlayıcı ceza ile birlikte tazmini nitelikteki ağır para cezası da tayin edildiğine göre, TCK'nın 92. maddesinin tazminat kabilinden para cezaları tecil olunamayacağı hükmüne aykırı olarak, tazmini para cezasını da kapsar mahiyette cezanın ertelenmesine, şeklinde hüküm kurulması, bozmayı gerektirir": Y. 7. CD, T: 30.01.1980, E: 1980/235, K: 1980/300.

⁷⁷ Dönmezer/Erman, C. II, s. 694; Centel/Zafer/Çakmut, s. 578; Denizhan, s. 92; Karagülmez, (Gün Para), s. 33.

⁷⁸ Özgenç, s. 671; Denizhan, s. 93.

⁷⁹ Erem, s. 221.

⁸⁰ "Sanık şirketin ihracat bedelini yurda getirmemesi nedeniyle 1567 sayılı yasanın 3/b maddesi uyarınca cezalandırılmasına karar verilen olayda Özel Daire ile Ye-

rel Mahkeme arasındaki uyuşmazlık, 4616 sayılı yasanın 1. maddesinin 4. bendi uyarınca davanın kesin hükme bağlanmasının ertelenmesine yasal olanak bulunup bulunmadığının belirlenmesi noktasında toplanmaktadır. ...Her ne kadar ceza yasalarında tazminat niteliğindeki para cezaları tanımlanmamış, bu cezalar diğer para cezalarından ayıran kriterlere yer verilmeyip, yalnızca TCY'nin 92. maddesinde tazminat niteliğindeki para cezasının ertelenemeyeceği kuralının getirilmesiyle yetinilmiş ise de bu yaptırımlar öğretide, Devletin ekonomik ve mali zararını karşılayan ve bunun yanında suç işleyeni de cezalandırmak amacını güden para cezaları olarak tanımlanmaktadır. 13.2.1935 gün ve 75/3 sayılı içtihadı Birleştirme Kararında ise, bu kriter, "Hususi kanunlarda yazılı para cezalarının nev'ini tayinde kanun koyucunun bu cezaları koymaktaki gayesi esastır. Hazinesinin bu yüzden uğrayacağı zararları ödetmek ve malî menfaati korumak amacına dayanmak suretiyle konmuş cezalar tazminat kabilindedir." şeklinde belirtilmiştir. Kaldı ki bu karara konu olan 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibi Hakkında Yasa'nın 25. maddesinin 2. fıkrasında, incelemeye konu 1567 sayılı yasanın 3/b maddesindeki benzer bir yaptırım söz konusu olmakla birlikte, faiz de öngörülmemektedir.

Öğretide Dönmezer/Erman; Tazminat kabilinden para cezalarının hem ceza hem de tazminat niteliğini taşıyan para cezaları olduğunu, genellikle "malî suçlar" karşılığı konulduğunu, bu cezalarla hazineye verilen zararları önlemek amacı güdüldüğünü belirttikten sonra "kanun koyucunun sözü geçen amacı hedef tutup tutmadığı ise, bu nevi para cezalarını benimseyen kanunlarda yer alan cezanın infazı biçimine ilişkin hükümlerden anlaşılır." şeklinde, ayrımdaki kriterin infaz rejimi olduğunu, 1567 sayılı yasanın 3/b maddesinde öngörülen cezanın tahsilinin 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında yasa hükümlerine tâbi olması yolundaki hüküm, tazminat kabilinden bir para cezasının söz konusu olduğunu gösterdiğini" belirtmişler; S. Donay, A.Önder, F. Erem, A. Danışman, M. Emin Artuk ve T.T.Yüce'de eserlerinde aynı görüşlere yer vermişlerdir.

Öte yandan, 19.6.1929 gün ve 25-14 sayılı içtihadı Birleştirme Kararında, tazminat niteliğinde olan para cezalarının, özel yasalarında açık hüküm olmadığı takdirde, infazlarında kişisel hak kuralları yürüyeceğinden özgürlüğü bağlayıcı cezaya çevrilmelerine karar verilemeyeceği esas kabul edilmiştir. 1567 sayılı yasadaki öngörülen suçların faillerinin büyük bir çoğunluğu tüzel kişiler olup, daha önce yalnızca bunlar hakkındaki cezaların 6183 sayılı yasa uyarınca tahsil edileceğine ilişkin hüküm, 3521 sayılı yasa ile yapılan değişiklikten sonra Ek 4. madde ile gerçek kişi olan sanıklar hakkında da uygulanacak şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile 1567 sayılı yasadaki para cezaları hakkında 647 sayılı yasanın 5. maddesinde öngörülen infaz rejimi uygulanamayacak, yani bu para cezaları ödenmedikleri takdirde özgürlüğü bağlayıcı cezaya çevrilemeyecek, yalnızca 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Yasa uyarınca ve bu yasadaki öngörülen gecikme zammı oranında belirlenen gecikme faizi ile birlikte hükmolunan para cezasının tahsili için hükümlünün mallarına başvurulacaktır. Bu da anılan içtihadı Birleştirme Kararı ile belirlenen esasa uygun bir uygulamadır.

Yargıtay içtihadı Birleştirme Kararları ile öğretilerde kabul edilen kriterler ve yarıda açıklanan yasal düzenlemeler bir arada ele alınıp değerlendirildiğinde, 1567 sayılı yasanın 3/b maddesinde öngörülen nispi ağır para cezasının gerek bu cezaya gecikme faizi uygulanabilmesi gerekse, infaz edilme yöntemi itibarıyla kamu para cezası olmayıp, tazminat niteliğinde para cezası olduğu açıktır.

1567 sayılı yasanın 3/b maddesindeki yaptırımın hukukî niteliğinin, tazminat kabilinden bir para cezası olduğuna ilişkin bu saptama karşısında, bu kabil para

TCK Hükümet Tasarısının 70. maddesinin ikinci fıkrasında, “*tazmin niteliğinde para cezası*”, suç karşılığı kamu para cezasının ve Devletin uğradığı zararları tazmin ettirme amaçlarına aynı zamanda ulaşılmasını sağlayan karma nitelikte para cezası olarak tanımlanmış ve bu para cezasının yukarı sınırının olmadığı hükme bağlanmıştır.⁸¹

C. İdarî Para Cezaları

İdarî para cezaları, belirli kurallara aykırılık nedeniyle, doğrudan doğruya idarî merciler tarafından verilen para cezalarıdır.⁸² Genel olarak idarî para cezaları idare tarafından ve adli bir organın aracılığı olmadan verilen para cezası olarak tanımlanır. Bu anlamda, kanunda açıkça öngörülen ihlaller hakkında, para cezası yaptırımını uygulama yetkisinin kanun tarafından idareye tanındığı cezalar idarî niteliktedir. Bu tanıma göre, idarî para cezasının hem kanunda belirtilmesi, hem de bunu vermek yetkisinin açıkça idareye verilmesinin kanunlarda öngö-

cezası öngörülen suçlarda 4616 sayılı yasanın 1. maddesinin 4758 sayılı yasa ile değişik 4. bendi uyarınca davanın kesin hükme bağlanmasının ertelenmesine karar verilip verilemeyeceği sorununa gelince;

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun ve Özel Dairelerin yerleşmiş uygulamalarında, kamu para cezası öngörülen suçlara ilişkin davaların, 4616 sayılı yasanın anılan hükmü gereğince kesin hükme bağlanacağı esas kabul edilmiştir. Ancak, yasa koyucu tarafından 4616 sayılı yasanın 1. maddesinin 5. bendinde ayrı tutulan suçlar sayılırken (j) alt bendinde, “Vergi, resim ve harçlara ilişkin kanunlarda” yer alan suçları işleyenler hakkında 4616 sayılı yasa hükümlerinin uygulanamayacağı şeklinde genel bir ifadeye yer verilmesi, “malî suçların” yasa kapsamı dışında tutulmasının amaçlandığını göstermektedir.

1567 sayılı yasanın 3/b maddesinde öngörülen suçun yaptırımının, Devletin malî çıkarlarını korumaya ve uğranılan zararları gidermeye yönelik tazmini nitelikte para cezası olduğu hususunda kuşku bulunmadığı nazara alındığında, artık yasa koyucunun yukarıda açıklanan amacına aykırı olarak 4616 sayılı yasanın 1. maddesinin 4. bendi uyarınca bu suçlara ilişkin davaların kesin hükme bağlanmasının ertelenmesine karar verilebileceğinden söz etmek de olanaksızdır. Nitekim Ceza Genel Kurulu'nun 10.4.2001 gün ve 54-58, 55-59, 53-60 ve 57-61 sayılı kararlarında da aynı husus vurgulanarak 1567 sayılı yasanın 3/b maddesinde öngörülen yaptırımın tazmini nitelikte para cezası olduğu ve bu suça ilişkin davaların 4616 sayılı yasa uyarınca kesin hükme bağlanmasının ertelenmesine karar verilemeyeceği kabul edilmiştir. O halde, yerel mahkemenin direnmesi yerinde olup, esasının incelenmesi için dosyanın Özel Dairesine gönderilmesine karar verilmelidir”: YCGK. T: 5/11/2002, E: 2002/7-228, K: 2002/371.

⁸¹ Bkz., Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593) TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 272.

⁸² Dönmezer/Erman, C. II, s. 682; Artuk-Gökçen-Yenidünya, s. 128; Donay, (Toplum ve Ceza), s. 269; Karagülmez, Ali, *Suç Olmaktan Çıkarma, İdarî Para Cezaları, Açıklamalı Kabahatler Kanunu (İdarî Para)*, Ankara 2005, s. 37 vd.

rülmesi gereklidir.⁸³ Ayrıca, idarî para cezalarında tekerrür ve erteleme hükümleri uygulanmadığı gibi, adli sicile de kaydedilemez.⁸⁴

YTCK'nın Adalet Komisyonu Raporu'nda; "Suçlar arasındaki "cürüm" ve "kabahat" ayırımının kaldırılması, para cezası bakımından da "ağır para cezası" ve "hafif para cezası" ayırımının terk edilmesi sonucunu doğurmuştur. Ancak, bunun sebebiyet verebileceği, bir suç karşılığında öngörülen ve mahkeme tarafından hükmedilen para cezası ile idarî yaptırım olarak uygulanan para cezası arasındaki kavram karışıklığını önlemek için, ceza hukuku yaptırımı niteliğindeki para cezasının adı, adli para cezası olarak belirlenmiştir" ifadesiyle adli ve idarî para cezası ayırımı vurgulanmıştır.⁸⁵

Anayasa Mahkemesi de bir kararında idarî para cezaları ile ilgili olarak, "İdarenin hizmetlerini gereği gibi ve ivedilikle görebilmesi için, yaptırım uygulama yetkilerine gereksinimi vardır. İdare bu yetkilerle, kamu düzeni ve güvenliğini, kamu sağlığını, ulusal servetleri zamanında ve gereği gibi koruyabilir. Bu nedenle, idareye, geniş ve çeşitli yaptırımlar uygulama yetkisi tanınmıştır. İdarî cezalar, idarî yaptırımların en önemlilerinden biridir. İdarî cezalar arasında yer alan para cezaları da bu amaçla etkin ve yaygın bir biçimde uygulanmaktadır. İdarî para cezalarını diğer cezalardan ayıran en belirgin nitelik, onların idarî makamlar tarafından kamu gücü kullanılarak verilmesidir" hükümlerine yer vermiştir.⁸⁶

Yüksek Mahkeme'nin 1996 tarihli bir başka kararında ise, "Öğretide de kabul edildiği gibi idarenin, bir yargı kararına gerek olmaksızın yasaların açıkça verdiği bir yetkiye dayanarak İdare Hukukuna özgü yöntemlerle, doğrudan doğruya bir işlemi ile uyguladığı yaptırımlarla, verdiği cezalara "idarî yaptırım" denilmektedir. Anayasa'nın "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" başlıklı 38. maddesinin sekizinci fıkrasında, "İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz" denilerek idarenin yaptırım uygulayabileceği ancak bunun kişi özgürlüklerini kısıtlayıcı nitelikte olamayacağı vurgulanmıştır. Dava konusu yaptırım da idarenin yetki alanı içindeki yaptırımlardan biridir. Ceza yaptırımları gibi idarî yaptırımlar da kuşkusuz, kişi hak ve özgürlükleriyle yakından ilgilidir. Yasa ile ya da onun açıkça verdiği yetkiye dayanarak idarenin uyguladığı yaptırımların bir tür ceza olması ve bu amaçla uygulanması ve Mahkeme'nin suça değil, cezaya ilişkin kurala itiraz etmesi nedeniyle konunun Anayasa'nın temel hak ve öz-

⁸³ Donay, (Para Cezaları), s. 157. Karagülmez, (İdarî Para), s. 38.

⁸⁴ Karagülmez, (İdarî Para), s. 39 vd.

⁸⁵ Bkz., Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593) TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 230-231.

⁸⁶ AYMK, T: 08.10.2002, E: 2001/225, K: 2002/88 (26.02.2003 tarihli ve 25032 sayılı RG).

gürlüklere ilişkin 13, 22, 26, 28 ve 29. maddeleriyle bir ilgisi bulunmamaktadır” hükmüne varmıştır.⁸⁷

İdarî para cezaları, temelde kamusal faaliyetlerin yerine getirilmesi amacını sağlamaya yönelik yaptırımlardır. Kanunda açıkça öngörülen ihlaller hakkında idare tarafından uygulanan para cezalarıdır. İdarî organlarca verilen bu çeşit para cezalarına itiraz, adli makamlara yapılmaktadır.⁸⁸ Bu konuda, 13.03.2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu’nun 27. maddesinde, idarî para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idarî yaptırım kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç on beş gün içinde, sulh ceza mahkemesine başvurulabileceği ifade edilmiştir.

Ancak, gerek Anayasa Mahkemesi’nin⁸⁹ gerek Uyuşmazlık

⁸⁷ AYMK. T: 23.10.1996, E: 1996/48, K: 1996/41 (18.09.1997 tarihli ve 23114 sayılı RG).

⁸⁸ Çınar, s. 83.

⁸⁹ Anayasa Mahkemesi’nin yukarıda söz konusu edilen 08.10.2002 tarihli ve E: 2001/225, K: 2002/88 sayılı kararında: “Anayasa’nın yürütme bölümünde yer alan 125. maddesiyle idarenin her türlü eylem ve işlemlerini yargı denetimine bağlı tutulduktan sonra, maddenin diğer fıkraları da idarî yargı sisteminde geçerli olan ilkeleri belirlemektedir.

İdarî işlemlere karşı açılacak davalarda sürenin yazılı bildirim tarihinden itibaren başlaması, idarî eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verme yasağı, yürütmenin durdurulması kararı verilebilmesi için gerekli olan koşullar, yürütmenin durdurulması kararına getirilebilecek sınırlamalar ve idarenin verdiği zararı ödeme yükümlülüğü, ağırlıklı olarak adli yargı sistemi için değil, idarî yargı sistemi için geçerli olan temel ilkelerdir.

Anayasa’nın belirlemiş olduğu bu kurallar, İdarî Yargılama Usulü Kanunu’nda da yer alan idarî yargılama usul ve esaslarının ana kurallarıdır. Anayasa’nın değişik maddelerinde kurumsallaşan ve 125. maddesinde belirtilen idarî-adli yargı ayrımına ilişkin düzenlemeler nedeniyle idarî yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adli yargının görevlendirilmesi konusunda yasa koyucunun geniş takdir hakkının bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. İtiraz başvurusuna konu olan idarî para cezası, kamu gücünün kullanılmasıyla ilgili ve yasada belirtilen kurallara uymayanlara idarî bir yaptırımın uygulanması niteliğinde olduğundan, çıkacak uyuşmazlıkların çözümünde de idarî yargının yetkili kılınması gerekir. Bu nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa’nın 2, 125 ve 155. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir” hükmüne varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi’nin 15.05.1997 tarihli ve E: 1996/72, K: 1997/51 sayılı kararında ise, “Tarihsel gelişime paralel olarak Anayasa’da adli ve idarî yargı ayrımına gidilmiş ve idarî uyuşmazlıkların çözümünde idare ve vergi mahkemeleriyle Danıştay yetkili kılınmıştır. Bu nedenle, kural olarak idare hukuku alanına giren konularda idarî yargı, özel hukuk alanına giren konularda adli yargı görevli olacaktır. Bu durumda idarî yargının görev alanına giren bir uyuşmazlığın çözümünde adli yargının görevlendirilmesi konusunda yasa koyucunun mutlak bir takdir hakkının bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. İdarî yargının denetimine bağlı olması gereken idarî bir uyuşmazlığın çözümü, haklı neden ve kamu yararının bulunma-

Mahkemesi'nin⁹⁰ yakın tarihlerde verdiği kararlara göre; idarî para cezalarının denetimi, yani itiraz başvurusuna konu olan idarî para cezası kararlarını inceleme görevi idarî yargı organlarına aittir. Anayasa Mahkemesi ile Uyuşmazlık Mahkemesi'nin kararlarından sonra, bu kararları dayanak gösteren Yargıtay da aynı doğrultuda karar vermiştir.⁹¹ Bu konuda, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nca verilen kararda, "Yasa yararına bozma müessesesi yalnızca adlî suçlara ilişkin inceleme olanağı veren bir yasa yoludur. Adlî yargı düzeni içerisinde gerçekleşen yasaya aykırılık hallerinin giderilmesi için olağanüstü bir yasa yolu olarak öngörülmüştür. Halbuki idarî para cezalarına yönelik itirazların Sulh Hâkimince incelenmesi, Anayasa Mahkemesi kararlarında da belirtildiği üzere, Anayasa'nın 125. maddesi bağlamında, idarenin kamu gücünü kullandığı ve kamu hukukuna ilişkin bir işleminin sınırlı biçimde denetlenmesinden ibarettir. İdarî işlemin denetimi niteliğinde olan idarî para cezasına itirazın sulh ceza hâkimince ince-

sı halinde yasa koyucu tarafından adlî yargıya bırakılabilir. Ancak, itiraz konusu kuralda olduğu gibi bir idarî işlemin bir bölümünün idarî yargının, diğer bir bölümün ise adlî yargının denetimine bırakılmasında, kamu yararı bulunmamaktadır. Zira bu işlemler, kamu gücünün kullanılmasıyla ilgili bir idarî işlemin devamı ve idarî bir yasağa aykırı davranan kişiye idarî bir yaptırımın uygulanması niteliğinde olup, çıkacak uyuşmazlıkların çözümünde de idarî yargının yetkili olacağı kuşkusuzdur.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme'de bakılmakta olan dava, verilen para cezasının kaldırılmasına ilişkindir. 3194 sayılı yasadaki düzenlenen biçimiyle yıkım kararına karşı idarî yargıya başvurulacak ancak, 42. maddenin beşinci fıkrasının birinci tümcesi kuralı uyarınca para cezasına karşı, cezanın tebliğinden başlayarak yedi gün içinde Sulh Ceza Mahkemesi'ne itiraz edilebilecektir. Oysa yıkım kararının da, para cezasının da konusunu ruhsat alınmadan ya da ruhsata aykırı olarak yapılan yapı oluşturmaktadır. Her iki kararı alan da idaredir. İdarenin aynı yapı için aldığı kararın bir bölümünün idarî yargıda bir bölümünün adlî yargıda görülmesi yargı-lamanın bütünlüğünü bozar. İşlemin idarî işlem olduğunda duraksanamayacağına ve bu konuda hizmetin gereği haklı bir neden ve kamu yararı da bulunmadığına göre, idarî bir işlemin bölünerek bir bölümünün idarî yargının bir bölümünün de adlî yargının denetimine bırakılmasında isabet yoktur. Bu nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 125. maddesine aykırıdır. İptali gerekir" hükmüne yer verilmiştir. Bkz., 01.02.2001 tarihli ve 24305 sayılı RG.

⁹⁰ "3257 sayılı yasanın 12. maddesi değiştirilerek 5846 sayılı yasanın değişik 81. maddesinde düzenlenen adli ceza uygulamasına geçildiğine göre, madde değiştirilmeden önce verilen idarî para cezasının idare hukukunun bir müeyyidesi olması nedeniyle bu uyuşmazlığın görüm ve çözümünde, 5101 sayılı yasanın 8. maddesinin yürürlüğe girdiği 12.3.2004 tarihinden itibaren sulh ceza mahkemelerinin görevinin sona erdiğinin ve genel hükümler uyarınca idarî yargı yerlerinin görevli olacağını kabulü gerekir": Uyuşmazlık Mahkemesi (Hukuk Bölümü) T: 1.7.2004, E: 2004/12, K: 2004/33 (29.11.2004 tarihli ve 25655 sayılı RG). Benzer yönde bkz., Uyuşmazlık Mahkemesi (Hukuk Bölümü), T: 06.12.2004, E: 2004/94, K: 2004/89 (28.02.2005 tarihli ve 25741 sayılı RG).

⁹¹ Çınar, s. 83.

lenmesinde, adlî yargı mercilerinin yasayla görevlendirilmesi, yapılan işleme adlî bir işlem niteliği vermemektedir. İdarî para cezalarının denetlenmesinde sulh hâkiminin denetimi yalnızca idarî işlemin yasaya uygun yapılıp yapılmadığı ile sınırlı olup, yasaya aykırılığın saptanması halinde idarî merciin yerine geçerek, idarî para cezasını belirleme yetkisinin bulunmadığının kabul edilmesinde zorunluluk vardır. Hâl böyle olunca, idarî bir işlemin denetlenmesinin de idarî nitelikte olması karşısında, bu tür bir işlemin adlî yargıya ilişkin gerek olağan gerekse olağanüstü yasa yolu denetimine tâbi tutulması da yasal olarak olanaksızdır” sonucuna varılmıştır.⁹²

Genel olarak idarî para cezaları idare tarafından ve adlî bir organın aracılığı olmadan verilen para cezası olarak tanımlandığı için, idarî para cezasını diğer para cezalarından ayıracak temel kriter, organik kriterdir. Eğer bir para cezasına, idare tarafından karar verilmişse, o ceza ilke olarak idarîdir. Bununla beraber bu tanım idarî para cezasını, disiplin para cezasından ayırmak bakımından yeterli değildir. Esasen, disiplin para cezaları da idare tarafından verilmekle birlikte, bunlar belirli bir toplulukta bulunan veya bir kuruluşa bağlı olan kimseler hakkında uygulanabilmektedir. Buna karşılık, idarî para cezalarının ülkede yaşayan tüm fertlere karşı verilebilmesi olanağı nedeniyle, daha geniş bir uygulama alanına sahip olduğu söylenebilir. Bu nedenle idarî para cezaları, idarî faaliyetlerin yerine getirilmesini sağlamak amacını taşıyan yaptırımlardır.⁹³

İdarî para cezalarını kamu para cezalarından ayıran temel ölçüt, bunların bir adlî makam veya mercii tarafından ve ceza yargılaması kurallarına göre hükmedilmemeleridir. Bu cezaların ayırıcı özelliği, idare organları tarafından verilmeleridir. Her ne kadar çoğunlukla bu cezaların itiraz hâlinde adlî organlar tarafından incelenerek kaldırılması olanağı varsa da, başlangıçta idare tarafından verilmesi ve itiraz edilmeme hâlinde infaz edilir hâle gelmesi, onun idarî vasfını ortaya koyar. Ancak, itiraz hâlinde hâkimin verdiği karar da cezaî nitelikte olmayıp, idarî işlemin iptali veya onayı doğrultusundadır. Ayrıca, idarî para cezası kural olarak önleyici nitelikte olmasına rağmen, kamu para cezaları suç oluşturan eylemin bir yaptırımını oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle, vahamet taşımayan haksızlık oluşturan davranışlar, öncelikle idare tarafından cezalandırılarak daha ağır ihlâllerin önüne geçilmiş olur. Bu nedenle idarî para cezalarını bir zabıta yaptırımı olarak nitelendirmek mümkündür. İdarî para cezalarını, gerçek bir ceza ola-

⁹² YCGK, T: 21.12.2004, E: 2004/7-189, K: 2004/225 (YKD, C. 31, Nisan 2005, S. 4, s. 588 vd).

⁹³ Donay, (Para Cezaları), s. 157.

rak kabul etmeyince, cezalara özgü kurumların bunların hakkında uygulanmaması doğaldır.⁹⁴ Bu bağlamda, idarî para cezalarında, kamu para cezalarında olduğu gibi takdiri indirim, tahrik, yaş küçüklüğü ve benzeri indirim nedenleri uygulanamaz. Ancak, idarî para cezası ile ilgili özel kanununda açıkça tanımlanan indirim nedenleri bulunuyorsa, bunun uygulanması mümkündür.⁹⁵

İdarî para cezasını gerektiren fiiller, 13.03.2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 16. maddesine göre kabahat sayılacağından, yine aynı kanunun 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunla değişik 3. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre, Kabahatler Kanunu'nun idarî yaptırımlar bakımından "genel kanun" olma özelliği dikkate alındığında,

a. İdarî para cezalarında, soruşturma ve yerine getirme zamanlaşımını bakımından Kabahatler Kanunu'nun 20 ve 21. maddeleri uygulanacaktır.

b. Bir eylemin, hem idarî para cezasını gerektirmesi hem de suç teşkil etmesi hâlinde, sadece suç karşılığı yaptırım uygulanacaktır (KK m. 15/3).

c. İdarî para cezalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında, kasıt veya taksir, sorumluluk, hata, teşebbüs veya iştirak bakımından Kabahatler Kanunu'nun 9 ilâ 14. maddeleri uygulanacaktır.⁹⁶

⁹⁴ Donay, (Para Cezaları), s. 159-160; Çınar, s. 84.

⁹⁵ Karagülmez, (İdarî Para), s. 50.

⁹⁶ Kabahatler Kanunu'nun genel kanun olma niteliğini vurgulayan 3. maddesi, Anayasa Mahkemesi'nin 1.3.2006 tarihli ve 2005/108 E, 2006/35 K. sayılı kararıyla iptal edilmiş ve iptal hükmünün, kararın *Resmî Gazete'*de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. İptal kararı sonucunda doğacak hukukî boşluğu doldurmak amacıyla hazırlanan "Yozgat Milletvekili Bekir Bozdağ ve 11 Milletvekilinin; Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi"nin 27. maddesinde, Kabahatler Kanunu'nun 3. maddesi yeniden düzenlenmiş ve 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunun çerçeve 31. maddesi ile kanun teklifindeki hüküm aynen kanunlaşmıştır: Bu hükme göre:

"MADDE 31- 30.3.2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 3. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

MADDE 3- (1) Bu Kanunun;

a) İdarî yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümleri, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde,

b) Diğer genel hükümleri, idarî para cezası veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımını gerektiren bütün fiiller hakkında, uygulanır".

Maddeyle, 5326 sayılı kanunun 3. maddesi değiştirilmiştir. Kabahatler Kanunu'nun 3. maddesinin yürürlükte olan metnine göre, bu kanunun genel hükümleri diğer kanunlardaki kabahatler hakkında da uygulanacaktır. Bunun sonucu olarak

Ayrıca, kamu para cezaları önleme, kefarete ve cezayı çektirme gibi amaçlar taşıırken, idarî para cezaları, ilgili kişiye yerine getirmediği görev ve yükümlülükleri hatırlatmayı, misillemeyi ve düzeni bozucu davranışları önlemeyi amaçlar.⁹⁷

Öte yandan, 13.03.2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 16. maddesinde kabahatler karşılığında uygulanacak olan idarî yaptırımların, idarî para cezası ve idarî tedbirlerden ibaret olduğu belirtilmiştir. Aynı kanunun 17. maddesinde idarî para cezalarına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Söz konusu maddede aşağıdaki hükümler yer almıştır:

1. İdarî para cezası, maktu veya nispi olabilir.

2. İdarî para cezası, kanunda alt ve üst sınırı gösterilmek suretiyle de belirlenebilir. Bu durumda, idarî para cezasının miktarı belirlenirken işlenen kabahatin haksızlık içeriği ile failin kusuru ve ekonomik durumu birlikte göz önünde bulundurulur.

3. 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na ekli (I), (II) ve (III) sayılı cetvellerde yer alan kamu idareleri tarafından verilen idarî para cezalarının ilgili kanunlarında 1.6.2005 tarihinden sonra belirlenen oranın dışındaki kısmı ile Cumhuriyet Başsavcılıkları ve mahkemeler tarafından verilen idarî para cezaları Genel Bütçeye gelir kaydedilir. Sosyal güvenlik kurumları ile mahalli idareler tarafından verilen idarî para cezaları kendi bütçelerine gelir kaydedilir. Diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilen idarî para cezaları ise, ilgili kanunlarındaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, Genel Bütçeye gelir kaydedilir. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının verdiği para cezaları, kendi kanunlarındaki hükümlere tâbidir. Kişinin ekonomik durumunun müsait olmaması halinde, idarî para cezasının, ilk taksitinin peşin ödenmesi koşuluyla, bir yıl içinde

Kabahatler Kanunu'nun kanun yoluna ilişkin hükümleri diğer kanunlarda yer alan idarî para cezasını gerektiren bütün fiiller açısından da uygulanabilecektir. Ancak, bu uygulama, üst kurullar tarafından verilen idarî para cezalarına ilişkin olarak yargı yolu bakımından bir tartışmaya neden olmuştur. Üst kurullar tarafından belli sektörlerdeki faaliyetlerin denetlenmesi bağlamında yüksek meblağlarda idarî para cezaları verilebilmektedir. Bu itibarla, madde metninde, özellikle üst kurullara ilişkin kanunlarda bu kurulların vereceği idarî para cezalarına karşı ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'a gidilebilmesine imkân tanıyan bir düzenleme yapılmıştır. Madde gerekçesindeki bu yöndeki açıklamalar için bkz., Yozgat Milletvekili Bekir Bozdağ ve 11 Milletvekilinin; Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/870), TBMM Dönem: 22, Yasama Yılı: 5, Sıra Sayısı: 1255, s. 28.

⁹⁷ Denizhan, s. 94.

ve dört eşit taksit halinde ödenmesine karar verilebilir. Taksitlerin zamanında ve tam olarak ödenmemesi halinde, idarî para cezasının kalan kısmının tamamı tahsil edilir.⁹⁸

4. Genel Bütçeye gelir kaydedilmesi gereken idarî para cezalarına ilişkin kesinleşen kararlar, 21.7.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilmek üzere Maliye Bakanlığı'na belirlenecek tahsil dairelerine gönderilir. Sosyal güvenlik kurumları ve mahalli idareler tarafından verilen idarî para cezaları, ilgili kanunlarında aksine hüküm bulunmadığı takdirde, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre kendileri tarafından tahsil olunur. Diğer kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilen ve genel bütçeye gelir kaydedilmesi gerekmeyen idarî para cezaları, ilgili kanunlarında özel hüküm bulunmadığı takdirde genel hükümlere göre tahsil olunur.⁹⁹

5. İdarî para cezası tamamen tahsil edildikten itibaren en geç bir ay içinde durum, ilgili kamu kurum ve kuruluşuna bildirilir.

6. Kabahat dolayısıyla idarî para cezası veren kamu görevlisi, ilgilinin rıza göstermesi halinde bunun tahsilatını derhal kendisi gerçekleştirir. İdarî para cezasını kanun yoluna başvurmada önce ödeyen kişiden bunun dörtte üçü tahsil edilir. Peşin ödeme, kişinin bu karara karşı kanun yoluna başvurma hakkını etkilemez.

7. İdarî para cezaları her takvim yılı başından geçerli olmak üzere o yıl için 4.1.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298. maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılarak uygulanır. Bu suretle idarî para cezasının hesabında bir Türk Lirası'nın küsuru dikkate alınmaz. Bu fıkra hükmü, nispi nitelikteki idarî para cezaları açısından uygulanmaz.

⁹⁸ Söz konusu fıkrada, 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunun çerçeve 32. maddesi ile değişiklik yapılmıştır. Fıkranın değişiklikten önceki hâli: " İdarî para cezası, Devlet Hazinesine ödenir. Kişinin ekonomik durumunun müsait olmaması halinde idarî para cezasının, ilk taksidinin peşin ödenmesi koşuluyla, bir yıl içinde ve dört eşit taksit halinde ödenmesine karar verilebilir. Taksitlerin zamanında ve tam olarak ödenmemesi halinde idarî para cezasının kalan kısmının tamamı tahsil edilir" şeklindeydi.

⁹⁹ Söz konusu fıkrada, 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunun çerçeve 32. maddesi ile değişiklik yapılmıştır. Fıkranın değişiklikten önceki hâli: "Kesinleşen karar, derhal tahsil için mahallin en büyük mal memuruna verilir. İdarî para cezası, 21.7.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir. Tahsil edilen idarî para cezasının kanunla belirlenen bir oranı, ilgili kamu kurum ve kuruluşunun hesabına aktarılır" şeklinde bir düzenleme bulunuyordu.

İdarî para cezası ve mülkiyetin kamuya geçirilmesine ilişkin idarî yaptırım kararına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren en geç on beş gün içinde, sulh ceza mahkemesine başvurulabilir. Bu süre içinde başvurunun yapılmamış olması halinde idarî yaptırım kararı kesinleşir (KK m. 27). Ancak, kanun yolu prosedürü bakımından, idarî yaptırımı öngören kanunda, Kabahatler Kanunundan ayrı bir usul öngörülmüşse kendi kanununda yer alan kanun yolu prosedürü uygulanacaktır (KK 3/1-a).

06.04.2006 tarihli ve 26131 sayılı *Resmî Gazete'de* yayımlanarak yürürlüğe giren “*Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük*”ün “*İdarî para cezasının tahsili*” kenar başlıklı 194. maddesinde söz konusu cezaların tahsiline ilişkin hüküm bulunmaktadır. Buna göre;

“(1) *İdarî para cezası; kanunda alt ve üst sınırları gösterilmek suretiyle belirlenebilen veya maktu ya da nispi olabilen bir kabahat karşılığı uygulanan yaptırımdır.*

(2) *İdarî para cezasını içeren Cumhuriyet başsavcılığı kararı veya mahkeme hükmü, tahsili için doğrudan 30.3.2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 17. maddesinin dördüncü fıkrası hükmüne göre mahallin en büyük mal memuruna gönderilir”.*

Bu bölümde son olarak, hukuk sistemimizdeki çeşitli kanunlarla yapılan, “*bazı adlî suçların, idarî suça dönüştürülmesine ilişkin düzenlemelere*” değinmekte fayda görüyoruz. Bu kapsamda, 03.11.1988 tarihli ve 3493 sayılı 6831 sayılı Orman Kanunu'nda, 1475 sayılı İş Kanunu'nda, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına ve Bu Kanunlardaki Bazı Cezaların İdarî Cezaya Dönüştürülmesine Dair Kanun'la, suç olmaktan çıkarma işlemi yapılarak bazı eylemler için idarî para cezasına dönüştürülmüştür.¹⁰⁰

Yine, 24.04.2003 tarihli ve 4854 sayılı Bazı Kanunlardaki Cezaların İdarî Para Cezasına Dönüştürülmesine Dair Kanun'la, Devlet hizmetlerinin ve adaletin hızlandırılmasını, süratli, verimli ve ekonomik bir şekilde yürütülmesini sağlamak, mahkemelerin iş yükünü azaltmak ve görevlilerin zaman ve emek kaybını önlemek amacıyla özel kanunlardaki kamusal para cezaları ile para cezasına çevrilebilen hürriyeti bağlayıcı cezalar, idarî para cezasına dönüştürülmüştür.¹⁰¹

¹⁰⁰ 11.11.1988 tarihli ve 19986 sayılı *Resmî Gazete*.

¹⁰¹ 26.05.2003 tarihli ve 25100 sayılı *Resmî Gazete*.

04.11.2004 tarihli ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 7. maddesinde 11.05.2005 tarihli ve 5349 sayılı kanunla yapılan değişiklikle, kanunlarda, "hafif hapis" veya "hafif para" cezası olarak öngörülen yaptırımlar, idarî para cezasına dönüştürülmüştür.¹⁰²

D. Medenî (Disiplin) Para Cezaları

Medenî para cezası Fransız ve Türk hukuklarında, kanunlarda yer alan ve uygulama alanı içtihatlarla genişletilmiş olan bir yaptırımdır.¹⁰³ Medenî para cezası, gerek özel hukuka ilişkin kanunlarda gerek diğer kanunlarda yer alan usule ilişkin hükümlerin ihlâli hâlinde ve bu ihlâlleri gerçekleştirenler hakkında kamu para cezasından farklı olarak, ceza yargılamasındaki kurallara tâbi olmadan bazen mahkemeler ve bazen de idarî makamlar tarafından uygulanan para cezasıdır.¹⁰⁴

Medenî para cezasının gerçek bir ceza niteliği taşıyıp taşımadığı konusunda çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Bu yaptırım ne amaç ne de usul bakımından, cezanın taşıdığı özelliklere sahip olmadığından, gerçek bir ceza niteliği taşımamaktadır. Ayrıca, bu yaptırımlar tazminata benzetilemez. Çünkü devlete verilen bir zarar yoktur. Her ne kadar, özellikle usul kanunlarında yer alan para cezalarının, yargılamanın uzamasını engelleyerek kısa zamanda bitirilmesini sağlamak ve bu şekilde devletin davanın uzayarak uğrayabileceği muhtemel zararları önlemek amacını taşıdığı ileri sürülebilirse de, bu durumda verilen para cezasının duruşmanın devamını sağlaması yanında, esas amacı duruşma düzenini ve güvenliğini sağlamaktır. Zaman kazanmak gayesiyle haksız olarak hâkimi reddetmek, bir yerde yargılamanın çalışma düzenini bozmaktır. Bu nedenle, burada verilen bir zararın tazmininden ziyade, duruşma düzenini bozucu fiillerde bulunan kimse cezalandırılmış olmaktadır.¹⁰⁵ Medenî para cezaları, yargılama aşama-

¹⁰² 18.05.2005 tarihli ve 25819 sayılı *Resmî Gazete*.

¹⁰³ Donay, (*Para Cezaları*), s. 173; Karagülmez, (*Gün Para*), s. 41.

¹⁰⁴ Donay, (*Para Cezaları*), s. 173; Artuk/Gökçen/Yenidünya, s. 129; Çınar, s. 84. Dönmezer/Erman, medenî para cezalarına hukuk ve ticaret mahkemelerince hükmedileceği ve bu cezaların bir nevi kusuru karşılamakla beraber, aslında hukukî nitelikte olduğu; bir meslek veya hizmetin yapılmasındaki kusur dolayısıyla konulmuş disiplin cezası niteliğindeki para cezalarının ise ayrı bir kategori oluşturduğu ve bu para cezalarının belirli meslekleri icra edenlerin haiz oldukları zabıta yetkisi gereği kabul edildiği görüşündedir. Bkz., Dönmezer/Erman, C. II, s. 682.

¹⁰⁵ Donay, (*Para Cezaları*), s. 185; Çınar, s. 85. HUMK'un 36. maddesinin dördüncü fıkrasında öngörülen para cezası bu niteliktedir. Hâkimin reddi talebinin yetkili merci tarafından usul ve esas yönünden kabul edilmemesi hâlinde, bu talepte bulunanlar

sında ortaya çıkan nedenlerden dolayı mahkemece uygulandığından, Cumhuriyet Savcısı tarafından uygulanması mümkün değildir.¹⁰⁶

Bu nitelikteki para cezalarının suç teşkil etmeyen ihlallerin yaptırımını oluşturduğu sonucuna varmak mümkündür. Bu nedenle, bu cezaları gerek usulü ihlallerin yaptırımını oluşturması, gerek kişilerin yapmakla zorunlu oldukları görevlerini yerine getirmemeleri nedeniyle uygulanan bir yaptırım olarak kabul etmek zorunludur.¹⁰⁷

hakkında uygulanacak para cezası medenî para cezasıdır.

¹⁰⁶ Denizhan, s. 93.

¹⁰⁷ Donay, (*Para Cezaları*), s. 186.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 1983 tarihli bir kararın da:

"HUMK'un 150. maddesi, yargılama sırasındaki uygunsuz davranışları yaptırım altına almış ve bir kimsenin mahkeme huzurunda münasip olmayan kavil veya fiilde bulunması halinde bir haftaya kadar "hafif hapis" ya da hafif para cezası ile cezalandırılması esasını getirmiştir.

Sözü edilen maddeye paralel bir hüküm de CMUK'un 379. maddesinde yer almıştır. Öte yandan bu maddeye göre verilen kararların kesin olduğu da açıklıkla belirtilmiştir.

Her ne kadar, HUMK'un 150. maddesinde, bu maddeye göre verilen kararların kesin olduğu yolunda kayıt mevcut değil ise de, yargılama hukukunu ilgilendiren bu tür kararların temyizi kabul olmadığı gerek öğretide gerekse uygulamada kabul edilmiş bulunmaktadır.

Her iki yasada öngörülen eylemin ceza miktar ve türleri aynı olup, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun anılan maddesinin başlığında, verilen cezanın inzibati ceza olduğu da ifade olunmuştur.

Yasa sistematigi içinde sözü edilen maddeler; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda "muhakeme celseleri" Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda ise "duruşma celselerinin aleniyeti ve inzibati" başlığını taşıyan bölümlerinde yer almışlardır. Maddelerin yasa içindeki yerleri ve açıklanan durum karşısında maddelerin kabulündeki amacın, duruşmanın disiplinli, sağlıklı bir biçimde yürütülmesine ve muhakemelere karşı duyulması gereken saygıyı temine yönelik olduğu, cezaların bu amacı sağlamak için yaptırım olarak öngörüldükleri anlaşılmaktadır.

Bu açıdan değerlendirilince, öngörülen cezalar adları ve nitelikleri ne olursa olsun, zabıta hukukunu ilgilendirmekte, zabıta yaptırımları niteliğini taşımaktadırlar. Bu tür cezalar yalnız düzeni tehlikeye düşüren davranışları önlemek için kabul edilen "önleyici nitelikte" ki yaptırımlar olup, ceza yasalarında yer alan genel ve kamu niteliğindeki cezalardan farklıdırlar. O nedenle ki, zabıta hukuku cezaları diğer bir deyimle disiplin cezaları temyiz edilemezler, kesindirler. Yine bu nedenledir ki, disiplin cezası ile cezalandırılan kişiler için sanık veya hükümlü sözcüğü kullanılamaz. Anılan maddelerin yaptırım altına aldığı eylemler suç aşamasına varmayan davranışlar niteliğindedir. Bu eylemlerin suç aşamasına varması halinde ise ceza hukukundaki genel prensibe bir istisna olarak, bu cezanın uygulanması olanağı da vardır. Eylemin aynı zamanda suç aşamasına varması, suç unsurlarının oluşması halinde ilgili hakkında genel hükümlere göre kovuşturma yapılacağına her iki maddede de yer verilmiştir. Başka bir anlatımla, fail hakkında hem disiplin cezası ve hem de genel kamu cezası verilmesi olanağı vardır.

Konuya Usul Hukuku açısından eğilen bilim adamları da açıkça, duruşmanın

IV. Türk Ceza Hukukunda Para Cezalarının Gelişimi

A. Mülga 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu ile Mülga 647 Sayılı Ceza İnfaz Kanunu Dönemindeki Düzenlemeler

Klasik para cezası sistemine göre, hâkimin kanunda belirlenen sınırlar içinde belli bir miktarı para cezası olarak belirleyebilmesi mümkündür. Bir kanunun klâsik sistemi benimseyip, para cezasının alt ve üst sınırlarını belirleyip, suç tiplerinde verilebilecek para cezasının alt ve üst sınırını göstermesi hâlinde, bazı sakıncaların ortaya çıkması da doğaldır. Bu sakıncalar, para değerinin düşmesi ve ülkedeki enflasyon sebebiyle kanunda belirtilmiş olan cezanın, cezada bulunan korkutucu olma ve özel önleme fonksiyonunu yerine getirememesinde kendisini gösterir.¹⁰⁸

Klasik sistemin benimsendiği mülga TCK ve özel ceza kanunları ile ceza hükmü içeren kanunlarda öngörülen para cezaları, yürürlük tarihlerinde miktar itibarıyla suç işlenmesini önlemeye, caydırıcı olmaya yeterli iken, zaman geçtikçe ekonomik koşulların ağırlığı ve paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma sonucunda, cezalarda bulunması zorunlu olan etkinlik ve caydırıcılık özelliklerini yitirmişlerdir. Böyle bir durumda ise, suç ve ceza arasında bulunması gereken hassas dengenin, suç ve suçlu lehine bozulmasının doğal sonucu ise, toplumdaki suç işleme oranının artması şeklinde kendisini gös-

düzenli yürütülmesini sağlamak için öngörülen cezaların, temyiz edilemeyeceğini, kesin olduklarını, tekrüre esas olamayacaklarını, kamu cezası niteliğinde bulunmadıklarını, başka bir cezaya dönüştürülemeyeceğini, ceza yasalarındaki rejimin bu cezalarda uygulanamayacağını, iş bu cezayı önlemlerin duruşmayı yönetmek için kabul edilmiş tedbirlerden ibaret bulduklarını vurgulamışlardır (Örneğin Ord. Prof. Mustafa Reşit Belgesay, *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi 1939*, 2. Tabi. C. 1, s. 363, 364, 365; Prof. Dr. Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 1979, s. 126, 127). Usul hukukuna ilişkin diğer birçok eserlerde aynı düşünce yer almakta, CMUK'un 379. maddesinin başlığı ve 380. maddenin içeriği de bu görüşü doğrulamaktadır.

Bu durum karşısında, HUMK'un 150. maddesine dayanılarak verilen hafif hapis cezasının inzibati ceza olduğu, infaz yönünden TCK'nın 11 ve 647 sayılı "Cezaların İnfazı Hakkındaki Yasa"nın 1. maddesinde belirtilen "kısa süreli" hürriyeti bağlayıcı cezalardan ayrı özellikleri bulunduğu kuşkusuzdur. Hal böyle olunca; sözü edilen cezanın "Cezaların İnfazına" ilişkin 647 sayılı yasanın değişik 4/2. maddesi gereğince hafif para cezasına çevrilmesine yasal olanak bulunmamaktadır. Aksine bir görüşün kabulü halinde, maddedeki hafif hapis cezasının yukarı sınırı itibarıyla, daima verilen ceza hafif para cezasına çevrilecek, böylece maddenin kabulü ile güdülen amacın dışına çıkılacak ve maddedeki tevkif zorunluluğu da fiilen ortadan kaldırılmış olacaktır": YHGK, T: 02.11.1983, E: 1983/6, K: 1983/4 (YKD Şubat 1984, S.2, Sayfa: 167).

¹⁰⁸ Önder, s. 563.

termiştir. Para cezalarındaki hızlı değer kaybının, suçlular üzerindeki etkinlik ve caydırıcılığın kaybolması sonucunu yaratması karşısında kanun koyucu da, para cezalarını artırmak suretiyle kamu düzenini sağlamaya çalışmıştır.¹⁰⁹

Mülga TCK' da ki para cezası sisteminin tam olarak açıklığa kavuşturulabilmesi bakımından, para cezalarının belirlenmesi, hesaplanması, alt ve üst hadleri ve uygulanması ile ilgili mülga TCK'nun kimi hükümlerinin 4421 sayılı kanun ile getirilen sisteminde göz önüne alınarak incelenmesi ve söz konusu kanunun 30. maddesinde yapılan değişikliğin, kanunlardaki para cezalarını ne şekilde etkilediği yönünde uygulama sınırlarının ortaya konulması gereklidir.¹¹⁰

1 Mart 1926 tarihinde kabul edilerek 1 Temmuz 1926'da yürürlüğe giren mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki ve özel kanunlardaki para cezalarında 10.06.1949 tarihine kadar herhangi bir artırım yapılmamış, ancak para cezalarının günün ekonomik koşullarına göre yetersiz hâle gelmesi nedeniyle ilk değişiklik 5435 sayılı kanun ile yapılmış,¹¹¹ bu yasadaki miktarlar da 2248 ve 2790 sayılı kanunlarla artırılmış, 3506 sayılı kanun ile 5435 sayılı kanunun para cezalarının artıran 2. maddesi yürürlükten kaldırılarak, mülga TCK'ya Ek 5. madde eklenmiş, bu maddelerde ise 4421 sayılı kanun ile değişiklik yapılarak kanuna Ek 6. madde eklenmiştir.

10.06.1949 tarihinde kabul edilerek 16.06.1949 tarihli *Resmî Gazete'de* yayımlanıp aynı gün yürürlüğe giren 5435 sayılı kanunun 2. maddesi ile "Misil Artırma Sistemi" düzenlenmiş ve bu kapsamda; TBMM'nin kuruluşundan önce ve TBMM'ce kabul olunup 31.12.1939 tarihine kadar yürürlüğe giren yasalardaki para cezaları 3 ilâ 5 misli, bu kanunun 2. maddesinde 12.06.1979 tarihinde kabul edilerek 22.06.1979 tarihinde yürürlüğe giren 2248 sayılı kanunun 23. maddesi ile yapılan değişiklik ile de 31.12.1977 tarihine kadar yürürlüğe giren kanunlardaki para cezaları 3 ilâ 30 misli, 21.01.1983 tarihinde kabul edilerek 22.01.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2790 sayılı kanunun 1. maddesi ile yeniden düzenlenen 2. maddesi ile 31.12.1980 tarihine kadar yürürlüğe giren

¹⁰⁹ Denizhan, s. 95.

¹¹⁰ YCGK'nın T: 15.04.2003, E: 2003/9-96, K: 2003/104 sayılı kararında, mülga TCK sisteminde yer alan para cezalarının kronolojik olarak gelişimi, belirlenmesi ve hesaplanması konularında ayrıntılı hükümler yer almıştır. Bu bölümdeki açıklamalarda söz konusu Genel Kurul kararından yararlanılmıştır.

¹¹¹ Resmî Gazete'nin 16.06.1949 tarih ve 7234 sayısında yayımlanarak yürürlüğe giren 5435 sayılı kanunla, ceza hükmü taşıyan bütün kanunlarda yazılı para cezaları hakkında, yürürlük tarihlerine göre farklı misil artırımı öngörülmüştür...

yasalardaki para cezaları 150 ilâ 3 misli arttırılmış, yine aynı şekilde temel para cezalarının alt ve üst sınırlarını gösteren 19 ve 24. maddelerdeki miktarlar da 5435, 2248 ve 2787 sayılı kanun değişiklikleriyle yeniden düzenlenmiştir.

14.12.1988 tarihinde yürürlüğe giren 3506 sayılı kanun ile 5435 sayılı kanunun para cezalarına ilişkin düzenlemeleri yürürlükten kaldırılmış, mülga TCK'ya Ek 5. madde eklenerek, para cezalarının arttırılması "*Katsayı Sistemine*" bağlanmış, yasalardaki para cezaları, hürriyeti bağlayıcı cezaların paraya çevrilme ve mahsup miktarları yeniden belirlenmiştir. 3506 sayılı kanun ile mülga TCK'ya eklenen Ek 1. maddeye göre; nispî nitelikteki vergi ve resim cezaları, nispî para cezaları ve tazminat kabilinden olup mütezayit nispete tâbi bulunan para cezaları hariç olmak üzere TBMM'nin kuruluşundan önce yürürlüğe giren yasa ve tüzüklerdeki para cezaları ile TBMM'nin kuruluşundan 31.12.1987 tarihine kadar kabul edilen yasalardaki para cezaları (idarî ve disiplin cezaları dahil) 300 ilâ 3 misli arttırılmıştır.

3506 sayılı kanun ile mülga TCK'ya eklenen Ek 2. maddede ise, Ek 1. madde kapsamına giren cezaların ve bu madde yürürlüğe girdiği tarihten sonra kabul edilecek kanunlardaki para cezalarının nasıl hesaplanacağı hükme bağlanmıştır; buna göre 1988 yılı bütçesi ile belirlenen 84 memur maaş katsayısı sabit kabul edilerek, müteakip yıllarda Bütçe Kanunu'ndaki her 75 puanlık artış¹¹² bir birim kabul edilmek suretiyle bulunacak miktarın Ek 1. maddeye göre tespit edilen ceza miktarı ile çarpılması sonucu yeni cezanın belirleneceği, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra kabul edilen kanunlardaki para cezalarının ise kanunun yürürlüğe girdiği tarihteki bütçe kanunundaki devlet memurları aylıkları katsayısının başlangıç alınmak suretiyle saptanacağı hükme bağlanmıştır. 28.07.1999 tarihinde kabul edilerek 1 Ağustos 1999 tarihli *Resmî Gazete'de* yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 4421 sayılı kanun ile mülga TCK'nın 19 ve 24. maddeleri, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun'un 4 ve 5. maddeleri değiştirilmiş, mülga TCK'na 3506 sayılı kanun ile eklenen Ek 1, 2, 4 ve Ek 5. maddelerinde değişiklik yapılarak, kanuna Ek 6. madde eklenmiş, para cezalarının belirlenmesinde uygulanan katsayı sisteminden vazgeçilerek "*Yeniden Değerleme Oranı*" kabul edilmiştir

¹¹² Maddenin ilk hâlinde bu oran "30" olarak kabul edilmiş olmasına rağmen, 06.12.1989 tarihli ve 3591 sayılı kanunla yapılan değişiklikte "75" olarak değiştirilmiştir. Ayrıca, 06.06.1991 tarihli ve 3756 sayılı kanunla, trafik para cezalarında birinci fıkraya göre hesap edilerek bulunacak olan birim katsayısının yarısı ile çarpılmak suretiyle para cezalarının belirleneceği öngörülmüştür.

Kanunun 1. maddesi ile mülga TCK'nın 19. maddesindeki ağır para cezasının alt sınırı *"altmış milyon, üst sınırı on beş milyar liraya"*, 2. maddesi ile de mülga TCK'nın 24. maddesinde belirtilen hafif para cezasının alt sınırı *"on beş milyon, üst sınırı bir milyar beş yüz milyon liraya"* yükseltilmiş, 4. madde ile mülga TCK'nın Ek 1. maddesinin (a) ve (b) fıkraları değiştirilerek TBMM'nin kuruluşundan önce yürürlüğe giren ve daha sonra değiştirilmeyen kanun ve tüzüklerdeki para cezaları ile 31.12.1998 tarihine kadar yürürlüğe giren kanunlardaki para cezaları 39.300 ila 8 misli artırılmış, 5. maddesinde ise; 01.08.1999 tarihine kadar yürürlüğe giren ve bu tarihten sonra kabul edilen kanunlardaki para cezalarının her takvim yılı başından geçerli olmak üzere 213 sayılı kanunun Mükerrer 298. maddesi hükümleri uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında arttırılarak uygulanacağı belirtilmiş, 6. madde ile Ek 4 ve Ek 5. maddelerde yer alan *"Ek 2. maddeye göre bulunacak birim sayısı"* ibaresi *"Ek 2. maddeye göre uygulanan yeniden değerlendirme oranıyla"* şeklinde değiştirilmiştir.¹¹³

Kanuna göre, 31.12.1999 tarihine kadar yürürlüğe giren kanun ve tüzüklerdeki para cezaları önce Ek 1. madde gereğince misil arttırmasına tâbi tutulacak, saptanan bu miktar ETCK'nın 19 ve 24. maddelerinde belirtilen asgarî sınırın altında kalırsa, Ek 4. madde uyarınca maddelerde belirtilen alt sınıra yükseltilecektir. 01.01.1999 ilâ 01.08.1999 tarihleri arasında yürürlüğe giren ve 01.08.1999 tarihinden sonra kabul edilen kanunlardaki para cezaları Ek 1. maddedeki misil arttırmasına tâbi olmayıp, 2000 yılından itibaren her yıl yeniden değerlendirme oranında artış yapılması öngörülmüştür. Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ve 1999 yılının yeniden değerlendirme oranının kanunun yürürlüğe girdiği 01.08.1999 tarihinden önce 1998 yılı Aralık ayında saptandığı nazara alınarak 1999 yılında cezalarda yeniden değerlendirme oranına göre ayrıca bir artış yapılmamıştır.¹¹⁴

¹¹³ 4421 sayılı kanunla değişik ETCK'nın Ek 2. maddesi hükmü ile kabul edilen *"yeni değerlendirme oranı sistemi"* hakkında, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298. maddesinde, *"Yeniden değerlendirme oranı, yeniden değerlendirme yapılacak yılın Ekim ayında Ekim ayı dâhil bir önceki yılın aynı dönemine göre Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksinde meydana gelen ortalama fiyat artış oranıdır"* şeklinde bir tanıma yer verilmiştir. Yine aynı maddede, söz konusu bu oranın Maliye Bakanlığı'nca Resmi Gazete ile ilan edileceği hükmüne bağlanmıştır..

¹¹⁴ 2918 sayılı Trafik Kanunu'na 21.05.1997 tarih ve 4262 sayılı kanunun 5. maddesi ile eklenen Ek 3. madde ile *"2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'ndaki fiiller için, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere önceki yılda uygulanan mutlak ceza tutarları, o yıl için Vergi Usul Kanunu hükümleri uyarınca tespit ve ilân olunan yeniden değerlendirme oranında arttırılacağı ve bu suretle hesaplanacak ceza tutarlarında 100.000 liraya kadar olan kesirlerin dikkate alınmayacağı"* hükmü yer aldığından,

Bu hükümler uyarınca, müteakip yıllarda ETCK'nın 19. maddesinde düzenlenen ağır, 24. maddesinde belirtilen hafif, 647 sayılı kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasındaki özgürlüğü bağlayıcı cezanın para cezasına çevrilme ve aynı kanunun 5. maddesindeki mahsup miktarları yeni bir yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulmaksızın, her yıl yeniden değerlendirilme oranında artırılmak suretiyle belirlenmiştir.

ETCK'nın 29. maddesinde; kanunun belirli bir oranda cezayı artırıp eksiltmeyi emrettiği hallerde, mevcut olan ağırlatıcı ve hafifletici nedenler nazara alınmaksızın, o fiil için ne ceza tayin edilecekse artırma ve indirme keyfiyetinin o ceza üzerinden uygulanacağı birçok nedenin birleşmesi halinde arttırma ve eksiltme hususunun "*ondan evvelki artırma ve eksilme neticesi olan ceza miktarı*" üzerinden yapılacağı öngörülmüş, 30. maddesinin 05.02.2003 tarihli ve 4806 sayılı kanun ile değişik 2. fıkrasında ise; "*Muvakkat cezalar için bir günün ve para cezalarında bin liranın küsuru hesaba katılmaz*" hükümlerine yer verilmiştir. ETCK'nın 30. maddesinin ikinci fıkrası, Muvakkat cezalarda bir günün ve para cezalarında bin liranın küsurunun hesaba katılmayacağını söylemekle, bu kesirlere hiçbir suretle hükmedilemeyeceğini belirtmek istemiştir. Bu ilke nispi para cezaları hakkında da uygulanır. Bu ölçütler aksine bir hüküm ihtiva etmeyen özel ceza kanunları için de geçerlidir. Anılan fıkra, günün kesiri ile bin liranın kesiri aynı hükme tabi kılınmıştır. Fıkra, geçen "*hesaba katılmaz*" ibaresi, bir hesaba başvurulması zorunlu her aşamayı başka bir deyişle yasa koyucu tarafından 30. maddeye istisna oluşturması gayesiyle doğrudan doğruya belirlenmiş olmayan gerek hesaplama sonucu bulunan gerekse üzerinden hesaplama yapılacak olan her miktar ve süreyi kapsamına almaktadır.

Mülga TCK'nın 30/2.maddesinde düzenlenen, Muvakkat cezalarda bir günün, para cezalarında ise bin liranın küsurunun hesaba katılmayacağı yolundaki kuralın, gerek temel cezanın belirlenmesi ve takip eden arttırma ve eksiltme işlemleri ile sonuç ceza tutarına hükmedilmesi aşamalarında, gerekse mülga 647 sayılı kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezanın paraya dönüştürülmesi aşamasında bir güne karşılık tutulan para cezası miktarlarının belirlenmesinde göz önünde tutulması zorunludur. Bu zorunluluk Yargıtay kararlarına da yansımıştır.¹¹⁵

bu hüküm uyarınca Trafik Kanunu'ndaki para cezaları 1998 yılında %80.4, 1999 yılında ise 77.8 olarak belirlenmiş olan yeniden değerlendirilme oranında arttırılacak, ETCK Ek 1. madde uyarınca misil arttırılması yapılmayacaktır.

¹¹⁵ Nitekim, bu konuda yukarıda söz konusu edilen YCGK'nın T: 15.04.2003, E: 2003/9-96, K: 2003/104 sayılı kararında aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir:

“4421 sayılı kanun ile para cezalarının her takvim yılı için yeniden değerlendirilmesinde artırılması uygulaması başladıktan sonra, bazı yıllar için öngörülen yeniden değerlendirilme oranlarının ondalık kesirler taşıması nedeniyle, temel para cezaları ile hafif ve ağır para cezalarının aşağı ve yukarı hadleri belirlenirken ortaya çıkan küsurlu miktarlar, yapılan hesaplama sonucu bulunmuşlardır. Yasa koyucu tarafından doğrudan doğruya belirlenmediklerinden, yasa koyucunun, bu miktarların TCY'nin 30/2. maddesindeki kuralın istisnasını oluşturmasını amaçladığından da söz edilemez. Dolayısıyla, temel hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilirken günün kesiri sayılacak bir zaman birimine hükmedilemeyeceği gibi, muvakkat cezalarla aynı hükme tabi kılınmış olan temel para cezası küsuruna da hükmedilemez. Nitekim “bir lira küsurunun hesaba katılmayacağı hükmünün yürürlükte olduğu dönemde; temel ağır para cezasının alt sınırı 2002 yılında 218.104.099,28 lira, 2003 yılında 346.785.517,41 lira olduğu halde, ağır para cezasının alt sınırı bir liranın küsuru dikkate alınmaksızın 2002 yılında 218.104.099 lira, 2003 yılında ise 346.785.517 lira olarak uygulanmıştır. Bu nedenle 2001 yılı için % (56), 2002 yılı için % (53,2), 2003 yılı için ise % (59) olarak belirlenen yeniden değerlendirilme oranının uygulanması sonucu belirlenen temel para cezalarının alt ve üst sınırlarının da “bin lira kesirinin” atılması suretiyle, TCY'nin 19. maddesindeki ağır para cezasının alt ve üst sınırlarının 2001 yılı için 142.365.000-35.591.400.000 lira, 2002 yılı için 218.103.000-54.526.024.000 lira ve 2003 yılı için ise 346.783.000-86.696.378.000 lira olarak belirlenmesinde zorunluluk bulunmaktadır.

Bir başka örnek vermek gerekirse; 2002 yılında taksirle yangına neden olmak suçundan TCY'nin 383 maddesi uyarınca temel cezası 7 gün hapis ve 218.104.099 lira ağır para cezası olarak belirlenen kişinin cezasından TCY'nin 413. maddesi gereğince 1/2 oranında indirim yapıldığında, günün arttığı olan 12 saatlik süre ve 50 kurus hesaba katılmaksızın cezası 3 gün hapis ve 109.052.049 liraya indirilecek, ardından TCY'nin 59. maddesi uyarınca cezasından 1/6 oranında indirim yapıldığında yine günün arttığı olan 12 saatlik süre ve liranın arttığı olan 50 kurus hesaba katılmayarak cezası 2 gün hapis ve 90.876.707 lira olarak belirlenip, takiben bu cezanın para cezasına dönüştürme işlemi gerçekleştirilecektir. Görüleceği üzere, cezalarda hesaba katılmayacak süre ve miktarları gösteren TCY'nin 30/2. maddesi, muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezalar ile para cezalarının artırılması ve eksiltilmesi sırasında göz önünde tutulmaktadır. O halde bu kural ara işlemlerde de uygulanmalıdır.

Öte yandan, 647 sayılı yasanın 4. maddesinin 1. fıkrasının 1 numaralı bendindeki para cezası miktarları, cezanın kişiselleştirilebilmesi bakımından hürriyeti bağlayıcı cezanın kamu para cezasına çevrilmesi işlemi sırasında zorunlu olarak başvurulması gereken bir temel para cezası ölçüsü olup, suç ile ceza arasında bir denge bulunması gerektiği ilkesine ve cezası dönüştürülecek suçun cürüm veya kabahat nev'inden olmasına göre ayrı ayrı değerlerde belirlenmiş, bir gün hürriyeti bağlayıcı cezaya karşılık tutulan para cezası niteliğindedir. 4421 sayılı yasa ile çeşitli yasalardaki para cezalarının yanında, 647 sayılı yasanın 4. maddesi ile beher gün hürriyeti bağlayıcı cezaya karşılık tutulan para cezası miktarlarının da her yıl yeniden değerlendirilme oranında artırılması kabul edilmiş, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların, cürümlerde beher gün karşılığı 2.000.000 ila 3.000.000 lira hesabıyla hafif para cezasına çevrilebileceği öngörülmüş, Yasanın yürürlüğünü takip eden yıllar bakımından ise ilan edilen yeniden değerlendirilme oranlarında arttırılacağı belirtilmiş, 2000 yılı için % (52,1), 2001 yılı için % (56) ve 2002 yılı için % (53,2) 2003 yılı için ise % (59) olarak belirlenen bu oranlar üzerinden cürümlere ilişkin kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların para cezasına dönüştürülmesinde, beher gün karşılığı 2000 yılı

Yukarıda belirtilen kanunlarla getirilen para cezası sistemlerinin, ilk yürürlüğe giriş tarihlerinde suç işlenmesini önlemeye ve caydırıcı olmaya yeterli oldukları görülmekle birlikte, enflasyon sebebiyle ekonomik koşulların bozulması ve paranın değerinde meydana gelen azalma sonucunda, para cezalarının etkinlik ve caydırıcılık özelliklerini kaybettikleri görülmüştür. Bu sistemlerde temel alınan “*memur maaş katsayısı*” ve “*yeniden değerlendirme oranı*” sistemleri ceza hukukunun genel ve evrensel ilkeleriyle bağdaşmadığı gibi, kişinin ekonomik durumu dikkate alınmadan yapılan uygulamalar sonucunda hükmolunan para cezaları, gelir durumu farklı suçlular üzerinde aynı etkiyi göstermediğinden eşitlik ilkesine de aykırılık oluşturduğu belirlenmiştir. Nitekim bu şekilde hükmolunan para cezaları, ödeme gücüne sahip olan suçlu

için 3.042.000 ila 4.563.000 lira, 2001 yılı için 4.745.520 ila 7.118.280 lira, 2002 yılı için 7.270.136.64 ilâ 10.905.204.96 lira ve 2003 yılı için ise 11.559.516,24 ila 17.339.274,36 lira ağır para cezası olarak bulunmaktadır.

Görülebileceği üzere, 647 sayılı yasanın 4. maddesindeki miktar belirlenirken liranın küsuru ilk kez 2002 yılında ortaya çıkmış ve Ceza Genel Kurulu ile Özel Daireler, TCY'nin 30. maddesinin 4806 sayılı kanun ile değişiklik yapılmasından önceki biçiminde yer alan, “para cezalarında bir liranın küsuru hesaba katılmaz” kuralından hareketle, 2002 yılı için dönüştürmelerin lira kesirlerinin atılması suretiyle bir gün karşılığı 7.270.136 ila 10.905.204 lira hesabıyla yapılmasını isabetli bulmuşlar ve bu uygulamayı 4806 sayılı yasanın yürürlüğe girmesine değin istikrarlı biçimde sürdürmüşlerdir.

Ancak, 4806 sayılı kanun ile TCK'nın 30/2. maddesinde değişiklik yapılarak para cezalarında hesaba katılmayacak kısmın lira küsurundan bin lira küsuruna yükseltilmesi ve TCK'nın 212. maddesi hükmü karşısında, mevcut yasa değişikliğinin fail lehine olması nedeniyle, 647 sayılı yasanın 4. maddesindeki miktarların 2000 yılından itibaren bu kez bin lira küsurlarının atılması suretiyle yeniden hesaplanıp belirlenmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu yeni ilke doğrultusunda yapılan hesaplama sonucu, cürümlere ilişkin hürriyeti bağlayıcı cezaların, beher günü 2000 yılı için 3.042.000 ila 4.563.000 lira, 2001 yılı için 4.745.000 ila 7.118.000 lira, 2002 yılı için 7.269.000 ila 10.904.000 lira ve 2003 yılı için de 11.557.000 ila 17.337.000 lira hesabıyla ağır para cezasına dönüştürülmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere; TCK'nın 30/2.maddesi düzenlenen, muvakkat cezalarda bir günün, para cezalarında ise bin liranın küsurunun hesaba katılmayacağı yolundaki kuralın, gerek temel cezanın belirlenmesi ve takip eden arttırma ve eksiltme işlemleri ile sonuç ceza tutarına hükmedilmesi aşamalarında, gerekse 647 sayılı kanunun 4. maddesinin 1. fıkrasının 1 numaralı bendinde öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezanın paraya dönüştürülmesi aşamasında bir güne karşılık tutulan para cezası miktarlarının belirlenmesinde göz önünde tutulması zorunludur”.

“TCY'nin 30/2. maddesine göre para cezalarında bir liranın küsuru hesaba katılmaz”: YCGK, E: 4/368, K: 29, Kaban, Mater/Aşaner, Halim/Güven, Özcan/Yalvaç, Gürsel, *Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları*, (Eylül 1996-Temmuz 2001), (1996-2001), Ankara 2001, s. 42.

üzerinde yeterli oranda etki yapmazken, ödeme gücü olmayan suçlunun cezaevine girmesi gibi kaçınılmaz bir sonuç doğurabilmektedir.

Bu gerekçelerle, 5237 sayılı YTCK ile Mülga 765 sayılı TCK ile getirilen “Yeniden Değerleme Oranı Sistemi” kaldırılarak, “Gün Para Cezası Sistemi”ne geçilmek suretiyle, yukarıda sözü edilen olumsuz sonuçların önlenmesi amaçlanmıştır.¹¹⁶

Mülga 647 sayılı CİK'nun 5. maddesinde para cezalarının tanımı, tespiti ve yerine getirilmesine ilişkin aşağıdaki hükümler bulunuyordu:

- Maddenin ilk fıkrasına göre para cezası, “*kanunda yazılı hadler arasında tayin olunacak bir miktar paranın Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir*” şeklinde bir tanıma yer verilmişti. Asgarî ve azamî hadleri gösterilen para cezalarının miktarı, suçlunun iktisadî durumu, aile sorumluluğu, meşgale ve meslekî, yaş ve sağlık durumu, cezanın sosyal etkisi ve uyarma amacı gibi hususlar göz önünde tutularak tespit edilir.

- Maddenin üçüncü fıkrasına göre, mahkeme gerekli gördüğü takdirde, hükmedeceği para cezasının tayin edeceği sürelerde ve belirli taksitlerle ödenmesine de karar verebilir. Ancak taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi halinde geri kalan miktarın tamamının tahsili gerektiğini de kararda gösterir. Taksit süresi ise, iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten eksik olamaz.

- Mahkeme, ödeme emrinin tebliğinden itibaren bir aylık sürenin sona erdiği veya taksitde bağlanıp da taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi nedeniyle geri kalan miktarının tamamının muaccel olduğu tarihten başlayarak ödenmeyen para cezasına, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 51. maddesinde belir-

¹¹⁶ Para cezalarının yıllara göre artırılması usulüne Hükümet Tasarısı'nın 500. maddesinde de yer verilmişse de, Tasarının Adalet Komisyonundaki görüşmelerinde bu sistemden vazgeçilmiştir. Hükümet Tasarısı'nın söz konusu maddesinde aşağıdaki hükümlere yer verilmiştir:

“MADDE 500 - Nispi para cezaları ve tazminat kabilinden değişen orana bağlı bulunan para cezaları hariç olmak üzere, bu kanundaki para cezaları, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere, önceki yılda uygulanan ceza tutarının, o yıl için 4.1.1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298. maddesi hükümleri uyarınca Maliye Bakanlığı'nca her yıl tespit ve ilân edilen yeniden değerlendirme oranında artırılması suretiyle uygulanır.

64. maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi ile 71. maddenin beşinci fıkrasındaki miktarlar için de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır”. Bkz., Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593), TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 370.

lenen gecikme zammı oranının yarısı oranında gecikme zammı uygulanmasına da karar verir.

- Para cezası hükmünü bildiren ilâm kesinleşince Cumhuriyet Savcılığı'na verilir. Cumhuriyet Savcısı bir ay içinde para cezasını ödemesi için hükümlüye usulü dairesinde bir ödeme emri tebliğ eder.

- Mahkemece para cezasının tahsilinde taksit öngörülmemiş ise bir aylık süre içerisinde para cezasının üçte birini ödeyen hükümlünün isteği üzerine geri kalan para cezasının birer aylık iki taksitte ödenmesine müsaade olunur. İkinci taksit vaktinde ödenmezse üçüncü taksit müsaadesi hükümsüz kalır.

- Para cezası yerine çektirilen hapis cezası üç yılı geçemez.

- Kendi isteği üzerine hükümlü, para cezasından çevrilen hapis yerine Devlet mahalli idare, kamu iktisadi teşebbüsü ve sair kamu kurumlarının hizmetlerinde çalıştırılabilir. Rayice göre emsallerine ödenen ücret tutarından hükümlünün işesi için lüzumlu miktar ayrıldıktan sonra bakiyesi hükmolunan cezadan mahsup edilir.

- Çektirilen hapis süresi para cezasını tamamıyla karşılamamış olursa geri kalan paranın tahsili için ilâm Cumhuriyet Savcılığı'nca mahallin en büyük mal memurluğuna verilir ve mal memurluğunca Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanuna göre infaz edilir.

B. 5237 Sayılı YTCK'na Göre Adli Para Cezası

1. Genel olarak

765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde para cezası sistemi, cezadan beklenen amaçları gerçekleştirmekten uzak kalmıştı. Özellikle, enflasyon nedeniyle Türk parasının değerinin düşmesi karşısında, para cezalarını arttırmak için sık sık yapılan kanun değişiklikleri de uygulamada çeşitli sorunlara yol açmıştır. Bu sorunların giderilmesi için, para cezasının miktarının belirlenmesinde "memur maaş katsayısı" veya "yeniden değerlendirme oranı" gibi ölçütlerin dikkate alınması ise, ceza hukuku ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Diğer yandan, suç işleyen kişinin ekonomik durumu dikkate alınmadan hükmedilen para cezası, eşitlik ilkesine aykırı sonuçlar doğurmuştur. Ödeme gücü olan kişi üzerinde etkisi olmayan, ödeme gücü olmayan ise sonuçta infaz kurumuna gönderilmesi sonucunu doğuran bu sistemden vazgeçilerek, gün para cezası olarak adlandırılan ve günümüzde Almanya, Avusturya, Polonya, İsveç, Finlandiya, Danimarka

ve hatta Fransa gibi birçok ülkede uygulanan sisteme geçilmiştir. Gün para cezası sisteminin temel amacı, para cezasının kişinin ödeme gücüne göre belirlenmesi yoluyla suç işleyen zengin ile fakir arasındaki eşitsizliği gidermektir. Bunun yanında sistem, uygulaması basit, etkin, saydam ve para cezasından güdülen amaçları yerine getirebilecek özelliktedir.¹¹⁷

YTCK'nın 52/1. maddesinde adli para cezası; beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde 730 günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesidir, şeklinde tanımlanmıştır. En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde bulundurularak takdir edilir. Kararda, adli para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir. Şu hâlde, YTCK'da adli para cezasının tespitinde "*gün para cezası sistemi*" kabul edilmiştir.

Gün para cezası, YTCK'da Alman Ceza Kanunu'nun 40. maddesindeki hükme paralel olarak düzenlenmiştir. Bu Kanundaki düzenleme yapılırken, tam gün sayısının alt sınırı olan *beş* gün aynen benimsenmesine karşın, üst sınır 360 gün yerine 730 gün olarak belirlenmek suretiyle artırılmıştır. Ayrıca Alman Kanunu'nda, bir gün karşılığı birim para cezası miktarları "*en az bir, en çok beş bin Euro*" öngörülmüştür (Alman CK m. 40/2).¹¹⁸

¹¹⁷ Madde gerekçesinden. Bkz., Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593) TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 458 vd.

¹¹⁸ Çınar, s. 88-89. Aynı yazara göre; "Gün para cezası sisteminin benimsenmesi yerindedir. Gerekçede, bu sistemin benimsenmesi ile zengin ile yoksul olanlara para cezasının eşit etki göstereceği, "bir günün parasal miktarının" belirlenmesinde yargıcın, kişinin bir günde kazandığı ya da kazanması gereken geliri gözeteceği belirtilmiştir. Yasada "bir günün parasal miktarı" için öngörülen alt ve üst sınırlara göre, gerekçede açıklananların gerçekleştirilme olanağı bulunmamaktadır. Gerekçede açıklananların gerçekleşebilmesi için "bir günün parasal miktarının" yasadaki alt sınırı mümkün olduğunca az, üst sınırı ise fazla öngörülmelidir. Alt ve üst sınırlar arasında oran (makas) arttıkça, para cezasının bireyselleştirilmesi, bölünebilmesi daha olanaklı duruma gelecektir. Çünkü toplumda kişilerin net kazançları birbirleriyle karşılaştırıldığında aralarındaki oran çok büyüktür. Yasamızda ise, birim para cezasının üst sınırının parasal miktarının alt sınırın beş katı olarak düzenlendiğini görmekteyiz. Alman Ceza Yasası'nda, alt sınır bir Euro, üst sınır beş bin Euro olarak düzenlenmiştir (m. 40/2). Yasamızda ise, "bir gün karşılığı adli para cezası miktarı" en az yirmi, en çok yüz Yeni Türk Lirası'dır (YTCK m. 52/2). TCK'nda "gün para cezası sisteminin" benimsendiği, Alman Ceza Yasası'ndaki "birim para cezasının miktarlarına" uygun bir düzenleme yapılmasının yerinde olacaktır". Bu

Adli para cezası ilke olarak hapis cezası ile birlikte değil bu cezaya alternatif olarak uygulanacaktır. Adli para cezasına hükmederken hâkim önce, suç karşılığı olarak kanundaki sınırlar arasında gün birimi sayısını saptayacaktır. Toplam gün birimi sayısı belirlenirken hâkim cezanın bireyselleştirilmesindeki ölçüleri esas alarak bir sonuca varacaktır. Örneğin yüz gün birimi gibi. İkinci aşamada ise kişinin, ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde tutularak bir gün biriminin parasal miktarı tayin edilecektir. Bu miktarı hâkim, kişinin malvarlığını, bir günde kazandığı veya kazanması gereken gelirini dikkate alarak takdir edecektir. Örneğin elli Türk Lirası gibi. Daha sonra toplam gün birimi sayısı ile bir gün biriminin parasal miktarı çarpılarak, adli para cezasının miktarı tespit edilecektir. Örnekte yüz (gün) ile elli (Türk Lirası) çarpıldığında adli para cezasının miktarı beş bin Türk Lirası olarak bulunmaktadır. Hâkim gerektiğinde bu miktarın taksitle ödenmesine karar verebilecek ve bunu taksit sayısı ile birlikte kararında ifade edecektir. Taksitle ödemeye hükmedilmesi hâlinde, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi hâlinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği kararda ayrıca belirtilecektir.¹¹⁹

2. Yeni Türk Ceza Kanunu'na göre uygulama esasları

TCK, suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalardan diğerini oluşturan para cezası yaptırımını, “adli para cezası” olarak kabul etmiştir.¹²⁰ Söz konusu yaptırım, maddenin gerekçesinde de vurgulandığı üzere, “adli para cezası” olarak ifade edilmek suretiyle, bu yaptırımın “idarî nitelikteki para cezası”ndan farklılığına işaret edilmek

konuda bkz., Çınar, s. 90-91.

¹¹⁹ Madde gerekçesinden. Bkz., *Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu* (1/593) TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 458 vd.

¹²⁰ “5252 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un 5/1 ve 5349 sayılı kanun ile değişik 6/1. maddeleri uyarınca, sanık hakkında verilen hürriyeti bağlayıcı cezanın “ağır hapis” yerine “hapis” ve para cezasının da, “ağır” yerine “adli para cezası” olarak hükme bağlanması gerektiğinin gözetilmemesi, Yasaya aykırı, sanık müdafinin temyiz itirazları bu nedenle yerinde olduğundan, hükmün CMUK’un 321. maddesi gereğince (Bozulmasına), ancak, bu aykırılığın yeniden duruşma yapılmaksızın aynı kanunun 322. maddesi uyarınca düzeltilmesi mümkün bulunduğu; “Ağır hapis cezası” ibarelerinin, “hapis cezası” ve “ağır para cezası” ibarelerinin de “adli para cezası” olarak değiştirilmesi, suretiyle hükmün tebliğnamedeki düşünceye uygun olarak (Düzeltilerek Onanmasına)”: Y. 10. C. D., T: 15/06/2006, E: 2006/645, K: 2006/8116 (YKD C. 32, Eylül 2006, S.9, s. 1540 vd).

istenmiştir. TCK'nun 52. maddesinde tanımlanan adli para cezasının saptanmasında ise, klâsik sistemi benimseyen mülga TCK'dan farklı olarak "gün para cezası sistemi" benimsenmiştir.¹²¹ TCK'nun 52. maddesinin gerekçesinde de, "gün para cezası sistemi"ne geçildiğinin, çeşitli cümlelerde açıkça ifade edildiği görülmektedir.

Yine, TCK ile suçlar "cürüm" ve "kabahat" olarak bir ayrıma tâbi tutulmadığından, bu anlayışa paralel olarak, TCK'nun 52. maddesinde

¹²¹ Bu sistemle ilgili bazı tereddütler dile getirilmiştir. Buna göre, "gün para cezası sisteminin, klâsik para cezası sistemine göre önemli avantajlarının bulunduğu göz ardı edilemez ise de; bu sistemin Türkiye koşullarında uygulanabilirliği kuşkuludur. Gerçekten nüfusun büyük çoğunluğunun sabit bir gelirinin bulunmadığı, yıllık gelir beyanında bulunma zorunluluğunun olmadığı Türkiye'de bu sistem, bordro üzerinden gelir elde edenlerin daha fazla oranda cezalandırılmasına yol açacağı için, adil olmayan bir durum yaratacağı gibi, gelir durumunun belirlenmesi için bilirkişi aracılığıyla inceleme yapılmasını gerektireceği için de yargı organlarının yükünün artmasına ve sonuç olarak da davaların uzamasına yol açacaktır": Bkz., Tezcan Durmuş/Erdem Mustafa Ruhan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin TCK Tasarısı Hakkındaki Raporu, Türk Ceza Kanunu Reformu, TBB İkinci Kitap, 1. Baskı, Ankara 2004, s. 348.

Diğer bir görüşe göre, "para cezalarının, çeşitli derecelere bağlı olması sistemi terk edilmekte, bunun yerine adli para cezası denilen ve ilke olarak hapis cezası süresine koşut biçimde öngörölmüş gün para cezası sistemi getirilmektedir. Bu sistemin uygulanması Türkiye'de son derece önemli sorunlar yaratabilecektir": TCK Tasarısı Hakkında Galatasaray Hukuk Fakültesi'nin Raporu için bkz., *Türk Ceza Kanunu Reformu*, TBB İkinci Kitap, 1. Baskı, Ankara 2004, s. 286.

Başka bir görüşe göre, "Sistemin amacı, para cezasına mahkûm edilen kişinin ödeme yeteneğini saptayarak, zengin ile fakir arasındaki eşitsizliği gidermektir. Ancak failin ekonomik durumunun esas alınması ülkemizde zorluk yaratabilir, eşitlik ilkesini ihlâl edebilir. Kayıt dışı gelir elde edilmesi önlenemediği, nüfusun büyük çoğunluğunun düzenli geliri bulunmadığı ve herkes gelir vergisi mükellefi olmadığı için, uygulamada gelirin nasıl tespit edileceği sorunu karşımıza çıkacaktır. Bundan bordrolu çalışan failler mağdur olacaktır": Centel/Zafer/Çakmut, s. 576.

Bu görüşlerin aksine, düzenlemenin yanında olan bir görüşe göre, "Para cezaları-na ilişkin mevcut karmaşık sisteme son vermesi, ekonomik durumu dikkate alması açısından son derece olumlu bir düzenleme olduğu görüşündeyiz. Bu düzenlemeyle cezayı uygulayacak hâkim açısından da önemli bir kolaylık sağlanmış olacaktır. Bilindiği gibi, mevcut sistemde para cezalarının hesaplanması ayrı bir teknik bilgi ve çabayı gerektirmekte, uygulayıcılar için önemli bir külfet oluşturmaktadır. Ayrıca enflasyonist ekonomik yapı nedeniyle para cezalarında sürekli artışa gidilmesi gerekmektedir, bu düzenlemelerin yapılamaması durumunda ise komik para cezaları ortaya çıkabilmektedir. Yeni düzenleme ile gerek artırma zorunluluğu, gerekse uygulayıcı bakımından kolaylık sağlar niteliktedir. Yeni sistemin kişinin ekonomik durumu ile orantılı bir ceza sistemi getirmesi, eleştirilere uğrasa bile, kanımızca cezanın bireyselleştirilmesi bakımından son derece yerindedir": Bkz., Mahmutoğlu Fatih Selami, TBMM Adalet Komisyonu'nda Kabul Edilen Türk Ceza Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş, *Türk Ceza Kanunu Reformu*, TBB İkinci Kitap, 1. Baskı, Ankara 2004, s. 368-369.

de, ağır-hafif para cezası ayrımı terk edilerek adli para cezası tek para cezası olarak kabul edilmiştir.¹²²

Bu sistemde, adli para cezasının “gün unsuru” ve “bir gün karşılığı ödenmesi gereken para unsuru” olmak üzere, iki unsuru bulunmaktadır. Kanunda adli para cezasının gün unsuru açısından alt ve üst sınırları belirlenmiştir. Buna göre, adli para cezasının gün unsuru “beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde 730 günden fazla” olmaz.¹²³

¹²² Hükümet tasarısının 68 ve 69. maddelerinde, 765 sayılı TCK’daki sisteme paralel olarak para cezalarında, ağır ve hafif para cezası ayrımı korunuyordu. Tasarının “Ağır para cezası” kenar başlıklı 68. maddesinde; “Ağır para cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde üç yüz elli milyon liradan doksan milyar liraya kadar belirlenecek bir paranın Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir. Para cezası, 79. madde hükmü saklı kalmak üzere suçlunun ekonomik durumu, aile yükümlülükleri, mesleği, suçtan elde ettiği yarar, sağlık durumu, cezanın sosyal etkisi, uyarma amacı göz önünde tutularak belirlenir” hükmüne yer verilmiştir.

Tasarının “Hafif para cezası” kenar başlıklı 69. maddesinde ise; “Hafif para cezası, kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde yüz milyon liradan on milyar liraya kadar belirlenecek bir paranın Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir. Bu para cezası 68. maddenin ikinci fıkrasındaki esaslar göz önünde tutulmak suretiyle belirlenir” hükmü yer almıştır. Ancak, TBMM Adalet Komisyonu’nda tasarının görüşülmeleri sırasında bu sistemden vazgeçilmiştir. Bkz., *Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu* (1/593), TBMM Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 272.

¹²³ Bu konudaki bir görüşe göre; “Birim gün sayısının 5-730 gün arasında belirlenmiş olması ve bazı suçlarda on bin güne kadar, örneğin, göçmen kaçakçılığında (m. 79), insan ticareti suçunda (m. 80), organ ve doku ticareti (m. 91), gibi bazı suçlarda beş bin güne kadar örneğin şantaj (m. 107), bazı suçlarda da bin güne kadar, örneğin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma (m. 109), belirlenebiliyor olması, para cezasının olağanüstü miktarlarda belirlenmesine yol açabilecektir. Bu şekilde para cezası miktarının ödenebilir olmaktan çıkması adaletsiz sonuçlara yol açabilir.” Bkz., Özbeke, s. 529.

Diğer bir görüşe göre; “5-730 gün aralığı çok fazladır. Gün sayısı 1-120 olabilir; yalnız sanık birden çok suçtan yargılandığında yukarı sınır 180 güne çıkartılabilir. Ne var ki, özel hükümler kapsamında suçlara özgü yaptırımlarda “Bin gün, bin beş yüz gün, iki bin gün, üç bin gün, beş bin gün, on bin gün, yirmi bin gün ile on bin güne kadar...” ölçüler öngörülmüştür. Soru bu saptamaların mantığı var mıdır? Günlük miktar neye göre saptanacaktır? Bu saptamada yer alacak ekonomik ve şahsî parametreler nelerdir? ... Mali durum (net geliri) bakımından kişinin beyanına itibar edilecekse, Finlandiya Ceza Kanunu’nda olduğu gibi yanlış bir beyana özgü “özel bir suç” oluşturmaya gerek yok mu? En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde bulundurularak takdir edilir (StGB’de 2 DM-10.000DM). Yasa’da bu miktarın enflasyona göre artışı için bir düzenleme getirilmediği görülmektedir. Tasarı’daki günlük para cezalarının dağılım ve aralığı ise şöyledir: 1.000 gün - 2.000, 3.000 gün - 5.000 gün, 10.000 gün - 15.000, 20.000 gün-, 328. madde de ise minimum yer verilmeyip, 10.000 güne kadar olacağı hükme bağlanmıştır. Bu sayısal görünümeler oldukça abartılı olup; makul bir hâdde çekilmesi gerek-

Bazı suçlara ilişkin kanunî tanımda adli para cezasının üst sınırı ayrıca belirlenmektedir. Bu sistemde, ancak ekonomik çıkar sağlamak amacına yönelik olarak işlenen bazı suçlarda hapis cezasının yanı sıra adli para cezası da öngörülmektedir. Yani ekonomik çıkar amacına yönelik olarak işlenen bazı suçlara ilişkin kanunî tanımlarda, adli para cezasının gün unsurunun sadece üst sınırı ayrıca belirlenebilmektedir. Ekonomik çıkar amacına yönelik olarak işlenen bazı suçlarda, suçun işlenmesi suretiyle bir menfaatin elde edildiği kesinlikle görülmekle birlikte, ne miktarda gelir elde edildiği bazı durumlarda belirlenememektedir. Elde edilen gelirin miktarının belli olması hâlinde, YTCK'nın kazanç müsadereesine ilişkin 55. maddesi hükümleri gereğince bu gelirin müsadere yoluna gidilecektir. Ancak, elde edilen gelirin miktarının tespit edilememesi durumunda, müsadere kararı vermek mümkün olamayacaktır. Bu durum dikkate alınarak, ilgili suç tanımlarında hapis cezasının yanı sıra adli para cezası öngörülmüş ve adli para cezasının üst sınırı ayrıca belirlenmiştir.¹²⁴

TCK m. 52'ye göre adli para cezası, "5 günden az ve kanunda aksi-ne hüküm bulunmayan hâllerde 730 günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından devlet hazinesine ödenmesinden ibarettir" şeklinde bir tanıma yer verilmiştir.

5275 sayılı CGTİHK'nin 106/1 maddesinde "Adli para cezası, Türk Ceza Kanunu'nun 52. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen usule göre tayin olunacak bir miktar paranın Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir" şeklinde bir tanım yer almıştır.

Bu tanımlardan yola çıkılarak adli para cezası, YTCK ile ceza hükmü taşıyan kanunlarda düzenlenen, suç karşılığı olarak mahkemece hükmolunan ve idarî para cezası dışında kalan bütün para cezaları olarak tanımlanabilir.¹²⁵

mektedir. Öte yandan (suçlunun malî durumuna göre) günlük para cezası Avrupa orijinli gözükmekte ise de, eski Türk ceza uygulamasına hiçte yabancı değildir. Hâkim para cezasına hükmederken üç evreli bir takdir kullanacaktır. Ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği belirtilmişse de, yöntemine işaret edilmemiştir. Bu konuda Cezaların İnfazı Hakkındaki 647 sayılı kanunun 5. madde hükmü ile 40 yıllık uygulamasına ilişkin kırk yıllık içtihat birikimi ile Tasarı'nın referans kaynaklarından StGB Section 43'deki "...Bir günlük birim para cezasına, bir günlük hürriyeti bağlayıcı ceza tekabül eder." hükmü göz ardı edilmiş bulunmaktadır." Bkz., Yücel, s. 119-120.

¹²⁴ Özgenç, s. 666-667.

¹²⁵ Denizhan, s. 100.

Adlî para cezası, Türk Ceza Hukuku sisteminde “*kamu para cezası*”na karşılık gelmektedir. Ancak, YTCK sisteminde “*gün para cezası*” kabul edildiği için, “*nispî para cezası*”na yer verilmemiştir.¹²⁶ Nitekim nispî para cezası, ceza kanunlarında müsadereenin yaptırım teorisindeki düşüncelere paralel olarak ve ihtiyaca cevap verebilecek şekilde düzenlenmemiş ve özellikle kazanç müsaderesine yer verilmemiş olmasının ortaya çıkardığı eksikliği gidermek amacıyla kabul edilmiştir. YTCK’da özellikle kazanç müsadereesi ayrıntılı bir şekilde düzenlendiğine göre, çeşitli suç tanımları bağlamında ayrıca nispî para cezası öngörülmemiştir.¹²⁷

Ancak, 19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun, “*Zimmet*” kenar başlıklı 160. maddesinde düzenlenen zimmet suçunu işleyen failler hakkında, hapis cezası ile birlikte nispî nitelikte adlî para cezası da öngörülmüştür.¹²⁸ Böylece, YTCK sisteminde yer almayan

¹²⁶ Özgenç, s. 668.

¹²⁷ Özgenç, s. 664, 668; Denizhan, s. 100.

Ayrıca, YTCK’nın kazanç müsadereesini düzenleyen 55. maddesinin gerekçesinde de bu husus aşağıdaki şekilde vurgulanmıştır:

“Maddede, suç işlemek yoluyla kazanç elde edilmesini engelleyecek etkin bir yaptırım olarak kazanç müsadereesine ilişkin düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme ile güdülen temel amaç, suç işlemek yoluyla kazanç elde edilmesinin önüne geçilmesidir. Bu nedenle yeni hükümde kazanç müsadereesi kapsamlı bir biçimde düzenlenmiş ve suç işlemek suretiyle veya suç işlemek dolayısıyla elde edilen ekonomik kazançların müsadereesi olanaklı hâle getirilmiştir. Böylece, kazanç müsadereesi, “*kara para aklama*”, uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti, dolandırıcılık, kaçakçılık, ihaleye fesat karıştırma gibi ekonomik çıkar elde etme amacıyla işlenen suçlara karşı etkin biçimde caydırıcılık özelliği olan bir yaptırım niteliğine kavuşturulmuştur. Bu hükmün uygulanmasında mağdurun ve iyi niyetli üçüncü kişilerin hakları korunacak, bunlara ait maddî değerler kazanç müsadereesine tabi tutulmayacaktır. Düzenleme ile getirilen diğer bir yenilik, kaim değerın müsadereesidir. Buna göre, müsadere konusu ekonomik değerın harcama, imha, tüketme gibi hareketlerle müsadereesinin imkânsız kılınması hâlinde, karşılığı para tutarının müsadereesine karar verilecektir”: Bkz., *Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu* (1/593) TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 464.

¹²⁸ Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında “Suçun, zimmetin açığa çıkmamasını sağlamaya yönelik hileli davranışlarla işlenmesi hâlinde faile on iki yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezası verilir; ancak, adlî para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca meydana gelen zararın ödenmemesi hâlinde mahkemece re’sen ödettilmesine hükmolunur”, üçüncü fıkrasında ise, “Faaliyet izni kaldırılan veya Fona devredilen bir bankanın; hukuken veya fiilen yönetim ve denetimini elinde bulundurmuş olan gerçek kişi ortaklarının, kredi kuruluşunun kaynaklarını, kredi kuruluşunun emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendilerinin veya başkalarının menfaatlerine kullanırmak suretiyle, kredi kuruluşunu her ne suretle olursa olsun zarara uğratmaları zimmet olarak kabul edilir. Bu fiilleri işle-

nispî para cezası, bazı özel kanunlarda, ilgili kanunda korunan hukukî yararın niteliğine göre, suçla oluşan zararın giderilebilmesi amacıyla yer alabilecektir.¹²⁹

Maddede ayrıca, bir gün karşılığı ödenmesi gereken para miktarının alt ve üst sınırı da Kanunda hükme bağlanmıştır. En az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olan bir gün karşılığı adlî para cezasının miktarı, kişinin ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde bulundurularak takdir edilir. Kararda, adlî para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile getirilen, gün para cezasının tayin, tespit ve uygulaması ile ilgili olarak uygulama ve öğretide çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Şöyle ki;

- TCK'nın 3. maddesindeki eşitlik ilkesi ile adlî para cezasının miktarının ekonomik durum ile bağlantılı olarak tayin edilmesi yönündeki düzenlemenin tutarsızlığı ve yanlışlığı çok açıktır. Böylece aynı suçu işleyen kişiler iktisadî durumlarına göre farklı para cezaları ile karşılaşabileceklerdir ki, bunun kabul edilebilmesi mümkün değildir.¹³⁰

- TCK'da, Ülkemizdeki kişi başına düşen gelir ve ekonomik koşullar, işsizlik, gelir dağılımındaki orantısızlık gözetilmeden, birim para cezasının alt sınırı fazla, üst sınırın miktarı ise Almanya'dan az olarak belirlenmiştir. Alman Ceza Kanunu'nda üst sınır beş bin Euro olarak belirlenmiştir. Bizde ise, üst sınır yüz TL olarak belirlenmiştir. Bir günün parasal miktarını, yargıç bu üst sınırın üstünde belirleyemez. Bundan dolayı, malvarlıkları ve bir günde kazandıkları parasal miktarın çok üzerinde olup, suç işleyen kişiler üzerinde adlî para cezasının etkili olamayacağı kuşkusuzdur. Bu nedenle, maddenin gerekçesinde de belirtildiği üzere, suç işleyen kişinin ekonomik durumu gözetilerek, ödeme gücü olan kişi üzerinde adlî para cezasının etkili olabilmesi için, kanunda öngörülen "*bir günün parasal miktarının*" üst sınırının artırılması gerekmektedir. Öte yandan, bu sistemde aynı suçu iki kişinin işleme durumunda, önce suç karşılığı olarak "*gün birim*" sayısı her iki suçlu için aynı olacaktır. Çünkü yargıç, kusur durumunu, su-

yenler hakkında on yıldan yirmi yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adlî para cezasına hükmolunur; ancak, adlî para cezasının miktarı bankanın uğradığı zararın üç katından az olamaz. Ayrıca, meydana gelen zararın müteselsilen ödettilmesine karar verilir" hükümleri yer almıştır.

¹²⁹ Denizhan, s. 100.

¹³⁰ Bayraktar, Köksal, "Türk Ceza Kanunu Tasarısı'na İlişkin Genel Bir Değerlendirme ve Genel Hükümler Üzerine Birkaç Eleştiri", *Türk Ceza Kanunu Reformu*, TBB İkinci Kitap, 1. Baskı, Ankara 2004, s. 35. Aynı yönde görüş için bkz., Özbek, s. 528.

çun ağırlığı gibi suçla ilgili durumları gözeterek “gün birim” sayısını saptamaktadır. Gözetilen durumlar ise aynı suçu işlediklerinden iki suçlu için de aynıdır. Bundan dolayı, her iki suçlu da aynı sayıda gün birim sayısına mahkûm edilir. Ancak bu kişilerin ödeme yeteneklerinin farklı olması durumunda, “bir günün parasal miktarı” aynı olamaz. Çünkü yargıç, suçlunun ekonomik durumunu gözeterek, “bir günün parasal miktarını” yasadaki gösterilen sınırlar arasında belirlemektedir. Bu biçimde, suçla ilgili kusur durumu aynı olan iki kişiden, ekonomik durumu daha iyi olan için, bireyselleştirmeyi sağlayan “bir günün parasal miktarı” yasadaki alt ve üst sınırlar arasında uygun bir miktarın belirlenmesiyle, fazla para cezası ödemesi sağlanmaktadır.¹³¹

- Alt ve üst sınır arasındaki makasın genişliğinin, toplumu oluşturan bireyler arasındaki gelir dağılımı göz önünde bulundurularak belirlenmesinin gerektiği muhakkak olmakla beraber, bir sistem değişikliğinin söz konusu olduğu bu düzenlemelerde, özellikle eşitlik ilkesi bağlamında maruz kalınabilecek eleştiriler dikkate alınarak bu makasın başta dar tutulduğu, sistemin hukuk çevrelerimizde benimsenmesi durumunda, yapılacak bir kanunî düzenlemeyle, bir gün karşılığı ödenmesi gereken para miktarının alt ve üst sınırları yeniden belirlenebilir.¹³²

- TCK'nun 52. maddesinin gerekçesinde, “ödeme gücü olan kişi üzerinde etkisi olmayan, ödeme gücü olmayanın ise sonuçta yine infaz kurumuna gönderilmesini sonuçlayan bu sistemden vazgeçildiğinin” belirtilmiş olmasına rağmen, alt ve üst sınırdaki miktarların birbirine yakınlığı nedeniyle bunun sağlanmasının güç olacağını ileri sürmektedir.¹³³

Kanımızca da, bir gün karşılığı ödenmesi gereken para miktarının alt ve üst sınırlarının, Kanunun uygulama sonuçları alındıktan sonra yeniden belirlenmesi uygun olacaktır.

Bir gün karşılığı ödenmesi gereken para miktarının belirlenmesi işlemi, cezanın bireyselleştirilmesi enstrümanıdır. Bu nedenle, kişinin ekonomik durumu ile bakmakla yükümlü olduğu aile fertlerinin sayısı ve bunların kendisine yüklediği malî külfet gibi şahsî hâlleri dikkate alınarak, bir gün karşılığında ödeyebileceği para miktarı, bu alt ve üst sınır arasında takdir edilir.¹³⁴

Öte yandan, hâkim, ekonomik ve şahsî hâllerini göz önünde bulundurarak, kişiye adli para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşme

¹³¹ Bu konuda bkz., Çınar, s. 88-89,92,93.

¹³² Özgenç, s. 667-668.

¹³³ Denizhan, s. 107.

¹³⁴ Özgenç, s. 667.

tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler hâlinde ödenmesine de karar verebilir. Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Kararda, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi hâlinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği belirtilir.

3. Adli para cezasının özellikleri

TCK m. 45. hükmü gereğince, adli para cezaları, teknik anlamda suç karşılığı uygulanan yaptırım türü olarak, ceza şeklinde kabul edildiğinden, cezalara uygulanan tüm özellikler bu cezalar yönünden de söz konusu olmaktadır. Örneğin, cezaların kanuniliği, şahsiliği ve eşitliği gibi genel ceza ilkeleri para cezaları için de geçerli olacaktır.¹³⁵

Adli para cezalarının özellikleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir:¹³⁶

a. Adli para cezası kural olarak hapis cezası ile birlikte değil, bu cezaya alternatif olarak uygulanacaktır. İlgili kanun maddesinde,¹³⁷ hem adli para cezası ve hem de hapis cezasının seçenek olarak öngörülmesi hâlinde, hâkim hapis cezasına hükmetmişse, bu ceza TCK m. 50/2'e göre adli para cezasına çevrilmeyecektir. Ancak, TCK m. 50'de belirtilen diğer seçenek yaptırımlara çevrilebilme mümkündür.

b. Ekonomik kazanç elde etmenin amaç edinildiği bazı suçlarda hapis ve adli para cezası birlikte hükmolunacaktır:¹³⁸

c. Adli para cezasının alt ve üst sınırlarının tespit edilmemiş olması hâlinde, adli para cezasına hükmederken hâkim önce, suç karşılığı olarak kanundaki sınırlar arasında gün birimi sayısını saptayacaktır.¹³⁹

¹³⁵ Denizhan, s. 101.

¹³⁶ Çolak, s. 141-142; Denizhan, s. 101-103; Yılmaz, s. 43-44.

¹³⁷ Bu konudaki TCK hükümleri şunlardır: 89/1, 98/1, 99/2, 100/1, 105/1, 106/1, 116/3, 117/1, 122/1-c, 124/1, 125/1, 130/1, 132/1, 133/2, 134/1, 148/1, 151/1, 153/2, 159/1, 160/1, 163/1, 163/2, 166/1, 170/2, 175/1, 176/1, 177/1, 178/1, 183/1, 203/1, 206/1, 217/1, 243/1, 259/1.

¹³⁸ İlgili TCK maddeleri: 79/1, 80/1, 91/4, 107/1, 109/4, 117/2, 133/3, 142/3, 154/1, 157/1, 158/1, 164/1, 165/1, 174/1, 181/4, 186/1, 188/1, 188/3, 188/7, 198/1, 198/2, 199/1, 199/2, 200/1, 219/1, 219/2, 226/1, 226/2, 226/3, 226/4, 226/5, 227/1, 227/2, 228/1, 237/2, 238/1, 239/1, 241/1, 244/1, 255/1, 282/2, 289/1, 289/3, 292/5, 305/1, 308/3, 322/1, 322/4, 333/3.

¹³⁹ TCK maddeleri: 88/1, 89/1, 99/2, 100/1, 105/1, 106/1, 116/3, 117/1, 122/1-c, 124/1, 125/1, 130/1, 132/1, 132/3, 133/2, 134/1, 148/1, 151/1, 153/2, 155/1, 155/2, 156/1, 159/1, 160/1, 163/1, 163/2, 166/1, 170/2, 175/1, 176/1, 177/1, 183/1, 187/1, 206/1, 217/1, 243/1, 259/1.

Toplam gün birimi sayısı belirlenirken hâkim cezanın bireyselleştirilmesindeki ölçüleri esas alarak bir sonuca varacaktır. Yani, adli para cezası hesaplanırken, TCK'nın 61. maddesi hükmüne göre cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine yönelik artırma ve indirimler, belirlenen gün birimi sayısı üzerinden yapılır. Örneğin yüz gün birimi gibi. İkinci aşamada ise kişinin, ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde tutularak bir gün biriminin parasal miktarı tayin edilecektir. Bu miktarı hâkim, kişinin malvarlığını, bir günde kazandığı veya kazanması gereken gelirini dikkate alarak takdir edecektir. Örneğin elli Türk Lirası gibi. Daha sonra toplam gün birimi sayısı ile bir gün biriminin parasal miktarı çarpılarak, adli para cezasının miktarı tespit edilecektir. Örnekte yüz (gün) ile elli (Türk Lirası) çarpıldığında adli para cezasının miktarı beş bin Türk Lirası olarak olacaktır. Sadece üst sınırın gösterildiği hâllerde ise, beş günden az olmamak üzere üst sınıra kadar belirlenen gün sayısının, en az yirmi ve en çok yüz Türk Lirası arasında takdir edilecek miktarın çarpılması suretiyle hesaplama yapılır.

d. Birden fazla suç dolayısıyla, birden fazla adli para cezasına mahkûmiyet hâlinde, her bir suçtan dolayı mahkûm olunan adli para cezası bağımsızlığını koruyacaktır. Bu cezaların hepsinin ayrı ayrı infaz edilmesi gerekir. Dolayısıyla, "kaç tane fiil varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza vardır" kuralı burada da geçerlidir.¹⁴⁰

e. Adli para cezalarının şahsîlik özelliği vardır. Adli para cezasının bütün sonuçları fail için geçerli olup, üçüncü kişiler bunlardan etkilenmez. Sanığın ölümü halinde TCK'nın 64/1. maddesi hükmü gereğince kamu davasının düşürülmesine karar verilirken, hükümlünün ölümü TCK'nın 64/2. maddesi gereğince henüz infaz edilmemiş adli para cezalarını ortadan kaldırır. Bu durumda, adli para cezaları mirasçılardan talep ve tahsil edilemez.

f. Adli para cezalarında kanunilik ilkesi geçerlidir. Bu cezalar yapılan bir yargılama sonunda hâkim tarafından belirlenir.

g. Adli para cezaları, cezaî nitelikte yaptırımlardır. Bu nedenle, TCK'daki ceza sorumluluğunu azaltan ve kaldıran nedenler ile kast, taksir, teşebbüs ve suça iştirak gibi genel hükümler adli para cezaları hakkında da uygulanır.

h. Adli para cezalarının uygulanmasında, gün para cezası sistemi uygulanır.

¹⁴⁰ Özgenç, s. 671.

1. Adli para cezaları 5275 sayılı CGTİHK'nın 106. maddesi (Ayrıca İnfaz Tüzüğü'nün 56. maddesi) hükümlerine göre infaz edilir.

j. Adli para cezaları adli sicile geçirilir. 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun 4. maddesi uyarınca adli para cezalarına mahkûmiyetler adli sicile geçirilir. Söz konusu maddeye göre;

Adli para cezası ile ilgili olarak;

- Adli para cezasına ilişkin mahkûmiyet hükmü,

- Adli para cezasının ödenmek suretiyle infaz edildiği hususu,

- Adli para cezasının tazyik hapsi suretiyle kısmen veya tamamen infaz edildiği hususu,

- Adli para cezasının tazyik hapsinden sonra kalan kısmının ödenmek suretiyle infaz edildiği hususu,

Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırıma mahkûmiyet halinde ise;

- Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırım olarak, adli para cezasına mahkûmiyet hükmü,

- Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırım olarak hükmedilen adli para cezasının gereklerinin yerine getirilmemesi dolayısıyla hapis cezasının infazına ilişkin karar,

Adli sicile kaydedilecektir (Adli Sicil Kanunu m. 4/c-d).

k. Adli para cezasının süresinde ödenmemesi hâlinde gecikme zammı uygulanacağına dair hüküm, Mülga 647 sayılı CİK'den farklı olarak, TCK'nın 52 ve CGTİHK'nın 106. madde metinlerinde yer almamıştır.¹⁴¹

¹⁴¹ Mülga 647 sayılı CİK'nın 5. maddesine, 08.01.2003 tarihli ve 4786 sayılı kanunun 1. maddesi ile eklenen beşinci fıkrada; "Mahkeme, ödeme emrinin tebliğinden itibaren bir aylık sürenin sona erdiği veya taksitli bağlanıp da taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi nedeniyle geri kalan miktarının tamamının muaccel olduğu tarihten başlayarak ödenmeyen para cezasına, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 51. maddesinde belirlenen gecikme zammı oranının yarısı oranında gecikme zammı uygulanmasına da karar verir" hükmü yer almıştı. Mülga 647 sayılı kanun döneminde verilen bazı kararlarda aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

"Para cezalarının süresinde ödenmemesi durumunda 647 sayılı yasanın 5/5 maddesindeki gecikme zammına hükmolünmaması": Y. 3. CD. T: 18.04.2005, E: 2004/13248, K: 2004/3017.

"4786 sayılı yasayla değişik 647 sayılı yasanın 5. maddesi uyarınca, hükmolünen para cezasına ödeme emrinin tebliğinden itibaren bir aylık sürenin sona erdiği

1. Adli para cezaları tekerrüre esas teşkil edebilir. Ancak, TCK'nın sisteminde tekerrür hâlinde tayin olunan cezanın artırımına ilişkin sistemden vazgeçildiğinden, TCK'nın 58/6. maddesi gereğince tekerrür hâlinde sanık hakkında hükmolunacak ceza, mükerrerlere özgü infaz rejimine göre çektirilecek ve mükerrer hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanacaktır. Mükerrerlere özgü infaz rejimi ve bunlara ilişkin denetimli serbestlik tedbiri, 5275 sayılı CGTİHK'nun 108. maddesinde düzenlenmiştir. Yine, tekerrür hâlinde, sonraki suça ilişkin kanun maddesinde hapis cezası yanında seçimlik olarak adli para cezası da öngörülmüşse, TCK'nın 58/3. maddesine göre artık adli para cezası değil, hapis cezası tercih edilecektir.

m. Adli para cezaları ertelenemez. TCK'nın 51. maddesi, sadece hapis cezalarının ertelenmesini hükme bağladığından, adli para cezalarının ertelenmesi mümkün değildir.¹⁴²

n. Kısa süreli hapis cezasına (bir yıl ve daha az) hükmedilmesinin söz konusu olduğu durumlarda, bu cezanın TCK'nın 50. maddesinde

veya taksitde bağlanıp da taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi nedeniyle geri kalan miktarının tamamının muaccel olduğu tarihten başlayarak ödenmeyen para cezasına 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 51. maddesinde belirlenen gecikme zammı oranının yarısı oranında gecikme zammı uygulanmasına karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi": Y.7.CD. T: 01.07.2004, E: 2004/1338, K: 2004/9042.

"Suç tarihinden sonra yürürlüğe giren 4786 sayılı kanun ile değişik 647 sayılı yasanın 5/5. madde ve fıkrası uyarınca gecikme zammı uygulaması yapılmayacağına gözetilmemesi": Y.8.CD. T: 09.02.2004, E: 2003/12504, K: 2004/693.

5275 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden sonra çıkan bazı Yargıtay kararlarında aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir:

"29.12.2004 tarihli *Resmî Gazete'* de yayınlanan ve 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 122. maddesi ile 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun'un yürürlükten kaldırıldığı gözetilmeden sanık hakkında tayin olunan para cezasına, gecikme zammı uygulanmasına karar verilmesi, yasaya aykırıdır" : Y. 10. C. D. T: 01.03.2006, E: 2005/9895, K: 2006/3137.

"01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 122. maddesi ile 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun'un yürürlükten kaldırılmış olması ve aynı kanunun "Adli Para Cezalarının İnfazı" başlıklı 106. maddesinde, süresinde ödenmeyen para cezalarına ilişkin herhangi bir gecikme zammının öngörülmemesi karşısında; "Kanunsuz suç ve ceza olmaz" ilkesi uyarınca, süresinde ödenmeyen para cezalarına gecikme zammı uygulanması olanağı bulunmadığının nazara alınmaması": Y. 10. C. D. T: 15.06.2006, E: 2006/645, K: 2006/8116 (YKD C. 32, Eylül 2006, S. 9, s. 1540 vd).

¹⁴² "5237 sayılı TCK'nın 51. maddesinin hürriyeti bağlayıcı ceza ile ilgili olduğu, sanığın para cezasına ilişkin tecilli mahkûmiyetinin aynen infazına karar verilemeyeceği gözetilmeden hüküm kurulması, kanuna aykırı olup...": Y. 1. C. D. T: 18.07.2006, E: 2006/1255, K: 2006/3332 (YKD C. 32, Kasım 2006, S. 11, s. 1839).

düzenlenen seçenek yaptırımlardan birisi olan adli para cezasına çevrilebilmesi mümkündür.

o. Sınırlı bazı adli para cezası içeren suçlarda ön ödeme hükümleri uygulanır. Ancak ön ödeme kurumu, TCK'nın 75. maddesi gereğince uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç, yalnız para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı üç ayı aşmayan suçların faili hakkında uygulanabileceğinden ve TCK açısından ön ödeme kurumunun uygulama alanı oldukça daraltıldığından, TCK'nın bu kapsama giren, 182/1,c.1 ve 289/3 maddeleri hakkında ön ödeme hükümleri uygulanabilecektir.¹⁴³

p. Adli para cezaları hakkında, uzlaşma kapsamında olmaları kaydıyla, uzlaşma hükümleri uygulanır.

r. Adli para cezaları hakkında zamanaşımı hükümleri uygulanır. Genel olarak adli para cezasını gerektiren suçlarda *dava zamanaşımı* süresi TCK'nın 66/1-e maddesine göre sekiz yıl, *ceza zamanaşımı* süresi ise, TCK'nın 68/1-e maddesine göre on yıldır. TCK'nın 66/2 ve 68/2'nci maddelerine göre dava ve ceza zamanaşımı, fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının; on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer.

s. Adli para cezası, suç tarihi itibarıyla tespit edilir.¹⁴⁴ Bu kapsamda, adli para cezasının tespitinde, sanığın suç tarihindeki ekonomik ve diğer şahsi halleri esas alınacaktır.

4. Adli para cezasının belirlenmesi

Adli para cezasının belirlenmesi konusu, TCK'nın 52. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin ilk fıkrasına göre, adli para cezası, beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hallerde 730 günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanır. Buna

¹⁴³ YTCK'nın 292/6 maddesindeki düzenlemede ön ödeme kapsamında bulunmaktaysa da, söz konusu fıkra, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 110. maddesinin altıncı fıkrasında aynı konuda hüküm bulunması nedeniyle, 29.06.2005 tarihli ve 5377 sayılı kanunun 33. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Mülga altıncı fıkra, "Kısa süreli hapis cezasının özel infaz şekillerinin gereklerine uymayan hükümlü hakkında bir aydan iki aya kadar hapis cezasına hükmolunur; geriye kalan ceza da ayrıca çektirilir" şeklindedir.

¹⁴⁴ Y. 7. C. D: T: 06.02.1996, E: 746, K: 652 (YKD C. 22), Ağustos 1996, S. 8, s. 1328.

göre, *ilk aşamada* beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde 730 günden fazla olmamak üzere *tam gün sayısı* (birim gün sayısı) belirlenir. *İkinci aşamada* kişinin, ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde tutularak *bir gün karşılığı* olarak takdir edilen miktar belirlenir. Bu miktar en az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirasıdır. *Üçüncü aşamada*, tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar (bir gün biriminin parasal miktarı) *çarpılır*.

Kararda, adlî para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir.

Bu noktada, tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktarın hangi esaslara göre belirleneceği konusu gündeme gelmektedir. Bu hususları para cezasının belirlenmesi konusu ile birlikte incelemekte fayda görüyoruz.

a. Tam gün sayısının belirlenmesi (Gün unsuru)

Adlî para cezasına hükmederken hâkim önce, suç karşılığı olarak kanundaki sınırlar arasında gün birimi sayısını saptayacaktır. YTCK sisteminde, adlî para cezasının “gün unsuru” ve “bir gün karşılığı ödenmesi gereken para unsuru” olmak üzere, iki unsurunun bulunduğunu yukarı da belirtmiştik. Kanunda adlî para cezasının *gün unsuru* açısından alt ve üst sınırları belirlenmiştir.

Buna göre, adlî para cezasının tam gün sayısı¹⁴⁵ (gün unsuru), “beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde 730 günden fazla” olamaz (TCK m. 52/1).¹⁴⁶

TCK'nın 52. maddesine göre, kanunda aksi belirtilmeyen hallerde, suçun düzenlendiği maddede, adlî para cezasına esas tam gün sayısı gösterilmeyip de, sadece “adlî para cezası ile cezalandırılır” şeklinde düzenleme yapılan hallerde, beş günden az ve 730 günden fazla olma-

¹⁴⁵ Karagülmez, 5237 sayılı kanunun 61. maddesinin (6) numaralı fıkrasına göre, bir günün 24 saat olduğunun açıklanmış olması karşısında, 52. maddede “tam gün” denilmesinin kanun yapım tekniği açısından yerinde olmadığı sadece “gün” denilmesinin yeterli olduğunu ifade etmiştir. Bu açıklamalar için bkz., Karagülmez, (Gün Para), s. 79.

¹⁴⁶ Karşılaştırmalı hukukta gün sayısı, Polonya’da 10-360, Danimarka’da 1-60, Finlandiya ve İsveç’te 1 ilâ 120 gün, Almanya’da 5 ilâ 360 gün, Fransa’da 360 gündür. Bu konudaki açıklamalar için bkz., Centel/Zafer/Çakmut, s. 580; Karagülmez, (Gün Para), s. 76 vd.

mak üzere tam gün sayısı belirlenecektir.¹⁴⁷ Kanun maddesinde adli para cezasının sadece üst sınırının gösterildiği hâllerde ise, beş günden az olmamak üzere uygulama maddesinde gösterilen üst sınıra kadar olan tam gün sayısı belirlenecektir. Adli para cezasının alt sınırının, TCK m. 52/1’de istisnası olmadığı için alt sınır her zaman beş tam gün olarak değerlendirilir. Ancak, adli para cezasının üst sınırı kural olarak 730 tam gündür, ancak, 52. maddenin birinci fıkrasında geçen “*kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde*” ibaresinden de anlaşılacağı gibi, kanunla azamî gün sayısının aşılması her zaman mümkündür. Burada söz konusu edilen beş ve 730 tam gün, suç kabul edilen ve adli para cezası yaptırımına bağlanan eylem için başlangıçta tespit edilecek para cezası için önem taşımaktadır.¹⁴⁸

Maddenin gerekçesinde de vurgulandığı üzere, tam gün birimi sayısı belirlenirken hâkim, TCK m. 61’de hükme bağlanan cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesindeki kıstasları esas alarak bir sonuca varacaktır. Buna göre, hâkim, somut olayda; suçun işleniş biçimini, suçun işlenmesinde kullanılan araçları, suçun işlendiği zaman ve yeri, suçun konusunun önem ve değerini, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını, failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını, failin güttüğü amaç ve saiki, göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanunî tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında *temel cezayı* belirler.

Bilindiği gibi, mülga TCK’nın 29. maddesinde takdir hakkı kullanılırken göz önünde bulundurulacak hususlar maddede sayıldıktan sonra “*gibi*” edatı kullanılarak, hâkimin maddede sayılanlara benzeyen ve takdirini etkileyen nesnel ve öznel diğer hususları da kullanabilmesine olanak tanınmıştır.¹⁴⁹ Ancak, TCK’nın 61. maddesinde takdir hakkı kullanılırken dikkate alınacak hususlar, sınırlı olarak maddede tek tek sayılmıştır. Hâkim, temel cezanın tayini sırasında 61. maddede sınırlı olarak sayılan hususların varlığını araştıracaktır. Temel ceza tayini sırasında, söz konusu maddede sayılanlar dışındaki hususların hükme esas alınabilmesine imkân bulunmamaktadır.¹⁵⁰

Burada özellikle üzerinde durulması gereken konu, tam gün sayısının belirlenmesi aşamasında failin “*ekonomik durumu*” göz önüne

¹⁴⁷ Denizhan, s. 104; Karagülmez, (*Gün Para*), s. 78.

¹⁴⁸ Karagülmez, (*Gün Para*), s. 79.

¹⁴⁹ YCGK, T: 13/05/2003, E: 2003/2-129, K: 2003/154 sayılı kararda bu husus vurgulanmıştır.

¹⁵⁰ Denizhan, s. 106.

alınmayacaktır.¹⁵¹ Bilindiği gibi, “failin ekonomik durumu”, TCK’nın 61. maddesinde sınırlı olarak sayılan “temel cezanın belirlenmesi sırasında dikkate alınacak hususlar” arasında sayılmamıştır. Failin ekonomik durumu bir gün karşılığı takdir edilen miktarın belirlenmesinde, başka bir ifadeyle, bir gün karşılığı ödenmesi gereken para miktarının belirleneceği ikinci aşamada değerlendirmeye esas alınacaktır.

TCK’nın ilk yürürlüğe girdiği dönemde, sanık hakkında hükmedilen para cezası ile ilgili yapılacak artırım ve indirimlerin, tam gün sayısı üzerinden mi, yoksa bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar üzerinden mi yapılacağı konusunda bir düzenlemeye yer verilmemiştir.¹⁵² 29.06.2005 tarihli ve 5377 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 7. maddesiyle, TCK’nın 61. maddesine eklenen sekizinci fıkra hükmü ile bu konudaki tereddütler giderilmiştir. Söz konusu fıkra gereğince, adli para cezası hesaplanırken, TCK’nın 61. maddesi hükmüne göre cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine yönelik artırma ve indirimler, gün üzerinden yapılır. Adli para cezası, belirlenen sonuç gün ile kişinin bir gün karşılığı ödeyebileceği miktarın çarpılması suretiyle bulunur.¹⁵³ Böylece, tam gün sayısı üzerinden

¹⁵¹ Karagülmez, (Gün Para), s. 81.

¹⁵² 5237 sayılı TCK’ya ilişkin Adalet Komisyonu Raporunda bu konuda şu açıklamalara yer verilmiştir: “Hükümet Tasarısında bir suça ilişkin cezanın belirlenmesinde aynı neden birkaç defa dikkate alınabilecek şekilde düzenleme yapılmıştır. Örneğin temel cezanın belirlenmesinde, başka nedenlerin yanı sıra, “failin geçmişi, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri, kişisel ve sosyal ilişkileri, fiilden sonraki davranışları gibi hususlar” da dikkate alınacaktır (madde 79). Ancak, aynı nedenlerin, “Takdire bağlı hafifletici nedenler” başlıklı 33. madde hükmü çerçevesinde cezanın bireyselleştirilmesi bağlamında da dikkate alınması gerekmektedir. Hâlbuki kişi hakkında işlediği suç nedeniyle ceza belirlenirken bir neden ancak bir defa dikkate alınabilir.

Komisyonumuzda yapılan çalışmalarda, cezanın belirlenmesine ve bireyselleştirilmesine ilişkin hükümler, bu düşünceler çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemede cezanın belirlenmesinde izlenmesi gereken yöntem, açık ve denetime imkân tanıyacak bir biçimde ortaya konulmuştur. Bu düzenlemeye göre, somut olayda ilgili suç tanımında belirlenen cezanın alt ve üst sınırı arasında ceza tayin edilirken, cezanın belirlenmesine ilişkin madde hükmünde gösterilen ölçütler dikkate alınacaktır. Cezanın belirlenmesine ve bireyselleştirilmesine ilişkin hükümlerle, soyut gerekçeler göstererek cezanın alt veya üst sınırdan belirlenmesi şeklindeki yanlış uygulamanın önüne geçilmek amaçlanmıştır”.

¹⁵³ Söz konusu kanun, 08.07.2005 tarihli ve 25869 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Maddenin gerekçesinde, adli para cezasının hesaplanmasında başta Yargıtay olmak üzere hakim ve savcılarda oluşan tereddütün giderilmesi amacıyla, söz konusu maddeye yeni bir fıkra eklendiği belirtilmiştir. Bkz., Kilis Milletvekili Hasan Kara ile 2 Milletvekilinin; Türk Ceza Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/452), TBMM. Dönem:

artırım ve indirim yapılması, birinci aşama kapsamında yapılacak bir işlemdir. Anı, bu aşamada, cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine yönelik artırma ve indirimler, tam gün sayısı üzerinden yapılır.¹⁵⁴

TCK'nın 61. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, suçun olası kastla ya da bilinçli taksirle işlenmesi nedeniyle indirim veya artırım, birinci fıkraya hükmüne göre belirlenen ceza üzerinden yapılacaktır. Maddenin birinci fıkrasında belirtilen hususların suçun unsurunu oluşturduğu hâllerde, bunlar temel cezanın belirlenmesinde ayrıca göz önünde bulundurulmaz.

Daha sonra, 61. maddenin dördüncü fıkrasına göre, bir suçun temel şekline nazaran daha ağır veya daha az cezayı gerektiren birden fazla nitelikli hallerin gerçekleşmesi durumunda; temel cezada önce artırma, sonra indirme yapılacaktır.

Bunların sonrasında, kanunî ve takdiri artırım ve indirim nedenleri uygulanacaktır. Kanun koyucu, artırım ve indirim nedenlerinin uygulanma sırasını, TCK'nın 61/5. maddesinde öngörmüştür. Buna göre, belirlenen temel gün cezası üzerinden sırasıyla teşebbüs, iştirak,

22, Yasama Yılı: 3, Sıra Sayısı: 901, s. 2.

¹⁵⁴ "Sahte kredi kartının kötüye kullanılması suçundan aynı yasanın 52/2 maddesi uyarınca yasal ve yeterli gerekçe gösterilmeden bir tam gün karşılığı tayin olunan cezanın asgari haddten tayini aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. Yapılan duruşmaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin soruşturma ve kovuşturma neticelerine uygun şekilde oluşan inanç ve taktirine, incelenen dosya içeriğine göre sanık müdafinin yerinde görülmeyle sair temyiz itirazlarının reddine; ancak, 5237 sayılı TCK'nın 245/3. maddesi gereğince hükmolunan hapis cezası yanında aynı yasanın 61/8. maddesi uyarınca adli para cezası hesaplanırken belirlenen tam gün sayısı üzerinden bireyselleştirmeye yönelik artırım ve indirimler yapıldıktan sonra sonuç gün sayısı ile bir gün karşılığı ödenecek miktarın çarpılması gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde tayin olunan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı takdir edilen miktarın çarpılarak bulunan miktar üzerinden aynı yasanın 43 ve 62. maddelerinin uygulanması suretiyle sanığa fazla ceza tayini, yasaya aykırı ise de, yeniden duruşma yapılmasını gerektirmeyen bu hususun 5320 sayılı yasanın 8/1. maddesi gereğince uygulanması gereken 1412 sayılı CMUK'un 322. maddesi uyarınca düzeltilmesi mümkün bulunduğundan, sanığa 5237 sayılı TCK'nın 245/3. maddesi gereğince hükmolunan hapis cezası yanında aynı yasanın 61. maddesi uyarınca tayin olunan 100 tam günün aynı yasanın 43. maddesi gereğince 1/4 ü artırılıp, daha sonra yine aynı yasanın 62. maddesi gereğince 1/6 sı indirilerek bulunan 104 tam günün, bir gün karşılığı tayin olunan 20 Yeni Türk Lirası ile çarpılarak sonuç adli para cezasının 2080 Yeni Türk Lirası'na indirilmesi suretiyle eleştirilmediği dışında sair yönleri usul ve yasaya uygun bulunan sahte kredi kartının kötüye kullanılması suçundan kurulan hükmün düzeltilerek onanmasına": Y. 11. C. D. T: 25.09.2006, E: 2006/5514, K: 2006/7524.

zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsî sebeplere ilişkin hükümler ile takdiri indirim nedenleri uygulanarak sonuç ceza belirlenir.

06/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”la TCK’nın 61. maddesine eklenen dokuzuncu fıkra ile “Adli para cezasının seçimlik ceza olarak öngörüldüğü suçlarda bu cezaya ilişkin gün biriminin alt sınırı, o suç tanımındaki hapis cezasının alt sınırından az; üst sınırı da, hapis cezasının üst sınırından fazla olamaz” hükmü getirilmiştir.¹⁵⁵

Kanun koyucu, artırım ve indirim nedenlerini tek tek belirlediğinden, kanunda açıkça yazılmış olmadıkça cezaların artırılıp, eksiltilebilmesi mümkün değildir. Bu konuda TCK’nın 61/10. maddesinde “kanunda açıkça yazılmış olmadıkça cezalar ne artırılabilir, ne eksiltilebilir, ne de değiştirilebilir” şeklinde düzenlenmiştir.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Maddeyle, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 61. maddesine sekizinci fıkradan sonra gelmek üzere fıkra eklenmiştir. Adli para cezasının hapis cezasına seçimlik yaptırım olarak kabul edildiği hallerde, cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi bağlamında mahkeme, önce kişi hakkında hapis cezasına mı yoksa adli para cezasına mı hükmedeceğini karara bağlar. Bu tercihin yapılmasında sadece suçlunun kişiliği dikkate alınmalıdır. Bu tercih, aslında cezanın bireyselleştirilmesi yöntemlerinden birini oluşturmaktadır. Bu bakımdan söz konusu belirlemede failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri gibi hususların yanı sıra, ekonomik durumu da göz önünde bulundurulur.

Bu tercih sonucunda mahkemenin kişi hakkında adli para cezasına hükmetmeyi kararlaştırması halinde, adli para cezasının hesaplanmasında esas alacağı gün sayısını, hapis cezasının belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi ile ilgili olarak 61. maddede öngörülen usul ve sırayı izleyerek belirleyecektir. Bu hesaplamada temel gün belirlenirken, beş gün ile 730 gün arasında bir gün mü, yoksa ilgili suç tanımındaki hapis cezasının alt ve üst sınırının mı esas alınacağı konusunda, uygulamada bir tereddüt oluşmuştur. Bu tereddüdün giderilmesi için, bu fıkra hükmü madde metnine eklenmiştir. Bu hükme göre, adli para cezasının hesaplanmasına ilişkin temel gün belirlenirken, ilgili suç tanımındaki hapis cezasının alt ve üst sınırının göz önünde bulundurulması gerekir. Aksi takdirde, adli para cezasının ödenmemesi halinde uygulanacak hapis süresi bakımından dengesiz sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu suretle belirlenen temel gün üzerinden 61. maddedeki usul ve sıraya göre artırma veya indirim yapmak suretiyle sonuç gün sayısı belirlenir. Bu konuda bkz., Yozgat Milletvekili Bekir Bozdağ ve 11 Milletvekilinin; Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/870), TBMM Dönem: 22, Yasama Yılı: 5, Sıra Sayısı: 1255.

¹⁵⁶ Denizhan, s. 107.

b. Bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktarın belirlenmesi (Bir gün karşılığı ödenmesi gereken para unsuru)

Tam gün sayısının, artırım ve indirimler yapılarak tespitinden sonraki ikinci aşamada, bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı belirlenir. TCK'nın 52/2. maddesi gereğince hâkim, bir gün karşılığı adli para cezasının miktarını, kişinin *ekonomik ve diğer şahsî hâllerini* göz önünde tutarak, *en az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası* olarak takdir edecektir. Bir gün karşılığı adli para cezasının miktarının en az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olarak takdir edilmesine ilişkin 52. maddenin ikinci fıkrasındaki bu hüküm (tam gün sayısının üst sınırının tespitine ilişkin 52. maddenin birinci fıkrasındaki "*kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde*" hükmünün aksine) emredici niteliktedir. Bu miktarı hâkim, kişinin malvarlığını, bir günde kazandığı veya kazanması gereken gelirini dikkate alarak takdir edecektir.

Bu sistemde, bir gün karşılığı olarak belirlenen para cezasının üzerinden artırım veya indirim yapılmamaktadır. Bütün artırım ve indirimler, adli para cezası miktarının saptanmasında esas alınan tam gün sayısının belirlenme sürecinde temel ceza üzerinden yapılmaktadır.¹⁵⁷

YTCK'nın 52. maddesinin gerekçesinde, "*Gün para cezası sisteminin temel amacı, para cezasının kişinin ödeme gücüne göre belirlenmesi yoluyla, suç işleyen zengin ile fakir arasındaki eşitsizliği gidermektir. Bunun yanında sistem, uygulaması basit, etkili, saydam ve para cezasından güdülen amaçları yerine getirebilecek özelliكتedir.*" Gerekçede ifade edilen bu sistemin benimsenmesi ile zengin ile fakir olanlara para cezasının eşit etki göstereceği, "*bir gün karşılığı ödenmesi gereken parasal miktarın*" belirlenmesinde yargıcın, kişinin bir günde kazandığı ya da kazanması gereken geliri gözeteceği belirtilmiştir. Yasada "*bir gün karşılığı ödenmesi gereken parasal miktar*" için öngörülen alt ve üst sınırlara göre, gerekçede açıklananların gerçekleştirilme olanağı bulunmamaktadır. Gerekçede açıklananların gerçekleşebilmesi için "*bir günün parasal miktarının*" yasadaki alt sınırı mümkün olduğunca az, üst sınırı ise fazla öngörülmelidir. Alt ve üst sınırlar arasında oran (makas) arttıkça, para cezasının bireyselleştirilmesi, bölünebilmesi daha olanaklı duruma gelecektir.¹⁵⁸

Nitekim bu miktar, 1962 tarihli İsveç Ceza Kanunu'nda otuz ilâ bin kron arasındadır. İspanyol Ceza Kanunu'nda bir gün karşılığı para miktarı, en az iki yüz, en çok elli bin Peseten'dir. Polonya Ceza

¹⁵⁷ Özgenç, s. 720.

¹⁵⁸ Çınar, s. 90.

Kanunu'nda bir gün karşılığı para miktarı ise, en az on, en fazla iki bin Zloti öngörülmektedir.¹⁵⁹

Kanunumuzda ise, birim para cezasının üst sınırının parasal miktarının alt sınırın beş katı olarak düzenlendiğini görmekteyiz. Alman Ceza Yasası'nda, alt sınır bir Euro, üst sınır beş bin Euro olarak düzenlenmiştir (m. 40/2). Yasamızda ise, "bir gün karşılığı adli para cezası miktarı" en az yirmi, en çok yüz Yeni Türk Lirası'dır (TCK m. 52/2). TCK'da "gün para cezası sisteminin" benimsendiği, Alman Ceza Kanunu'ndaki "birim para cezasının miktarlarına" uygun bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

Bir gün karşılığı takdir edilen adli para cezası miktarının belirlenmesi sırasında, kişinin ekonomik ve diğer şahsî hâlleri göz önünde bulundurulur. Bu miktarı hâkim, kişinin malvarlığını, bir günde kazandığı veya kazanması gereken gelirini dikkate alarak takdir edecektir. Bu değerlendirmede esas alınacak hâller, kişinin ekonomik ve diğer şahsî halleri ile sınırlandırılmış olduğundan, burada sanığı suç işlemeye yönelten sebep ve saikler, kast ve taksirdeki yoğunluk ve suçun işlenmesi sonrasında yaptığı davranışlar gibi suçun işlenmesine ilişkin özellikler dikkate alınmayacaktır.¹⁶⁰

Gün para cezasının tespitinde malvarlığının neyi ifade ettiğinin ve kapsamına nelerin girdiğinin tespiti çok önemlidir. Bu kapsamda, bazı Kanun hükümleri incelendiğinde malvarlığı kavramının mahiyeti daha iyi anlaşılabilir:¹⁶¹

Bu konuyla ilgili olarak, TCK'nın İkinci Kitap, İkinci Kısım, Onuncu Bölüm başlığı "Malvarlığına karşı suçlar" şeklindedir. Söz konusu bölüm içinde yer alan "Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi" kenar başlıklı 165. maddenin gerekçesinde "Bir suçtan doğrudan veya dolaylı olarak elde edilen her türlü ekonomik değer, yani malvarlığı değerleri, bu suçun konusunu oluşturabilir" ifadesi yer almaktadır.¹⁶² Şu hâlde, maddenin gerekçesindeki açıklamaya göre, malvarlığı her türlü ekonomik değeri ifade etmektedir.

¹⁵⁹ Çınar, s. 91-92.

¹⁶⁰ YCGK'nın 24/12/1996 tarihli ve E: 2-288, K: 298 sayılı kararında "Suçun işlenmesindeki özellikler; sanığı suç işlemeye iten sebep ve saikler, kast ve taksirdeki yoğunluk, suçun işlenmesinden sonraki davranışlarının gözetilmesidir": Söz konusu karar için bkz., Denizhan, s. 109.

¹⁶¹ Karagülmez, (Gün Para), s. 88.

¹⁶² Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593) TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 572.

Öte yandan, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Edinilmiş mallar" kenar başlıklı 219. maddesinde, edinilmiş malların, karşılığı verilecek elde edilen malvarlığı değerleri olduğu vurgulanmıştır. Bu mallar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır;

- Çalışmasının karşılığı olan edimimler,
- Sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarının veya personele yardım amacı ile kurulan sandık ve benzerlerinin yaptığı ödemeler,
- Çalışma gücünün kaybı nedeniyle ödenen tazminatlar,
- Kişisel mallarının gelirleri,
- Edinilmiş malların yerine geçen değerler.

Yukarıda sayılan bu değerlerin, gün para cezasında ekonomik durum araştırması yapılırken, yararlanılabilecek nitelikte oldukları değerlendirilmektedir.¹⁶³ Kişinin ekonomik durumunun değerlendirilmesinde, failin yaptığı iş, aylık gelir durumu, sosyal güvenlik veya sosyal yardım kurum ve kuruluşlarından veya benzeri yerlerden yapılan ödemeler, aldığı tazminatlar, kişisel gelir kaynakları gibi bir takım göstergelere ulaşılarak, bir gün karşılığı verilecek adli para cezası miktarı takdir edilecektir.¹⁶⁴

Yine bu değerlendirmede, failin ekonomik durumuna ilişkin kendisi ve tanıklara ait beyanlar ile gerekli görülmesi hâlinde yaptırılacak zabıta araştırması ve resmî daire kayıtları (tapu kayıtları, maaş bordrosu, gelir vergisi beyannameleri vb.) esas alınacaktır. Bu ve buna benzer bilgiler hâkimin takdirinin oluşumunda faydalı olacaktır. Ancak, bunlar araştırılırken tespiti yönelik somut rakamlar oluşturmak için araştırmalar yapılması, bilirkişi raporu alınması zorunluluğu bulunmamaktadır.¹⁶⁵

Kişinin "bir günde kazandığı veya kazanması gereken geliri"nin tespiti için öncelikle sanığın resmî bir işte çalışıp çalışmadığının veya emeklilik maaşı alıp almadığının ortaya konulmasını gerektirir. Sanığın resmî bir işte çalışıyor veya emeklilik maaşı alıyorsa ve bunların dışında da başka gelirleri varsa, hepsinin mutlaka tespitinin yapılması, bir günlük toplam kazancının miktarının belirlenmesi gerekir. Buradaki gelirlerin

¹⁶³ Karagülmez, (Gün Para), s. 89.

¹⁶⁴ Denizhan, s. 109; Karagülmez, (Gün Para), s. 89.

¹⁶⁵ Denizhan, s. 109. Öztürk/Erdem ise, kişinin ekonomik ve sosyal durumu açısından gerektiğinde bilirkişiye de başvurmak suretiyle bir araştırma yapmak zorundadır. Bkz., Öztürk/Erdem, s. 295.

içine, kira ve ürün gelirleri ile diğer faaliyet gelirleri gibi kazançlar da girmektedir. Kazanması gereken gelir kavramının ise tespiti zordur. Bu kavramı, bir günlük kazancın net olarak tespit edilemediği durumlarda, hâkimin konuyu eldeki bulgulara ve hakkaniyete göre tespit etmesi gereken hâller olarak anlamak mümkündür.¹⁶⁶

Kişinin diğer şahsî hâllerinden maksat; bir YCGK kararında da vurgulandığı üzere, adlî sicil kaydının bulunup bulunmadığı, medenî hâli, çocuk sahibi olup olmadığı, ne işle uğraştığı, toplumdaki sosyal durumu, duruşmadaki tutum ve davranışları ile mahkemeye karşı gösterdiği tavır gibi hâllerdir. Bu sayılan hâller örneksene yoluyla genişletilebilir. Çünkü kanun koyucu "...ve diğer şahsî hâlleri" ifadesi ile bu kapsama girebilecek ve takdiri etkileyebilecek olan nesnel ve öznel diğer hususların da dikkate alınabilmesine olanak sağlamıştır.¹⁶⁷

Adlî para cezasının tespitinde, sanığın suç tarihindeki ekonomik ve diğer şahsî hâlleri esas alınacaktır.

Öte yandan, 5271 sayılı CMK'da, bir gün karşılığı takdir edilecek adlî para cezası miktarının belirlenmesi aşamasında, failin ekonomik durumunun takdir edilmesinde değerlendirme yapılmasının sağlanması amacıyla, şüpheli veya sanığın hazırlık soruşturması ifadesinde veya mahkemece yapılan sorgusu sırasında, ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin tutanağa geçirilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır.

Bununla ilgili olarak, CMK'nın "*İfade ve sorgunun tarzı*" kenar başlıklı 147. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde "*İfade verenin veya sorguya çekilenin kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alınır*" ifadesi yer almıştır. Ayrıca, "*Duruşmanın başlaması*" kenar başlıklı 191. maddesinin üçüncü fıkrasının (a) bendindeki "*Sanığın açık kimliği saptanır, kişisel ve ekonomik durumu hakkında kendisinden bilgi alınır*" hükmüne yer verilmiştir. Söz konusu hükümler ile kişinin ekonomik durumu hakkında hâkimin takdirinin oluşumuna katkı sağlanmak istenmiştir. Bununla ilgili olarak, ne CMK hükümet tasarısında, ne de 5271 sayılı CMK'nın 147/1-g ve 191/3-a maddelerinin karşılığını oluşturan, mülga 1412 sayılı CMUK'un 135/6 ve 236/2. maddelerinde kişilerin

¹⁶⁶ Karagülmez, (*Gün Para*), s. 89.

¹⁶⁷ YCGK'nın 24.12.1996 tarihli ve E: 2-288, K: 298 sayılı kararında "...Sanığın kişiliği sair hâllerinden maksat; sabıkasının bulunup bulunmadığı, medenî hâli, işi, muhittindeki durumu, duruşmadaki tutum ve davranışları, mahkemeye karşı tavrıdır. Bunların olumlu olup olmadıkları mahkemece belirlenerek sanığın kişiliği ve sair hâlleri hakkında bir yargıya varılmalıdır..." ifadesi yer almıştır. Söz konusu karar ve ilgili açıklamalar için bkz., Denizhan, s. 110.

ekonomik durumu hakkında bilgi alınmasına yönelik bir hükmün bulunmaması, kanun koyucunun bu konuda bilinçli bir seçim yaptığını göstermektedir.¹⁶⁸

c. Tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar (bir gün biriminin parasal miktarı) çarpılması

Üçüncü aşamada, hâkim TCK'nın 52/1. maddesinde belirtilen sınırlar arasında belirlediği ve artırım ve indirim nedenlerini uyguladıktan sonra bulunan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktarı çarpmak suretiyle, hükümlü hakkında hükmedilecek temel adli para cezasını saptayacaktır. Söz konusu maddenin üçüncü fıkrasına göre, kararda, adli para cezasının belirlenmesinde esas alınan tam gün sayısı ile bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ayrı ayrı gösterilir.

Yine, bu konuda, TCK'nın 61/8. maddesinde "*Adli para cezası hesaplanırken, bu madde hükmüne göre cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesine yönelik artırma ve indirimler, gün üzerinden yapılır. Adli para cezası, belirlenen sonuç gün ile kişinin bir gün karşılığı ödeyebileceği miktarın çarpılması suretiyle bulunur*" hükmüne yer verilmiştir.¹⁶⁹

TCK'nın 61. maddesinin altıncı fıkrasına göre, adli para cezasının hesaplanması sırasında artırım ve indirimler yapılırken bir Türk Lirasının artakalanı hesaba katılmaz ve bu cezalar infaz edilmez. Bu düzenleme ile mülga TCK'nın 30/2. maddesindeki "...para cezalarında

¹⁶⁸ Denizhan, s. 110; Karagülmez, (*Gün Para*), s. 90 vd.

¹⁶⁹ "5237 sayılı yasanın 52/2. maddesi uyarınca yasal ve yeterli gerekçe gösterilmeden bir tam gün karşılığı tayin olunan cezanın asgari haddeni tayini aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır. Yapılan duruşmaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin soruşturma neticelerine uygun şekilde inanç ve takdirin, incelenen dosya içeriğine göre sanığın bir sebebe dayanmayan ve yerinde görülmeiyen sair temyiz itirazlarının reddine; Ancak: 5237 sayılı yasanın 61/8. maddesi uyarınca, adli para cezasının hesaplanması sırasında artırma ve indirimlerin belirlenen tam gün sayısı üzerinden yapıp, sonuç gün ile bir gün karşılığı tayin olunan miktarın çarpımı ile sonuç adli para cezasının bulunması gerektiği gözetilmeden yazılı şekilde uygulama yapılarak sanığa fazla ceza tayini, yasaya aykırı ise de, yeniden duruşma yapılmasını gerektirmeyen bu hususun CMUK'un 322. maddesi uyarınca düzeltilmesi mümkün bulunduğundan, sanığa hükmolunan hapis cezası yanında TCK'nın 61. maddesi uyarınca tayin olunan 50 tam günün TCK'nın 62. maddesi gereğince 1/6 sı indirilerek bulunan 41 tam günün bir gün karşılığı tayin olunan 20 lira ile çarpılarak sonucu adli para cezasının 820 liraya indirilmesi suretiyle eleştiri dışında sair yönleri usul ve yasaya uygun bulunan hükmün Düzeltilecek Onanmasına": Y. 11. CD. T: 10.04.2006, E: 2006/1228, K: 2006/2868.

bin liranın küsuru hesaba katılmaz” hükmüne paralel bir hüküm getirilmiştir.¹⁷⁰

¹⁷⁰ YCGK ve bazı özel dairelerin, ETCK’nın 30/2. maddesindeki, para cezalarında bin liranın küsurunun hesaba katılmayacağına ilişkin olarak bazı kararlara örnek vermek gerekirse:

“TCY’nin 30. maddesinin ikinci fıkrası, muvakkat cezalarda bir günün ve para cezalarında bin liranın küsurunun hesaba katılmayacağını söylemekle, bu kesirlerle hiçbir suretle hükmedilemeyeceğini belirtmek istemiştir. (Anılan fıkarda, günün kesiri ile bin liranın kesiri aynı hükme tabi kılınmıştır. Fıkarda geçen “hesaba katılmaz” ibaresi, bir hesaba başvurulması zorunlu her aşamayı, başka bir deyişle yasa koyucu tarafından 30. maddeye istisna oluşturması gayesiyle doğrudan doğruya belirlenmiş olmayan, gerek hesaplama sonucu bulunan gerekse üzerinden hesaplama yapılacak olan her miktar ve süreyi kapsamına almaktadır. 4421 sayılı yasa ile para cezalarının her takvim yılı için artırılması uygulaması başladıktan sonra, bazı yıllar için öngörülen yeniden değerlendirme oranlarının ondalık kesirler taşıması nedeniyle, temel para cezaları ile hafif ve ağır para cezalarının aşağı ve yukarı hadleri belirlenirken ortaya çıkan kusurlu miktarlar, yapılan hesaplama sonucu bulunmuşlardır. Yasa koyucu tarafından doğrudan doğruya belirlenmediklerinden, yasa koyucunun, bu miktarların TCY’nin 30/2. maddesindeki kuralın istisnasını oluşturmasını amaçladığından da söz edilemez. Dolayısıyla, temel hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilirken günün kesiri sayılacak bir zaman birimi ile örneğin; 7 gün 12 saat gibi bir süreyle hapis cezasına hükmedilemeyeceği gibi, kesirlerin hesaba katılmaması yönünden muvakkat cezalarla aynı hükme tabi kılınmış olan temel para cezası belirlenirken de “bin lira kesirinin” atılması zorunludur. TCY’nin 30/2. maddesinde düzenlenen, muvakkat cezalarda bir günün, para cezalarında ise bin liranın küsurunun hesaba katılmayacağı yolundaki kuralın, (2918 sayılı yasadaki temel para cezası istisna olmak üzere) gerek temel cezanın belirlenmesi ve takip eden arttırma ve eksiltme işlemleri ile sonuç ceza tutarına hükmedilmesi aşamalarında, gerekse 647 sayılı yasanın 4. maddesinin 1. fıkrasının 1 numaralı bendinde öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezanın paraya dönüştürülmesi aşamasında bir güne karşılık tutulan para cezası miktarlarının belirlenmesinde göz önünde tutulması zorunludur”: YCGK T: 04.03.2003, E: 2003/7-1,K: 2003/17.

“Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 4.3.2003 gün ve 1-17 sayılı ve 15.4.2003 gün ve 96-104 sayılı kararlarında açıklandığı üzere, TCY’nin 30/2. maddesinde düzenlenen, muvakkat cezalarda bir günün, para cezalarında ise bin liranın küsurunun hesaba katılmayacağı yolundaki kuralın, gerek temel cezanın belirlenmesi ve takip eden arttırma ve eksiltme işlemleri ile sonuç ceza tutarına hükmedilmesi aşamalarında, gerekse 647 sayılı yasanın 4. maddesinin 1. fıkrasının 1 numaralı bendinde öngörülen hürriyeti bağlayıcı cezanın paraya dönüştürülmesi aşamasında bir güne karşılık tutulan para cezası miktarlarının belirlenmesinde göz önünde tutulması zorunludur”: YCGK T: 23.09.2003, E: 2003/3-216,K: 2003/224.

“4806 sayılı yasanın 1. maddesi ile TCK’nın 30. maddesinin 2. fıkrasındaki “bir” sözcüğünün “bin” olarak değiştirilmiş bulunması karşısında, sarıya para cezası tayin edilirken her aşamada “bin” lira küsurunun atılması zorunluluğu”: Y. 8. CD T: 03.03.2004, E: 2003/1705,K: 2004/1693.

“Saldırgan sarhoşluk suçu yönünden, hükümden sonra yürürlüğe giren 4806 sayılı yasanın 1.maddesi ile değişik TCK’nın 30.maddesine göre bin liranın artığının hesapta nazara alınmaması lüzumu bozmayı gerektirir”: Y. 1. C. D. T: 01.07.2003, E: 2003/1532, K: 2003/1652.

Ayrıca, 28.01.2004 tarihli ve 5083 sayılı “Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun”un 2. maddesine, 21.04.2005 tarihli ve 5335 sayılı kanunun 22. maddesi ile eklenen son fıkrasında “İlgili kanunları gereğince uygulanacak adlî ve idarî para cezalarının hesaplanmasında ve ödenmesinde, bir Yeni Türk Lirası’nın (1 YTL) altında kalan tutarlar dikkate alınmaz” hükmüne yer verilmiştir.¹⁷¹

5. Hâkim tarafından adlî para cezasının ödenmesi için süre verilmesi veya takside bağlanması

TCK m. 52/4’e göre, “Hâkim, ekonomik ve şahsî hâllerini göz önünde bulundurarak, kişiye adlî para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler hâlinde ödenmesine de karar verebilir. Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Kararda, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi hâlinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adlî para cezasının hapse çevrileceği belirtilir”.¹⁷²

¹⁷¹ “5083 sayılı yasaya 5335 sayılı yasa ile eklenen 2/3.maddesi uyarınca, para cezalarında bir Yeni Türk Lirası artıklarının hesaba katılmayacağına gözetilmesi zorunluluğunun gözetilmemesi bozmayı gerektirir”: Y. 6. C. D. T: 03.07.2006, E: 2004/9628, K: 2006/7108.

“01.05.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5335 sayılı kanunun 22. maddesi ile 5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Para Birimi Hakkında Kanun’un 2. maddesine eklenen (İlgili kanunları gereğince uygulanacak adlî ve idarî para cezalarının hesaplanmasında ve ödenmesinde, bir Yeni Türk Lirası’nın (1 YTL) altında kalan tutarlar dikkate alınmaz) fıkrasının sanık lehine hüküm doğurması nedeni ile sanık hakkında hapis cezasının para cezasına çevrilmesinde uygulanan bir gün hapis cezası karşılığı para cezasındaki 1 YTL’nin küsurunun atılması lüzumu”: Y.3. C. D. T: 26.05.2005, E: 2004/9616, K: 2005/4758.

“6136 sayılı kanuna muhalefet suçundan mahkûmiyet hükmü kurulurken 5335 sayılı kanunun 22. maddesi uyarınca para cezasının tayininde 1 YTL’nin altında kalan tutarların dikkate alınmayacağı gözetilmeden fazla ceza tayini yasaya aykırıdır”: Y.1.CD. T: 15.11.2006, E: 2006/2398, K: 2006/4942.

¹⁷² Maddenin gerekçesinde de bu konuda, “Hâkim gerektiğinde bu miktarın taksitle ödenmesine karar verebilecek ve bunu taksit sayısı ile birlikte kararında ifade edecektir. Taksitle ödemeye hükmedildiğinde, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi hâlinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adlî para cezasının hapse çevrileceği kararda ayrıca belirtilecektir” hükmü yer almaktadır. Bkz., Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/593) TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 460.

“Hükmettiği para cezalarının 647 sayılı yasanın 5. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca belirli taksitlerle ödenmesini kararlaştıran mahkeme, taksit aralıklarını hükmünde açıkça göstermelidir. Taksitlendirme asıl hükme dahil olması gereken hususlardan olduğundan, bu eksikliğin infaz aşamasında mahkemeden alınacak bir kararla giderilmesi de mümkün değildir”: YCGK, T: 09.12.2003, E: 8-258, K: 281,

Hâkim, hükmün kesinleşmesinden belli bir süre sonra ödemenin yapılmasına karar verebilecektir. Ancak, ödemenin en fazla kararın kesinleşmesinden itibaren bir yıl sonraya kadar ertelenebilmesi mümkündür.

Yine hâkim, adlî para cezasının belirli taksitlerle ödenmesine de karar verebilir¹⁷³. Adlî para cezasının taksitle ödenmesine ilişkin kararda, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi hâlinde geri kalan

Kaban/Aşaner/Güven/Yalvaç (2001-2004), s. 900-901.

“647 sayılı kanununun 5. maddesi uyarınca taksitlerden birinin ödenmemesi halinde, kalan miktarın tahsilinin gerekeceği hususunun belirtilmemesi bozmayı gerektirir”: Y.7.C. D.T: 31.12.2002,E: 2002/15814, K: 2002/20094.

“Ancak, ağır para cezasının taksitlendirilmesinde, taksit aralıklarına ilişkin süre ve yine taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi halinde geri kalan miktarın tamamının alınacağı hususunda kararda gösterilmeyerek 647 sayılı yasanın 5/3.maddesine aykırılık oluşturulması”: Y.3. C. D. T: 05.03.2002, E: 2002/1257, K: 2002/2010.

¹⁷³ 3.6.1997 gün ve 9/119-136 tarihli Ceza Genel Kurulu kararında, para cezası taksitlendirilmiş ancak taksit süreleri gösterilmemişse, taksitlerin birer ay ara ile olduğunun kabulü gerekeğinden taksit aralıklarının belirtilmemesi, bozma nedeni yapılmamışsa da, aşağıda belirtilen yeni tarihli Yargıtay kararlarında taksit aralıklarının belirtilmemesi bozma nedeni yapılmıştır.

“Hükümdede, para cezasının taksitle ödenmesine karar verildiği halde taksit süresi ve sayısının gösterilmemesi”: Y. 9. C. D. T: 18.10.2004, E: 2004/6257, K: 2004/5515.

“Mahkemece taksit aralıklarının kararda açıkça gösterilmesi gerekmekte olup, gösterilmemesi yasaya aykırılık oluşturmaktadır”: YCGK, T: 09.12.2003, E: 2003/8-258, K: 2003/281.

“Sanığa verilen ağır para cezasının 647 sayılı yasanın 5. maddesi uyarınca taksitlere bağlanması sırasında taksit aralıklarının belirtilmemesi suretiyle hükmün infazında duraksamaya neden olunması”: Y.8. C. D. T: 30.01.2002, E: 2001/8973, K: 2002/858.

“Tayin olunan ağır para cezasının taksitlendirilmesine karar verildiği halde karar yerinde taksit sürelerinin gösterilmemesi”: Y. 9. C. D. T: 14.09.2004, E: 2004/4705, K: 2004/4087.

“Tayin olunan para cezasının 647 sayılı yasanın 5. maddesi uyarınca taksitlendirilmesine karar verilirken on eşit taksitle tahsiline karar verilmiş ise de, taksit aralıkları ve süresinin gösterilmemesi”: Y. 7. C. D. T: 18.03.2004, E: 2003/2121, K: 2004/3846.

“Para cezasının taksitlendirme aralıklarının ve taksit miktarlarının açık olarak belirlenmeyerek, infazda tereddüt ve karışıklık yaratacak şekilde “10 ayda ve 10 taksitle tahsiline” karar verilmesi”: Y. 1. C. D. T: 02.03.2004, E: 2003/2444, K: 2004/582.

“Ayrıntıları Ceza Genel Kurulu’nun 31.3.1975 gün ve 456/53, 24.11.1975 gün ve 284/293 sayılı kararlarında da açıklandığı üzere, 647 sayılı yasanın 5. maddesinin 3. fıkrası, taksit süreleri kararda belirtilmemişse, bunun aydan aya olacağına kabulü icap edeceği yolunda bir yoruma elverişli değildir. Sanığa verilen ağır para cezasının dört eşit taksitte alınmasını karara bağlayan Yerel Mahkemenin, taksit sürelerini kararında belirtmemesi”: YCGK. T: 21.09.1987, E: 1987/20, K: 1987/359.

kısımın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği uyarısı bulunmalıdır.¹⁷⁴ Adli para cezasının taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz.¹⁷⁵ Öte yandan, hâkimin süre verilmesi veya taksitle ilgili olarak olumlu ya da olumsuz bir karar verirken, failin ekonomik ve şahsî hâllerini dikkate alması gerekmektedir.

Sanık veya müdafisinin, yargılama sırasında para cezasının ödenmesinin taksitle bağlanması yolunda mahkemeden talepte bulunmaları hâlinde, mahkemenin olumlu veya olumsuz bir karar vermesi gerekir. Aynı şekilde, sanık veya müdafisinin lehe olan kanun hükümlerinden

¹⁷⁴ “647 sayılı kanunun 5. maddesine aykırı olarak taksit sürelerinin gösterilmemesi ve taksitlerden birinin ödenmemesi halinde diğerlerinin muacceliyet kastedeceğine karar verilmemesi”: Y. 8.C. D. T: 16.10.1986, E: 1986/4292, K: 1986/4915.

“647 sayılı kanunun 5. maddesi uyarınca taksitlerden birinin ödenmemesi halinde kalan miktarın tahsilinin gerekeceği hususunun belirtilmemesi”: Y. 7. C. D. T: 31.12.2002, E: 2002/15814, K: 2002/20094.

“Ancak, ağır para cezasının taksitlendirilmesinde, taksit aralıklarına ilişkin süre ve yine taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi halinde geri kalan miktarın tamamının alınacağı hususunda kararda gösterilmeyerek 647 sayılı yasanın 5/3.maddesine aykırılık oluşturulması”: Y. 3. C. D. T: 05.03.2002, E: 2002/1257, K: 2002/2010.

“647 s. K 5/5 maddesi uyarınca ödeme emrinin tebliğinden itibaren 1 aylık sürenin sona erdiği veya taksitle bağlanıp ta taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi nedeniyle geri kalan miktarın tamamının muaccel olduğu tarihten başlayarak ödenmeyen para cezasına 6183 sayılı yasanın 51. maddesinde belirtilen gecikme zammı oranının yarısı oranında gecikme zammı uygulanmasına” Y. 3. C. D. T: 13.07.2005, E: 2004/13619, K: 2005/10044.

¹⁷⁵ Benzer bir düzenleme Mülga 647 sayılı kanunun 5. maddesinin üçüncü fıkrasında, “Mahkeme gerekli gördüğü takdirde, hükmedeceği para cezasının tayin edeceği sürelerde ve belirli taksitlerle ödenmesine de karar verebilir. Ancak taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi halinde geri kalan miktarın tamamının tahsili gerektiğini de kararda gösterir” dördüncü fıkrasında ise, “Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten eksik olamaz” şeklinde düzenlenmiştir.

“647 sayılı kanunun değişik 5/4. maddesine aykırı olarak taksit miktarının dörtten eksik olarak belirlenmesi”: Y. 5. C. D. T: 04.10.2004, E: 2003/4306, K: 2004/6285.

“647 sayılı yasanın 5. maddesi uyarınca taksit süresinin 2 yılı aşmayıp dörtten eksik olamayacağı gözetilmeyerek para cezasının sanıktan 2 eşit taksitle tahsiline karar verilmesi”: Y. 9. C. D. T: 23.06.2004, E: 2004/1589, K: 2004/3336.

“Sanıklara hükmolunan sonuç ağır para cezası taksitle bağlanırken, taksit sayısının dörtten aşağı olamayacağı gözetilmeden C. Savcısı'nın yetkisini kısıtlar şekilde “iki eşit taksitle tahsiline” denilmek suretiyle 647 sayılı kanunun 5. maddesine aykırı davranılması”: Y. 11.C. D. T: 15.04.2004, E: 2003/474, K: 2004/3280.

“647 sayılı yasanın 5. maddesindeki taksit miktarı dörtten az olamayacağı gözetilmeden, ağır para cezasının üç taksitle alınmasına karar verilmesi”: Y. 4. C. D. T: 14.03.1985, E: 1985/1638, K: 1985/1877.

yararlanma yönündeki talepleri, taksitle ödemeye ilişkin m. 52/4'de yer alan hükümleri de kapsar ve bu durumda yine mahkemenin olumlu veya olumsuz bir karar vermesi gerekir. Ancak, herhangi bir talep olmadan da mahkemenin re'sen bir karar vermesi mümkündür.¹⁷⁶

Taksitle ödenmesine karar verilen adli para cezasına ilişkin mahkeme kararında, *"taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi hâlinde geri kalan kısmının tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği"* uyarısının yazılı olmaması hâlinde, sanığın taksitleri süresinde ödememesi hâlinde, geri kalan kısmın tamamının tahsil edilip edilmeyeceği veya ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrilişip çevrilemeyeceği konusunda TCK'da herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.

Bir görüşe göre, YCGK'nın Mülga 647 sayılı CİK'nın taksitlendirmeye ilişkin 5. maddesiyle ilgili olarak verdiği bir kararı örnek göstererek, bu uyarıların hükümde bulunmasının kanunun amir hükmü olup, olumsuz davranışı hâlinde kanun hükmü ile bir kısım hukukî sonuçlara muhatap olacak ve kararda yer almayan yaptırımlarla karşılaşacak olan sanığın önceden bu hususlardan haberdar edilmesinin, *"suç ve cezada kanunilik ilkesi"* nin doğal bir sonucudur.¹⁷⁷

Kanaatimizce, TCK m. 52/4-c. 3 gereğince, taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi hâlinde geri kalan kısmın tamamen tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceğinin kararda belirtileceği öngörülmekte ise de, söz konusu YCGK kararından sonra yürürlüğe giren 5275 sayılı CGTİHK'nın 106. maddesinin üçüncü fıkrasında *"Hükümlü, tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli süre içinde adli para cezasını ödememezse, Cumhuriyet Savcısı'nın kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedilir"*, beşinci fıkrasında ise, *"Adli para*

¹⁷⁶ Karagülmez, s. 165.

¹⁷⁷ Denizhan, s. 112. Adı geçen yazarın YCGK'nın, Mülga 647 sayılı CİK'nın taksitlendirmeye ilişkin 5. maddesiyle ilgili olarak örnek olarak verdiği kararda bu husus aşağıdaki şekilde vurgulanmıştır:

"Mahkemece hükmolunan para cezasının taksitle ödenmesine karar verildiği takdirde, tayin edilen süre (taksit süresi), taksit miktarı ve taksitlerden birinin süresinde ödenmemesinin yaptırımı gösterilmiştir. Sanığın kendisine yükletilen yükümlülükler ve sonuçlarından sorumlu tutulabilmesi için hükümde bu hususların açıkça belirtilmesi, suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin zorunlu sonucudur. Bu zorunluluk 4786 sayılı yasanın 1. maddesi ile maddeye 5. fıkraya olarak eklenen para cezasına faiz yürütülmesi hükmü nedeniyle fıkranın yürürlüğe girdiği tarihten sonra işlenen suçlar bakımından daha da önemli hâle gelmiştir": YCGK'nın, 09.12.2003 tarihli ve E: 8-258, K: 281, sayılı bu kararı için bkz., Kaban/Aşaner/Güven-Yalvaç, (2001-2004), s. 900-901.

cezasının hapse çevrileceği mahkeme ilâmında yazılı olmasa bile üçüncü fıkra hükmü Cumhuriyet Başsavcılığı'nca uygulanır" hükmüne yer verilmiştir. Şu hâlde, CGTİHK'nın 106/5 hükmü gereğince adli para cezasının hapse çevrileceği kararda yazılı olmasa bile, bu hükmün Cumhuriyet Başsavcılığı'nca uygulanacağı öngörülmüş bulunduğundan, bunun kararda gösterilmemesi, hükümlü lehine kazanılmış hak doğurmaya-caktır. Zira hükümde gösterilmemiş olsa bile, para cezasının ödenmesi hâlinde tatbik olunacak prosedürün, infaz hukuku kapsamında değerlendirilmesi gerekir (CGTİHK m.5, 106/3).¹⁷⁸

Hâkim tarafından, adli para cezasının ödenmesi için süre verilmesi veya taksite bağlanması ilgili olarak karar verilirken, adli para cezasının miktarının, bu miktar paranın gerçek satın alma gücü ile adli para cezasının bir defada ödenmesi ya da ödeme için süre verilmemesi hâlinde sanığın ekonomik ve şahsî durumunun olumsuz etkilenip etkilenmediğinin, dikkate alınması gerekir. Adli para cezasının ödenmesinin ertelenmemesi ya da bir defada ödenmesinin, sanığın ekonomik ve sosyal yaşamını olumsuz etkilememesi sonucu doğuyorsa, adli para cezasının ödenmesi için süre verilmesi ve taksite bağlanmasına gerek bulunmamaktadır.¹⁷⁹

Hâkimin, ekonomik ve şahsî hâllerini göz önünde bulundurarak kişiye adli para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere mehil verirken, aynı kararda, bu cezanın belirli taksitler hâlinde ödenmesine de karar verebilmesinin mümkün olup olmadığı konusunda, TCK'da açık bir hüküm

¹⁷⁸ Aynı yöndeki görüş için bkz., Öztürk/Erdem, s. 296.

¹⁷⁹ Denizhan, s. 112.

Bu konudaki bir YCGK kararında: "Mahkemece, para cezasının miktarı, bu miktarın paranın gerçek alış gücü ve ekonomik koşullar çerçevesinde bir defada ödenmesinin, sanığın ekonomik ve sosyal yaşamı üzerinde olumsuz etki doğurup doğurmayacağı nazara alınmalıdır. Hükmolunan para cezasının taksite bağlanmaması halinde, sanık bu cezayı ödemekte acz haline düşecekse, ceza; 647 sayılı yasanın 5. maddesi gereğince dörtten az olmamak ve iki yılı geçmemek üzere taksitlendirilmelidir. Tayin olunan para cezasını bir defada ödemesi ekonomik ve sosyal durumu paranın alış gücü itibarıyla sanığın yaşamı üzerinde olumsuz bir etkisi olmayacaksa cezanın taksite bağlanmasına gerek bulunmamaktadır. İncelenen olayda, sanığın hükmolunan para cezasının mahkemece taksite bağlanmaması ve cezanın bir defada ödenmesi, para cezasının miktarı, ekonomik koşullar, paranın satın alma gücü, suçun mahiyeti nazara alındığında, sanığın ekonomik ve sosyal yaşamı üzerinde herhangi bir olumsuzluk doğurmayacağı gibi, 647 sayılı yasanın 5/8. maddesinde yazılı olduğu üzere üç taksite bağlanma olanağı da bulunduğu mahkemenin bu husustaki fiili takdirinde bir isabetsizlik bulunmamaktadır": hükmü yer almıştır. YCGK'nın 17.12.1996 tarihli ve E: 10-274, K: 283 sayılı kararı için bkz., Kaban/Aşaner/Güven/Yalvaç, (1996-2001), s. 1035-1036.

bulunmamakla beraber, TCK'nun 52. maddesinin dördüncü fıkrasının düzenleniş biçiminden, hâkimin, adli para cezasının tamamının ödenmesi için mehil verme veya taksitler halinde ödenmesi seçeneklerinden sadece birine hükmetmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

6. Adli para cezasının infazı

a. Adli para cezasına ilişkin ilâmın infaza verilmesi

CGTİHK'nın 4. maddesi gereğince, mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz. Bu nedenle, hapis cezalarında olduğu gibi, adli para cezalarına ilişkin hükümlerinde, yerine getirilmesi için kesinleşmiş olması gerekir. Öte yandan, aynı kanunun 5. maddesine göre, mahkeme, kesinleşen ve yerine getirilmesini onayladığı cezaya ilişkin hükmü Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderir. Bu hükme göre cezanın infazı Cumhuriyet Savcısı tarafından izlenir ve denetlenir.

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün "İnfaz işlemlerinin takibi ve yerine getirilmesinde diKK at edilecek hususlar" konulu 01.01.2006 tarihli ve (9) numaralı genelgesinde;

"...Hâkim veya mahkemelerden verilip kanun yoluna başvurulmaksızın kesinleşen ilâmların en çok bir hafta içinde ve Yargıtay tarafından onanmak suretiyle kesinleşen ilâmların da, dosyanın Yargıtay'dan iadesinden itibaren yine en çok bir hafta içinde infaz edilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilmesi ve bu konuda herhangi bir gecikmeye yer verilmemek üzere de hüküm dosyasının Yargıtay'dan geliş ve mahkemeye verilme tarihlerinin kaydedilmesi ile birlikte Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilen ilâm ve infaz evrakına da bu tarihlerin yazılması,"

"Hükümlüleri başka yerde bulunanlara ait ceza ilâmları, infaz için hükümlülerin buldukları yer Cumhuriyet Başsavcılıkları'na gönderildikten sonra, ilâmların geliş kaydının evrak üzerine işaretlenmesi ve gereğinin süratle yerine getirilmesinin sağlanması yanında, infaz edilmek üzere gönderilen ilâmı alan Cumhuriyet Başsavcılığı'nca, infaz evrakının alındığının, infaza başlanıldığının, kaydedildiği sıra numarası ile birlikte ilâmat evrakını gönderen Cumhuriyet Başsavcılığı'na bildirilmesinin, ilâmı gönderen Cumhuriyet Başsavcılığı'nca da ilâmat evrakının gönderilmesinden üç ay geçmiş olmasına rağmen gönderilen evrakın alındığının, infaza başlanıldığının ve ilâmat sıra numarasının bildirilmediğinin anlaşılması durumunda, ilâmın infaz edilmek üzere gönderildiği Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan sorulması,"

"İlâmların takipsiz ve özellikle kayıt dışı bırakılmamasının sağlanması bakımından, mahkemelerce, Cumhuriyet Başsavcılıkları'na teslim edilen

ilâmların bu mahkemelerce üçer aylık dönemlerde listelerin yapılarak, Cumhuriyet Başsavcılıkları'na verilmesi ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nca da infaz, denetimli serbestlik genel defteri ve esas defteri kayıtlarının bu listelerle karşılaştırılarak ve ayrıca talimat yoluyla gelen ilâmların da infaz defterine kaydının yapılıp yapılmadığının sık sık kontrol edilerek, kayıt dışı kalmış olan evrakın bulunup bulunmadığının araştırılması,"

Para cezalarına ait ilâmlarda, hükümlülük konusu paranın gerçekten yatırılıp yatırılmadığının kontrolü bakımından; paranın Maliye'ye ödenmesinden sonra alınan "Maliye Vezne Makbuzu" ile ayrıca "Tahsil Fişinin" birlikte ilâmat evrakına eklenmesi hususlarına yer verilmiştir.

Adlî para cezasının infaz şekli, 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı CGTİK'nın 106. maddesinde düzenlenmiştir.¹⁸⁰ Maddenin birinci fık-

¹⁸⁰ CGTİK'nın 106. maddesinin gerekçesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

"Maddeyle, mevzuatımızda para cezalarının infazında uygulanmakta bulunan hükümler yönünden önemli bazı değişiklikler yapılmıştır. Yeni Türk Ceza Kanunu'nda "adlî para cezası" ibaresi kabul edilmiştir. Bilindiği gibi para cezaları bakımından en önemli husus bu cezaların fiilen yüksek bir oranda infaz edilmesinin sağlanmasıdır. Kanun koyucu, bir kısım yabancı mevzuatın da kabul ettiği üzere para cezalarının taksitle ödenmesi sistemini benimsemiştir. Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 52. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen usule göre tayin olunacak bir miktar meblağın Devlet hazinesine ödenmesi suretiyle adlî para cezasına hükmedilecektir. Maddeyle getirilen hükümler gereğince, adlî para cezasının hükmünü içeren ilâm kesinleştiğinde Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilecek ve Cumhuriyet Savcısı tarafından hükümlüye bir ay içerisinde adlî para cezasının ödenmesi için ödeme emri tebliğ edilecek ve tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli süre içinde adlî para cezası hükümlü tarafından ödenmezse Cumhuriyet Savcısı'nın kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedilecektir. Mahkeme ilâmında hapse çevrilmeye ilişkin bir açıklama bulunmasa dahi bu hüküm Cumhuriyet Başsavcılığı'nca uygulanacaktır. Çocuklar hakkında verilen adlî para cezaları ile kısa süreli hapis cezasından çevrilen adlî para cezaları ödenmemesi hâlinde bu cezalar hapse çevrilemeyecektir. Adlî para cezası hükümlü birlikte taksite bağlanmamış ise, yukarıda belirtilen bir aylık süre içinde adlî para cezasının üçte birini ödeyen hükümlünün isteği üzerine geri kalan kısmının birer ay ara ile iki eşit taksitte ödenmesine izin verilir. Ancak, ilk taksit süresinde ödenmezse verilen bu izin geçersiz olacaktır. Adlî para cezası yerine çevrilen hapsin süresi hiçbir hâlde üç yılı geçemeyeceği gibi birden fazla hükümlü adlî para cezalarına mahkûmiyet durumunda da bu süre beş yılı geçemeyecektir. Bunun dışında hükümlünün hapis yatığı günlerin dışındaki günlere karşılık gelen parayı ödemesi durumunda cezaevinden çıkartılacaktır. Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 50. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi hükmü saklı kalmak kaydıyla, adlî para cezasından çevrilen hapsin infazı ertelenemeyecek ve bunun infazında şartla salıverilmeden yararlanılmayacaktır. Getirilen bir başka hüküm ise hapse çevrilmiş olsa dahi, hak yoksunlukları açısından esas alınacak olan adlî para cezasıdır. Maddeyle getirilen bir başka yeni hüküm ise, infaz edilen hapis cezasının süresi adlî para cezasının tamamıyla karşılanmamış olursa geri kalan adlî para cezasının tahsili için ilâm Cumhuriyet Başsavcılığı'nca

rasına göre; “Adli para cezası, Türk Ceza Kanunu’nun 52. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen usule göre tayin olunacak bir miktar paranın Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir”.

Suç karşılığında hükmedilen adli para cezaları ile kısa süreli hapis cezasından çevrilen adli para cezalarını içeren ilâm, hangi hükümlü ve hangi cezanın infazına ilişkin olduğu açıkça belirtilmek suretiyle Cumhuriyet Başsavcılığı’na verilir. Cumhuriyet Savcısı otuz gün içinde adli para cezasının ödenmesi için hükümlüye CGTİHK’nın 20. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca bir ödeme emri tebliğ eder (CGTİHK m.106/2). Cumhuriyet Savcısı, ödeme emrini hükümde gösterilen adrese tebliğ eder. Hükümlü, adres değişikliklerini mahkemeye veya Cumhuriyet Başsavcılığı’na bildirmekle yükümlüdür. Aksi hâlde hükümde gösterilen adreste yapılan tebligat geçerlidir (CGTİHK m.20/3).¹⁸¹

mahallin en büyük mal memuruna verilir” Bkz., *Ceza ve Tedbirlerin İnfazı Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu* (1/933) TBMM Dönem: 22, Yasama Yılı: 3, Sıra Sayısı: 710, s. 21.

¹⁸¹ Adli para cezasının infazı konusu, Hükümet Tasarısı’nın 71. maddesinde aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

“Mahkeme, nispi veya tazmin niteliğinde olanları da kapsamak üzere hükmedeceği para cezasının, belirleyeceği sürelerde taksitle ödenmesine karar verebilir. Taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Hükümlünün istemi üzerine hâkim, taksit sürelerinde değişiklik yapabilir. Taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi hâlinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen para cezasının bir gün kırk milyon lira sayılmak suretiyle hapse çevri- leceği kararda gösterilir. Para cezası, 68. maddenin alt sınırında gösterilen miktarın, 500. maddeye göre uygulanan yeniden değerlendirme oranı ile çarpılması sonucu elde edilen miktarı geçmediği takdirde bu cezanın taksitle ödenmesine hükmedilemez. Ancak, hükümlünün isteği üzerine para cezasının taksitle ödenmesine ilişkin dördüncü fıkraya hükmü saklıdır.

Mahkeme, ödeme emrinin tebliğinden itibaren bir aylık sürenin sona erdiği veya taksitle bağlanıp da taksitlerden birinin süresinde ödenmemesi nedeniyle geri kalan miktarının tamamının muaccel olduğu tarihten başlayarak ödenmeyen para cezasına, 21.7.1953 tarihli ve 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 51. maddesinde belirlenen gecikme zammı oranının yarısı oranında gecikme zammı uygulanmasına da karar verir.

İlâm kesinleşince, Cumhuriyet Savcılığı’na verilir. Cumhuriyet Savcısı bir ay içinde para cezasını ödemesi için hükümlüye usulü dairesinde bir ödeme emri tebliğ eder.

Mahkemece para cezasının tahsilinde taksit öngörülmemiş ise, bir aylık süre içinde para cezasının üçte birini ödeyen hükümlünün isteği üzerine geri kalan para cezasının birer aylık iki taksitte ödenmesine müsaade olunur. İkinci taksit süresinde ödenmezse üçüncü taksit müsaadesi hükümsüz kalır.

Hükümlü, tebliğ olunan ödeme emri üzerine süresi içinde para cezasını ödemezse, Cumhuriyet Savcısı’nın kararıyla bir gün kırk milyon lira sayılmak üzere hapse çevrilir. Para cezası yerine çektirilen hapis cezası iki yılı geçemez. Kırk milyon lira hesabı ile bir gün hapse çevrilen para cezalarından arta kalan kısım nazara alınmaz.

b. Adli para cezasının savcılık tarafından taksite bağlanması

Hükümde, adli para cezası takside bağlanmamış ise, bir aylık süre içinde adli para cezasının üçte birini ödeyen hükümlünün isteği üzerine geri kalan kısmının birer ay ara ile iki eşit taksitte ödenmesine izin verilir. Bir aylık süre, ödeme emrinin tebliği tarihinden itibaren başlar. İlk taksitin süresinde ödenmemesi hâlinde, verilen ikinci takside ilişkin izin hükümsüz kalır (CGTİHK m. 106/6). Söz konusu hükme göre, Cumhuriyet Savcılığı'nın, adli para cezasını taksite bağlaması, mahkeme tarafından hükümde taksit öngörülmemesi durumunda gerçekleştirilebilmektedir. Mahkemenin para cezasının ödenmesini takside bağlamamış olması durumunda, hükümlünün isteği üzerine, Cumhuriyet Savcılığı'nın ödemeyi taksite bağlama yetkisi vardır. Hükümlünün bu konuda bir talebi yoksa Cumhuriyet Savcılığı'nın bu konuda re'sen taksite bağlama yetkisi yoktur.

Bu açıklamalar doğrultusunda, Cumhuriyet Savcılığı'nın adli para cezasını taksite bağlaması için aşağıdaki koşulların gerçekleşmesi gerekir:¹⁸²

1. Hükümde, mahkeme tarafından adli para cezasının ödenmesinde mehil veya taksit öngörülmemesi,
2. Hükümlünün infaz makamı olan Cumhuriyet Savcılığı'ndan talepte bulunması,
3. Hükümlüye Cumhuriyet Savcılığı'nca yapılan tebliğ üzerine, bir aylık süre içinde, adli para cezasının üçte birinin ödenmesi,

Kırk milyon liradan aşağı hükmedilmiş para cezaları bir gün hapse çevrilir.

Hükümlü, cezaevinde geçirdiği her gün için beşinci fıkra uyarınca kırk milyon lira indirildikten sonra kalan parayı öderse hapisten çıkarılır.

Hapse çevrilen para cezalarının infazı, hükümlünün istemi üzerine hükmü veren mahkemece iki yıla kadar ertelenebilir. Bu husustaki karar duruşma yapılmaksızın verilir.

İsteği üzerine hükümlü, para cezasından çevrilen hapis yerine Devlet, mahallî idare, iktisadî Devlet teşekkülleri ve kamu iktisadî kuruluşları ve diğer kamu kurumlarının hizmetlerinde çalıştırılabilir. Rayice göre benzerlerine ödenen ücret tutarından hükümlünün işesi için gerekli kısım ayrıldıktan sonra geri kalan miktar hükümlünün cezaya mahsup edilir.

Çektirilen hapis süresi para cezasını tamamıyla karşılayamazsa geri kalan paranın tahsili için ilâm, Cumhuriyet savcılığınca mahallin en büyük mal müdürlüğüne verilir ve Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre infaz edilir.

Tazmin niteliğindeki para cezaları hakkında beşinci fıkra hükmü uygulanmaz ve Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre işlem yapılır". Bkz., *Türk Ceza Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu* (1/593) TBMM, Dönem 22, Yasama Yılı: 2, Sıra Sayısı: 664, s. 272.

¹⁸² Centel/Zafer/Çakmut, 727-728; Çınar, s. 95.

4. Taksit sayısının toplam iki olması,
5. Taksitler arasında birer ay süre olması,
6. Taksitlerin iki eşit taksitte olması.

Bu koşulların varlığını Cumhuriyet Savcılığı'nın inceleme görevi vardır. Koşulların gerçekleşmesi hâlinde, Cumhuriyet Savcılığı'nın hükümlünün talebini geri çevirme yetkisi bulunmamaktadır.

c. Adli para cezasının ödenmemesi

Hükümlü, Kanunda öngörülen şekilde tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli süre içinde adli para cezasını ödemezse, Cumhuriyet Savcısı'nın kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedilir. Bu hapis cezası tazyik hapsi niteliğindedir. Adli para cezasının ödenmemesi nedeniyle tazyik hapsine karar verilen hâllerde, adli para cezası hapse çevrilmiş olmasına rağmen, hak yoksunlukları bakımından esas alınacak olan ceza adli para cezasıdır (CGTİHK m.106/9).¹⁸³

Hükümlünün adli para cezasının bir kısmını ödemesi durumunda ceza infaz kurumundan dışarı çıkarılmayacak ve ödenmeyen kısım için hapse dönüştürme suretiyle infaza devam edilecektir. Kalan kısmın ödenmesi hâlinde hükümlü infaz kurumundan salıverilecektir.¹⁸⁴

Adli para cezasının hapse çevrileceği mahkeme ilâmında yazılı olmasa bile, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca adli para cezasının ödenmeyen bölümüne karşılık gelen gün miktarı hapse çevrilir (CGTİHK m.106/5).¹⁸⁵ Burada belirtmek gerekirse, doğrudan hükmedilen ve

¹⁸³ Özgenç, s. 670; Centel/Zafer/Çakmut, 728; Denizhan, s. 115.

¹⁸⁴ Karagülmez, (Gün Para), s. 175.

¹⁸⁵ "Etkili eylem suçundan sanık H. Y.'nin 5237 sayılı TCK'nın 86/2-3a, 52/2 maddeleri gereğince 300 YTL adli para cezası ile cezalandırılmasına dair Ankara 10. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 15.09.2005 tarihli ve 2004/864 esas, 2005/1342 karar sayılı kararının kesinleşmesini müteakip ödenmemesi sebebiyle bir gün karşılığı 20 YTL'den hesaplanarak hükümlünün cezasının C. Başsavcılığı'nca 15 gün hapis cezasına çevrilmesini müteakip, 12.12.2005 tarihinden itibaren şartla salıverilmesi talebi üzerine 5252 sayılı TCK'nın Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 5. maddesinin 3. ek fıkrası ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 106. maddesi hükümleri gereğince adli para cezasının 100 YTL bir gün olmak üzere 3 gün hapis cezasına çevrilmesi gerektiğinden bahisle, 05.12.2005 tarihinde cezaevine alınan hükümlünün tahliyesine ilişkin aynı mahkemenin 09.12.2005 tarihli ve 2005/1135 müteferrik sayılı kararına yönelik itirazın reddine dair Ankara 28. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 09.12.2005 tarihli 2005/7 değişik iş sayılı karar aleyhine Yüksek Adalet Bakanlığı'nca verilen 26.01.2006 gün ve 2073 sayılı yazılı emre

müsteniden dava dosyası C. Başsavcılığı'nın 13.03.2006 gün ve 2006/18770 sayılı ihbarnamesiyle daireye gönderilmekle okundu; Mezkür İhbarnamede; Dosya kapsamına göre, 5252 sayılı TCK'nın Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 5. maddesinin, 5349 sayılı kanunla eklenen 3. fıkrasında, ağır para cezasından dönüştürülen adli para cezasının ödenmemesi halinde, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 106. maddesi hükümlerine göre hapis süresinin belirlenmesinde bir gün karşılığı olarak yüz milyon Türk Lirasının esas alınacağı belirtilmiştir, yine 5275 sayılı kanunun geçici 1. maddesinde "26.09.2004 tarihli ve 5237 sayılı TCK dışındaki diğer kanunlarda yer alan adli para cezasının ödenmemesi halinde, hükümlüler bir gün yüz Türk Lirası hesabı ile hapsedilirler" hükmünün yer aldığı, sanık hakkındaki cezanın ise 5237 sayılı kanunun 52/2 maddesi uyarınca 1 gün karşılığı 20 YTL'si olarak kabulü ile 15 gün karşılığı olarak doğrudan verilen adli para cezası olduğu, bu sebeple anılan maddelerde belirtilen hükümlerin sanık hakkında uygulanamayacağı, cezanın infazının 5275 sayılı kanunun 106. maddesi gereğince yapılması gerektiği ve söz konusu maddenin 2. fıkrasındaki "Hükümlü, tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli süre içinde adli para cezasını ödemezse, C. Savcısı'nın kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedilir" hükmü uyarınca, 300 YTL adli para cezasının ödenmemesi sebebiyle günlüğü 20 Yeni Türk Lirasından hapse çevrilmek suretiyle infazı gerektiği gözetilmeksizin yazılı şekilde verilen karara yönelik itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu yazılı emre atfen ihbar olunmuştur. *Gereği Düşünüldü:* Sanığa atılı suçun işlendiği tarihin 09.06.2004 olması ve infaz işlemlerinin, suç tarihinde yürürlükte olan veya daha sonra yürürlüğe giren infaz kanunlarından sanık lehine olana göre yapılmasının gerekmesi nazara alındığında Ankara 10. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 09.12.2005 gün ve 2005/1135 müt. ve Ankara 28. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 09.12.2005 gün ve 2005/7 D. İş kararda bir isabetsizlik görülmediğinden yerinden bulunmayan kanun yararına bozma isteminin reddine 06.06.2006 tarihinde oybirliğiyle karar verildi": Y. 2. C. D. T: 06.06.2006, E: 2006/2735, K: 2006/11448.

Yargıtay 11. Ceza Dairesi yukarıdaki karardan farklı bir karar vermiştir. Söz konusu karara göre;

"Memura Yalan Beyanda Bulunmak Suçundan sanık...765 sayılı TCK'nın 343/1, 81/1-3 maddeleri gereğince 3 ay 1 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına dair Ankara 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nin kararın infazında 01/06/2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni TCK'nın uygulanması talebi üzerine 5237 sayılı TCK'nın 206. maddesi uyarınca 30 gün karşılığı günlüğü 20 YTL'den hesaplanarak 600 YTL. adli para cezası ile cezalandırılmasına ilişkin aynı Mahkemenin ek kararının kesinleşmesini müteakip Ankara C. Başsavcılığı'nın talebi üzerine ödenmeyen 600 YTL. adli para cezasının 1 gün karşılığı 30 gün hapis cezasına çevrilmesine dair Ankara 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nin kararına yapılan itirazın reddine ilişkin Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 21/03/2006 tarihli 2005/37 sayılı müteferrik kararının 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesi gereğince anılan kararın bozulması lüzumu Yüksek Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ifadeli 02.06.2006 gün ve 23534 sayılı yazılı emirlerine atfen Yargıtay C. Başsavcılığı'nın 19.06.2006 gün ve YE. 2006130633 sayılı ihbarnamesiyle daireye ihbar ve dava evrakı tevdi kılınmakla incelenip gereği düşünüldü: Hükümlü hakkında 765 sayılı TCK'nın 343/1,81/1 maddeleri gereğince verilip kesinleşen 3 ay 1 gün hapis cezasının sonradan yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nın uygulanması talebi üzerine lehe hüküm içeren aynı kanunun 206. madde-

ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrilmesi durumunda asıl mahkûmiyet adli para cezası olmaya devam eder. Ancak, kısa süreli hapis cezasından çevrilen ve asıl mahkûmiyet sayılan adli para cezasının (TCK m. 50/5) ödenmemesi sebebiyle hapis cezasına dönülmesi hâlinde bu kural geçerli değildir. Kısa süreli hapis cezası, asıl mahkûmiyet kabul edilir (CGTİHK m. 106/10).¹⁸⁶

Ancak, çocuklar hakkında hükmedilen; adli para cezası ile hapis cezasından çevrilen adli para cezasının ödenmemesi hâlinde, bu cezalar hapse çevrilemez. Bu takdirde 106. maddenin on birinci fıkrası hükmü uygulanır. Söz konusu hüküm gereğince, çocuklar hakkında adli para cezasının tahsili amacıyla ilâm, Cumhuriyet Başsavcılığı'na mahallin en büyük mal memuruna verilir. Bu makamlarca 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre kalan adli para cezası tahsil edilir (CGTİHK m. 106/4, 11). Burada hükümlünün suç tarihindeki yaşı göz önünde bulundurulmalıdır.

Adli para cezası yerine çektirilen hapis süresi üç yılı geçemez. Birden fazla hükümlü adli para cezalarına mahkûmiyet durumunda ise, bu süre beş yılı geçemez. Hükümlü, ceza infaz kurumunda geçirdiği (hapis yattığı) günlerin dışındaki günlere karşılık gelen parayı öderse haptisten çikartılır (CGTİHK m. 106/7-8).

İnfaz edilen hapsin süresi, adli para cezasını tamamıyla karşılamamış olursa, geri kalan adli para cezasının tahsili için ilâm, Cumhuriyet Başsavcılığı'na mahallin en büyük mal memuruna verilir. Kalan adli para cezası, bu makamlarca 6183 sayılı Amme Alacaklarının

si uyarınca ve 52. madde gözetilerek adli para cezasının tayin edilmesi karşısında 5252 sayılı TCK'nın Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun'un 5. maddesi ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı hakkındaki Kanun'un uygulanma koşullarının gerçekleşmediği, adli para cezasının süresi içinde ödenmemesi nedeniyle infazın 5275 sayılı yasanın 106 maddesi gereğince yapılması gerektiği cihetle yerel mahkeme kararında bir isabetsizlik görülmediğinden kanun yararına bozma isteminin reddine, dosyanın Yargıtay C. Başsavcılığı'na iadesine, 18.07.2006 gününde oybirliği ile karar verildi": Y. 11. C. D. T: 18/07/2006, E: 2006/4493, K: 2006/6682.

5237 sayılı TCK'nın 7/3 maddesi gereğince "hapis cezasının ertelenmesi, tekkerrür ve koşullu salıverilmeye ilişkin olanlar hariç olmak üzere infaza ilişkin hükümler derhal uygulanacağından, ödenmeyen para cezasının hapse çevrilmesi de bir koşullu salıverilme müessesesi olmadığından, suç tarihi eskide olsa 5237 sayılı TCK gereğince gün karşılığı verilen bir para cezasının 106/3 maddesine göre hapse çevrilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Bu konuda ve ilgili içtihatlar için bkz., <http://www.adalet.org/cbekran.php.id=4415>.

¹⁸⁶ Centel/Zafer/Çakmut, s. 728.

Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a göre tahsil edilecektir (CGTİHK m. 106/11).

Şu hâlde, kanun koyucu ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrilmesine ilişkin düzenlenmesinde faile ve cezaya ilişkin olmak üzere iki istisna kabul etmiştir. Buna göre, çocuklar hakkında doğrudan hükümlenen adli para cezası ile kısa süreli hapis cezasından çevrilen adli para cezasının ödenmemesi halinde, bu cezalar hapse çevrilemeyecektir.¹⁸⁷

TCK'nın 50. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi saklı kalmak üzere, adli para cezasından çevrilen hapsin infazı ertelenemez ve açıklanan biçimdeki adli para cezasından çevrilen hapis cezasının infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamaz. Ancak, hapse çevrilmiş olmasına rağmen hak yoksunlukları bakımından esas alınacak olan adli para cezasıdır (CGTİHK m. 106/9).

YTCK'nın 50. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre kısa süreli hapis cezasından çevrilen adli para cezalarının infazında, aynı maddenin altıncı ve yedinci fıkraları hükümleri saklıdır (CGTİHK m.106/10).

06.04.2006 tarihli ve 26131 sayılı *Resmî Gazete'* de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün, 56. maddesinde de, adli para cezasının infazına ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Madde ki düzenlemeye göre;

- Adli para cezası, beş günden az ve kanunlarda aksine hüküm bulunmayan hâllerde yedi yüz otuz günden fazla olmamak üzere belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesi'ne ödenmesinden ibarettir.

- Adli para cezasını içeren ilâm, Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilir. Cumhuriyet Savcısı, ilâmda belirtilen ödeme şekline göre, adli para cezasının otuz gün içinde ödenmesi için hükümlüye 5275 sayılı kanunun 20. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca bir ödeme emri tebliğ eder. Ancak, kurumda bulunan ve kanun hükümlerine göre vasi atanması zorunlu olan hükümlülere yapılacak tebligat, vasilerine yapılır.

- Çocuklar hakkında hükmedilen; adli para cezası ile hapis cezasından çevrilen adli para cezasının ödenmemesi hâlinde, bu cezalar

¹⁸⁷ Denizhan, s. 115.

hapse çevrilemez. Bu takdirde CGTİHK'nın 56. maddesinin onuncu fıkrası hükmü uygulanır.

- Hükümde, adli para cezası taksidde bağlanmış ise, kararda belirtilen süreye göre infaz edilir. Otuz gün içinde ilk taksidin ödenmemiş olması hâlinde veya taksitlerden birisinin hükümde gösterilen süre içerisinde ödenmemesi hâlinde, adli para cezası, Cumhuriyet Savcısı'nın kararı ile gösterilen gün karşılığı miktar esas alınarak hapse çevrilir.

- Hükümde, adli para cezası taksidde bağlanmamış ise, bir aylık süre içinde adli para cezasının üçte birini ödeyen hükümlünün isteği üzerine geri kalan kısmının birer ay ara ile iki eşit taksitte ödenmesine izin verilir. İlk taksitin süresinde ödenmemesi hâlinde, verilen ikinci taksite ilişkin izin hükümsüz kalır. Ödenmeyen adli para cezası, Cumhuriyet Savcısı'nın kararı ile gösterilen gün karşılığı miktar esas alınarak hapse çevrilir.

- Adli para cezasının hapse çevrileceği mahkeme ilâmında yazılı olmasa bile 56. maddenin dört ve beşinci fıkra hükümleri Cumhuriyet Başsavcılığı'nca uygulanır.

- Adli para cezası yerine çektirilen hapis süresi üç yılı geçemez. Birden fazla hükümle adli para cezalarına mahkûmiyet hâlinde bu süre beş yılı geçemez.

- Hükümlü, hapis yattığı günlerin dışındaki günlere karşılık gelen parayı öderse haptiden çıkartılır.

- 5237 sayılı kanunun 50. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi saklı kalmak üzere, adli para cezasından çevrilen hapsin infazı ertelenemez ve bunun infazında koşullu salıverilme hükümleri uygulanamaz. Hapse çevrilmiş olmasına rağmen hak yoksunlukları bakımından esas alınacak olan adli para cezasıdır.

- İnfaz edilen hapsin süresi, adli para cezasını tamamıyla karşılamamış olursa, geri kalan adli para cezasının tahsili için ilâm, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca mahallin en büyük mal memuruna gönderilir. Bu makamlarca, 6183 sayılı kanun'a göre, kalan adli para cezası tahsil edilir. Mahallin en büyük mal memuruna gönderme tarihi esas alınarak Cumhuriyet Başsavcılığı'nca infaz defterindeki kaydı kapatılır ve mahkemesine bildirilir.

- 5237 sayılı kanun dışındaki diğer kanunlara göre; gün karşılığı olarak miktarı belirtilmeyen ilâmlardaki adli para cezalarının ödenmemesi hâlinde, Cumhuriyet Başsavcılığı'nca bir gün karşılığı yüz Türk Lirası hesabı ile hapse çevrilir.

V. Diğer Kanunlardaki Para Cezalarının Belirlenmesi

A. Diğer Kanunlardaki Para Cezalarının Artırılması ve Usulü

04.11.2004 tarihli ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un, "Diğer kanunlardaki para cezalarının artırılması ve usulü" kenar başlıklı 4. maddesinde, diğer kanunlarda öngörülen para cezalarının TCK'nın yürürlüğe girişinden sonra nasıl belirleneceği ayrıntılı olarak belirlemiştir.

Maddeye göre;

"(1) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun dışındaki kanunlarda yer alan para cezalarından nispi nitelikteki vergi ve resim cezaları, nispi para cezaları ve tazminat kabilinden değişen orana bağlı bulunan para cezaları hariç olmak üzere, kanun ve tüzüklerde gösterilmiş bulunan para cezalarından (idarî ve disiplin para cezaları dahil);¹⁸⁸

a) Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk kurulduğu tarihten önce yürürlüğe girmiş bulunan bütün kanun ve tüzüklerde yazılı olup da, daha sonraki tarihlerde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce miktarına dokunulmamış para cezaları yüz kırk iki bin sekiz yüz altmış katına,

b) Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul olunup da;

1. 31.12.1939 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları seksen beş bin yedi yüz on beş katına,

2. 1.1.1940 tarihinden 31.12.1945 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları elli yedi bin yüz kırk beş katına,

¹⁸⁸ Madde metninde yer alan "alt ve üst sınırları veya bunlardan birinin gösterildiği veya hiç gösterilmediği veya sabit bir rakam olarak" ibaresi, 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunun 12. maddesi ile madde metninden çıkarılmış olup, değişiklik gerekçesinde şu hususlara yer verilmiştir:

"Maddeyle, 5252 sayılı kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasında değişiklik yapılmıştır. Türk Ceza Kanunu'nun yürürlük ve uygulama şekline ilişkin 5252 sayılı kanunun 4. maddesinin birinci fıkrası metninde "alt ve üst sınırları veya bunlardan birinin gösterildiği veya hiç gösterilmediği veya sabit bir rakam olarak gösterilmiş bulunan para cezaları" ibaresine; buna karşılık 5. maddenin ikinci fıkrasında ise, "alt ve üst sınırlarından birisi veya bunlardan her ikisi gösterilmemiş olmakla birlikte," ibaresine yer verilmiş olması, para cezasının alt ve üst sınırlarının her ikisinin de gösterildiği suç tanımılarında özellikle 5. maddenin ikinci fıkrası bağlamında uygulamada bir tereddüde neden olmuştur. Bu tereddüdün giderilebilmesi amacıyla, Yürürlük Kanunu'nun 4. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "alt ve üst sınırları veya bunlardan birinin gösterildiği veya hiç gösterilmediği veya sabit bir rakam olarak" ibaresi metninden çıkarılmıştır". Bkz., Yozgat Milletvekili Bekir Bozdağ ve 11 Milletvekilinin; Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/870), TBMM Dönem: 22, Yasama Yılı: 5, Sıra Sayısı: 1255.

3. 1.1.1946 tarihinden 31.12.1959 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları yirmi sekiz bin beş yüz yetmiş katına,

4. 1.1.1960 tarihinden 31.12.1970 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları on dört bin iki yüz seksen beş katına,

5. 1.1.1971 tarihinden 31.12.1977 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları sekiz bin beş yüz yetmiş katına,

6. 1.1.1978 tarihinden 31.12.1980 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları iki bin sekiz yüz altmış katına,

7. 1.1.1981 tarihinden 31.12.1987 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları bin dört yüz otuz katına,

8. 1.1.1988 tarihinden 31.12.1993 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları kırk dört katına,

9. 17.10.1996 tarihli ve 4199 sayılı, 21.5.1997 tarihli ve 4262 sayılı kanunlarla değişik 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu istisna olmak üzere, 1.1.1994 tarihinden 31.12.1998 tarihine kadar yürürlüğe girmiş kanunlardaki para cezaları yirmi dokuz katına,

10. 1.1.1999 tarihinden 31.12.1999 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları beş katına,

11. 1.1.2000 tarihinden 31.12.2000 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları dört katına,

12. 1.1.2001 tarihinden 31.12.2001 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları üç katına,

13. 1.1.2002 tarihinden 31.12.2002 tarihine kadar yürürlüğe girmiş bulunan kanunlardaki para cezaları iki katına,

Çıkarılmıştır”.

Maddeyle, Türk Ceza Kanunu'nun dışındaki kanunlarda yer alan para cezaları, etkinliklerini yitirmemeleri için 14.12.1998 tarihli ve 3506 sayılı, 1.8.1999 tarihli ve 4421 sayılı kanunlarla, mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'na eklenen ek 1, ek 2, ek 4, ek 5 ve ek 6. maddeler gözetilmek ve bu maddelerle belirlenen tarih bölümleri ve oranlar esas alınmak suretiyle günün koşullarına uygun duruma getirilmiştir.¹⁸⁹

¹⁸⁹ Madde gerekçesinden. Bkz., *Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu* (1/592), TBMM. Dönem: 22, Yasa Yılı: 3 Sıra Sayısı: 675, s. 2.

B. Ağır Para Cezasının Dönüştürülmesi

04.11.2004 tarihli ve 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un, "Ağır para cezasının dönüştürülmesi" kenar başlıklı 5. maddesinde;

" (1) ... kanunlarda öngörülen "ağır para" cezaları, "adli para" cezasına dönüştürülmüştür.

(2) Bu kanunlarda Türk Ceza Kanununda belirlenen cezalar sistemine uygun değişiklik yapıncaya kadar,¹⁹⁰ alt veya üst sınırlar arasında uygulama yapılmasını gerektirir nitelikteki adli para cezalarında cezanın alt sınırı dört yüz elli milyon, üst sınırı yüz milyar Türk Lirası olarak uygulanır. Bu fıkra hükümleri, nispi nitelikteki adli para cezaları hakkında uygulanmaz.

(3) Ağır para cezasından dönüştürülen adli para cezasının ödenmemesi halinde, 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 106. maddesi hükümlerine göre hapis süresinin belirlenmesinde bir gün karşılığı olarak yüz milyon Türk Lirası esas alınır" hükmü yer almıştır.

Bu düzenleme gereğince, maddenin ilk fıkrasına göre, kanunlarda öngörülen "ağır para" cezaları, "adli para" cezasına dönüştürülmüştür.¹⁹¹ Maddenin birinci fıkrasında yer alan, "Özel ceza kanunları ile ceza

¹⁹⁰ Madde metninde yer alan "birinci fıkrada belirtilen kanunlarda alt ve üst sınırlarından birisi veya bunlardan her ikisi gösterilmemiş olmakla birlikte," ibaresi, 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı kanunun 13. maddesi ile madde metninden çıkarılmış olup, değişiklik gerekçesinde şu hususlara yer verilmiştir.

"Maddeyle, Türk Ceza Kanunu'nun yürürlük ve uygulama şekline ilişkin 5252 sayılı kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasında yapılan değişikliğe paralel olarak ve aynı gerekçelerle, Yürürlük Kanunu'nun 5. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "alt ve üst sınırlarından birisi veya bunlardan her ikisi gösterilmemiş olmakla birlikte", ibaresi metninden çıkarılmıştır." Bkz., Yozgat Milletvekili Bekir Bozdağ ve 11 Milletvekilinin; Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/870), TBMM Dönem: 22, Yasama Yılı: 5, Sıra Sayısı: 1255.

¹⁹¹ "5252 sayılı yasanın 5/1. madde ve fıkrası uyarınca hükmolunan ağır para cezasının adli para cezasına dönüştürülmesi ve 27.04.2005 tarihli *Resmî Gazete*'de yayımlanarak 01.05.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5335 sayılı yasanın 22. maddesi ile 5083 sayılı yasanın 2. maddesine eklenen fıkra hükmü karşısında, sanığa para cezası tayin edilirken her aşamada "bir" Yeni Türk Lirası küsurunun atılması ve hükümden sonra 29.12.2004 günlü *Resmî Gazete*'de yayımlanarak 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5275 sayılı "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 122. maddesiyle 647 sayılı yasanın yürürlükten kaldırılması karşısında; kaldırılan bu yasanın 4786 sayılı yasa ile değişik 5/5. madde ve fıkrası uyarınca ödenmeyen para cezasına gecikme zammının uygulanamayacağını gözetilmesi zorunluluğu, Bozmayı gerektirdiğinden hükmün CMUK'un 321. maddesi gereğince

ıçeren" ibaresi, 11.05.2005 tarihli ve 5349 sayılı kanunun 1. maddesi ile madde metninden çıkarılmıştır.¹⁹²

5349 sayılı kanuna ilişkin Adalet Komisyonu Raporu'nda bu değikliğin gerekçesi olarak; "Komisyonumuzca; 1 Haziran 2005 tarihinden önce işlenip kesin hükme bağlanmış veya henüz kesinleşmemiş olan suçlarla ilgili olarak yasal boşluk doğmaması ve madde hükmünün 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun kapsamındaki suçları içerebilmesi amacıyla, kanunun 5. maddesinin birinci fıkrasında geçen "özel ceza kanunları ile ceza içeren" ibaresinin madde metninden çıkarılması uygun görülmüş ve 1. madde bu yönde değişiklik yapılarak kabul edilmiştir"¹⁹³ açıklamalarına yer verilmiştir.

5252 sayılı kanunun 5. maddesinin ikinci fıkrasında, özel ceza kanunları ile ceza hükmü içeren kanunlarda, Türk Ceza Kanunu'nda belirlenen cezalar sistemine uygun değişiklik yapıncaya kadar, bu kanunlarda öngörülen para cezalarından alt ve üst sınırlardan birisi veya bunlardan her ikisinin gösterilmediği durumlarda uygulamanın nasıl gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Bu hükme göre, alt veya üst sınırlar arasında uygulama yapılmasını gerektirir nitelikteki adli para cezalarında, cezanın alt sınırı dört yüz elli milyon, üst sınırı yüz milyar Türk Lirası olarak uygulanır.

5252 sayılı kanunun 5. maddesine, 11.05.2005 tarihli ve 5349 sayılı kanunun 1. maddesi ile eklenen üçüncü fıkra gereğince, ağır para cezasından dönüştürülen adli para cezasının ödenmemesi halinde, 5275 sayılı kanunun 106. maddesi hükümlerine göre hapis süresinin belirlenmesinde bir gün karşılığı olarak yüz milyon Türk Lirası esas alınır hükmü yer almıştır.¹⁹⁴ Maddeye ilişkin gerekçede şu hususlar vurgulanmıştır:

ce bozulmasına, ancak bu aykırılığın CMUK'un 322. maddesine göre düzeltilmesi mümkün bulunduğundan, sanık hakkında 6136 sayılı yasanın 13/1. ve 765 sayılı TCK'nın 59, 647 sayılı yasanın 4. ve TCK'nın 72. madde ve fıkraları uyarınca tayin edilen sonuç ağır para cezasının 3666 Yeni Türk Lira adli para cezası olarak ifadesi ve 6183 sayılı yasanın 51. maddesindeki faiz oranının yarısının uygulanacağına ilişkin kısmın çıkarılması suretiyle hükmün istem gibi düzeltilerek onanmasına": Y. 8. C. D. T: 19.10.2006, E: 2006/4333, K: 2006/7760.

¹⁹² Söz konusu kanun 18.05.2005 tarihli ve 25819 sayılı *Resmî Gazete'de* yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁹³ Söz konusu değişiklik Kanun Teklifi şeklinde TBMM'ne verilerek kanunlaştırılmıştır. Bkz., Çorum Milletvekili Muzaffer Külcü ile 3 Milletvekilinin; Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu (2/442), TBMM Dönem: 22, Yasama Yılı: 3, Sıra Sayısı: 898, s. 3.

¹⁹⁴ "Sanığın 28.09.2005 tarihinde işlemiş bulunduğu kasten yaralama suçundan dolayı 5237 sayılı TCK'nın 86/2-3-4 ve 62 maddeleri uyarınca 5 gün adli para cezasıyla mahkûmiyetine, aynı kanunun 52 maddesine göre 1 gün karşılığı 20 YTL olarak

*“Yeni Türk Ceza Kanunu’nda, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’ndan farklı olarak para cezasında gün para cezası sistemi getirilmiştir. Getirilen bu yeni sistem nedeniyle diğer kanunlarda yer alan ağır para cezalarının uygulanma esasları 5252 sayılı kanunun 5. maddesinde düzenlenmiş ve özel ceza kanunları ile ceza içeren kanunlarda öngörülen “ağır para” cezaları, “adli para” cezasına dönüştürülmüştür. Ancak, bu şekilde ağır para cezasından dönüştürülen adli para cezasının ödenmemesi durumunda yapılacak işlem hususunda tereddütler ortaya çıkmıştır. Uygulamada ortaya çıkabilecek sorunları gidermek amacıyla, maddeyle, söz konusu para cezasının ödenmemesi halinde hapis cezasına çevirmede bir gün karşılığı olarak yüz milyon Türk Lirasının esas alınacağına ilişkin hüküm getirilmiştir”.*¹⁹⁵

Böylece, 5252 sayılı kanunun 4. maddesindeki düzenleme ile 31.12.2002 tarihine kadar yürürlüğe giren kanunlardaki klâsik para cezası miktarlarının saptanmasına ilişkin artırım oranları belirlenmiştir. Bu artırım oranları sonucunda bulunan para cezası miktarları açısından da aynı kanunun 5. maddesinde asgarî ve azamî sınırlar belirlenmiştir. Buna göre, diğer kanunlarda yer alan suç tanımlarındaki para cezası miktarları, yer aldığı kanunun yürürlüğe girdiği tarih esas alınmak suretiyle 5252 sayılı kanunun 4. maddesindeki oranlar doğrultusunda artırılabilecektir. Ancak, bu artırma sonucunda bulunan rakam, 5. maddede belirtilen asgarî sınırın altında ve azamî sınırın üzerinde

tespitiyle 100 YTL adli para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiş olduğu, C. Savcılığı’nca para cezasının hükümlü tarafından ödenmesi için 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun’un 20. maddesinin 3. fıkrası gereğince usulüne uygun ödeme emri tebliğ edildiği halde, hükümlünün süresi içerisinde ödemediği anlaşılmıştır.

5275 sayılı kanunun 106/3. maddesi ise tebliğ olunan ödeme emri üzerine süresi içinde adli para cezasının ödenmemesi halinde C. Savcısı’nın kararıyla ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedilir şeklinde hüküm ihtiva etmektedir. Kanundaki bu düzenleme ile suçun işlendiği tarih gözetildiğinde, hükümlü hakkında 5252 sayılı kanunun 5349 sayılı kanunla eklenen 5. maddesinin 3. fıkrasının uygulanması imkanının bulunmadığı, bu nedenle Oltu Sulh Ceza Mahkemesi’nin C. Savcısı’nın talebi üzerine verdiği karar ile bu karara karşı yapılan itiraz üzerine Asliye Ceza Mahkemesi tarafından verilen itirazın reddine ilişkin kararda, usul ve yasaya aykırı bir yön görülmemiştir. Bu itibarla yerinde görülmeyen kanun yararına bozma isteğinin *Reddine*, karar verildi”: Y. 2. C. D. T: 29.06.2006, E: 2006/6109, 2006/12757. Yazılı emre konu bu karar ile hükümlünün gün para cezası miktarı kadar hapis yatması gerektiğine karar verilmiştir.

Ancak, “01.06.2005 tarihinden önce işlenmiş suçlarda 5237 sayılı TCK uygulanarak gün para cezası tayin edilmiş olsa bile, verilen para cezasının 100 YTL üzerinden hapse çevrilmesi gerekmektedir”: Bkz., 2. C. D. T: 06.06.2006, E: 2006/2735, K: 2006/11448. Söz konusu kararlar ve açıklamalar için bkz., <http://www.adalet.org/ckarar.php>.

¹⁹⁵ TBMM Dönem: 22, Yasama Yılı: 3, Sıra Sayısı: 898, s. 1.

olamayacaktır. Bu nedenle, 4. maddeye göre yapılan artırma sonucunda bulunan rakam 5. maddedeki asgarî sınırın altında ise, asgarî sınırı gösteren miktara tamamlanacaktır. Yine, tespit edilen miktar 5. maddedeki azamî sınırın üzerinde ise, bu sınırı oluşturan miktara indirilecektir.¹⁹⁶

¹⁹⁶ Özgenç, s. 673.

“5237 Sayılı TCK’nın 7/2. maddesi gereğince, kesinleşmiş olan hükmün yeniden ele alınması ve lehe olan yasanın belirlenip uygulanmasında izlenecek yolu gösteren iki yasa vardır. Biri, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren, 5237 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önce işlenmiş suçlar hakkında ne şekilde hüküm kurulacağına ve kesinleşmiş cezaların nasıl infaz edileceğine ilişkin hükümleri kapsadığını belirten (m. 2) ve “1 Haziran 2005 tarihinden önce kesinleşmiş hükümlerle ilgili olarak, Türk Ceza Kanunu’nun lehe olan hükümlerinin derhal uygulanabileceği hallerde, duruşma yapılmaksızın da karar verilebilir.” (m. 9/1) şeklinde bir düzenlemeye yer veren 5252 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun’dur. Diğeri ise, “Mahkûmiyet hükmünün yorumunda veya çektirilecek cezanın hesabında duraksama olursa, cezanın kısmen veya tamamen yerine getirilip getirilemeyeceği ileri sürülür ya da sonradan yürürlüğe giren kanun hükümlünün lehine olursa, duraksamanın giderilmesi veya yerine getirilecek cezanın belirlenmesi için hükmü veren mahkemeden karar istenir.” şeklinde bir düzenlemeye yer veren (m. 98/1), bu kararın duruşma yapılmaksızın verileceğini ve itiraz yoluna tabi olduğunu belirten (m. 101) ve 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun’dur.

Görüldüğü gibi, ancak 1 Haziran 2005 tarihinden sonra kesinleşmiş mahkûmiyetler hakkında uygulanabilecek olan 5275 sayılı yasa karşısında özel bir yasa olan ve öncelikle uygulanması gereken 5252 sayılı yasaya göre, kararların duruşma yapılarak verilmesi asıl, takdire bağlı olarak duruşma yapılmaksızın verilmesi istisnadır. Asıl olanı, mahkeme kararlarının duruşma yapılarak verilmesidir (CMUK m. 253, CMK. m. 223). Ancak yasa koyucu, bazı hallerde, örneğin, 5252 sayılı yasa da olduğu gibi, duruşma yapılmasını takdire bağlı kıldığı halde; bazı hallerde de, örneğin, 5275 sayılı yasada, CMUK m. 302’de ve CMK m. 271/1’de olduğu gibi, duruşma yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Beraat, mahkûmiyet, davanın reddi, davanın düşmesi, muhakemenin durması, ceza verilmesine yer olmadığı, güvenlik tedbirine hükmedilmesi kararları hüküm sayılmaktadır. (CMUK m/253, CMK m/223). Genel Kural, ceza mahkemelerinden verilen hükümlere karşı temyiz yoluna başvurulabileceği şeklindedir (CMUK m. 305). Ancak, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilmesi için yasanın bunu açıkça belirtmesi gerekir (CMUK m. 298, CMK m. 267). 5275 sayılı yasanın aksine, 5252 sayılı yasada, bu yasaya göre verilecek kararlara karşı itiraz yoluna gidilebileceğini belirten bir hüküm bulunmamaktadır. Kabul edilebilir bir başvuru var ise, yasa yolunun veya merciin belirlenmesindeki yapılaşma, başvuranın haklarını ortadan kaldıramayacağı (CMK m. 264) gibi; duruşma yapılarak verilmesi gereken bir kararın duruşmasız ya da duruşma yapılmaksızın verilmesi gereken bir kararın duruşma yapılarak verilmiş olması da o kararın tabi olduğu yasa yolunu değiştiremez.

5252 sayılı yasaya göre karar verilirken, derhal karar verilmesi, başka bir anlamıyla, herhangi bir inceleme, araştırma, kanıt tartışması ve takdir hakkının kullanılması gerekmeden lehe olan yasanın belirlenmesi mümkün ise, duruşma yapılarak ya da duruşma yapılmaksızın; aksi halde, duruşma yapılarak karar verilebilir.”: Y.

C. Hafif Para Cezasının Dönüştürülmesi

Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un "Hafif hapis ve hafif para cezalarının idarî para cezasına dönüştürülmesi" kenar başlıklı 7. maddesinde;¹⁹⁷

"(1) Kanunlarda, "hafif hapis" veya "hafif para" cezası olarak öngörülen yaptırımlar, idarî para cezasına dönüştürülmüştür. İdarî para cezasının hesaplanmasında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 52. maddesi hükümleri uygulanır. İlgili kanunda "hafif hapis" cezasının üst sınırının belirtilmediği hallerde, idarî para cezasının hesaplanmasında esas alınacak gün sayısının üst sınırı, yedi yüz otuz dur.

(2) Kanunlarda, "hafif hapis cezası" ile "hafif para cezası"nın seçimlik olarak veya birlikte öngörüldüğü hâllerde, idarî para cezası yaptırımının belirlenmesinde "hafif hapis cezası" esas alınır.

(3) Kanunlarda, sadece "hafif para cezası"nın öngörüldüğü ve cezanın alt veya üst sınırının belirtilmediği hâllerde, idarî para cezası, yüz yirmi milyon Türk Lirasından az, on sekiz milyar Türk Lirasından fazla olamaz.

(4) Bu madde hükmüne göre idarî para cezasına karar vermeye Cumhuriyet Savcısı yetkilidir" hükmüne yer verilmiştir.

Kanunun gerekçesi şu şekilde düzenlenmiştir:

"Yeni Türk Ceza Kanunu'nun kabul ettiği gün para cezası sistemi nedeniyle, 5252 sayılı kanunun 7. maddesiyle, özel ceza kanunları ile ceza içeren kanunlardaki "hafif hapis" cezaları "hapis" cezasına, "hafif para" cezaları ise "adli para" cezasına dönüştürülmüştür. Ancak, 5326 sayılı kanunla kabahatler konusunda getirilen yeni sistemin, diğer kanunlardaki "hafif hapis cezası" veya "hafif para cezası" içeren hükümlere uygulanmasının daha doğru olacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle, maddeyle, 5252 sayılı kanunun 7. maddesinde değişiklik yapılmak suretiyle, söz konusu cezaların idarî para cezasına dönüştürülmesi ve bunun uygulanması hususu düzenlenmiştir".

Şu hâlde, 5252 sayılı kanunun 7. maddesinin birinci fıkrasında, kanunlarda "hafif para" cezası olarak öngörülen yaptırımların, "idarî para cezasına" dönüştürüldükleri ifade edilmiştir.¹⁹⁸ Ayrıca kanunun üçün-

1. C. D. T: 20.11.2006, E: 2006/3498, K: 2006/5006.

¹⁹⁷ Söz konusu madde, başlığı ile birlikte 11.05.2005 tarihli ve 5349 sayılı kanunun 3. maddesi ile değiştirilmiştir. 18.05.2005 tarihli ve 25819 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁹⁸ "Kumar oynatmak suçundan sanıklar V. D. ve Y. K'nin yapılan yargulamaları sonucunda, 5252 sayılı kanunun 7. maddesi ile "Kanunlarda hafif hapis veya hafif para cezası olarak öngörülen yaptırımların idarî para cezasına dönüştürüldüğü"

cü fıkrasında; kanunlarda, sadece “hafif para cezası”nın öngörüldüğü ve cezanın alt veya üst sınırının belirtilmediği durumlarda, idarî para cezası, yüz yirmi milyon Türk Lirasından az, on sekiz milyar Türk Lirasından fazla olamayacağı hükme bağlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Avcı, Mustafa, “Türk Ceza Kanunu, TCK Tasarıları ve Özellikle 2004 TCK Tasarısının Genel Olarak Değerlendirilmesi”, *Türk Ceza Kanunu Reformu*, TBB, İkinci Kitap, 1. Baskı, Ankara 2004.
- Artuk, Mehmet Emin/Gökçen, Ahmet/Yenidünya Ahmet Caner, *Ceza Hukuku Genel Hükümler II, Yaptırım Hukuku*, Ankara 2003.
- Bayraktar, Köksal, “Türk Ceza Kanunu Tasarısı’na İlişkin Genel Bir Değerlendirme ve Genel Hükümler Üzerine Birkaç Eleştiri”, *Türk Ceza Kanunu Reformu*, TBB İkinci Kitap, 1. Baskı, Ankara 2004.
- Centel, Nur/Zafer, Hamide/Çakmut, Özlem, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 3. Bası, İstanbul 2005.
- Çınar, Ali Rıza, *Türk Ceza Hukukunda Cezalar*, Ankara 2005.
- Çolak, Halûk, *Güncel Ceza Hukuku ve Yeni Türk Ceza Kanunu*, Ankara 2005.
- Erem, Faruk, *Ceza Hukuku*, C. II, 12. Baskı, Ankara 1985.
- Demirbaş, Timur, *İnfaz Hukuku, Özellikle Cezaevlerinin Tarihçesi*, Uluslararası Belgelerle Karşılaştırmalı Olarak Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfazı ve Ceza İnfaz Kurumlarının İdaresi, Ankara 2003.
- Erdem, Mustafa Ruhan, “Kısa Süreli Özgürlüğü Bağlayıcı Cezaların İnfazı ve Yeni Seçenekler”, *İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu*, 24-25.11.2000, Başkent Üniversitesi Yayını, Ankara 2001, s. 192-213.
- Denizhan, Hüseyin, “Adli Para Cezaları”, *AD. Yıl: 97*, Mayıs 2006, S. 25

gözetilerek, kumar oynatmak suçundan sanıkların eylemine uyan ve lehe olduğu kabul edilen 765 sayılı TCK’nın 567/1 maddesi uyarınca hafif hapis ve hafif para cezalarına hükmedilmesi, hükmolunan hafif para cezasının 647 sayılı kanunun 4. maddesi uyarınca paraya çevrilip doğrudan hükmedilen hafif para cezası ile içtima ettirildikten sonra sonuç cezanın idarî para cezasına dönüştürülmesi gerekirken... bozulmasına”: Y. 2. C. D. T: 09.10.2006, E: 2006 / 7327, K: 2006 / 16282.

Donay, Süheyl, "Genel Olarak Para Cezası (Toplum ve Ceza)", *Değişen Toplum ve Ceza Hukuku Karşısında Türk Ceza Kanunu'nun 50 Yılı ve Geleceği Sempozyumu* (22-26 Mart 1976), İstanbul 1977.

Donay, Süheyl, *Para Cezaları (Para Cezaları)*, İstanbul 1972.

Dönmezer, Sulhi/ Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, Cilt II, İstanbul 1997.

Kaban, Mater/ Aşaner, Halim/ Güven, Özcan/ Yalvaç, Gürsel, *Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları*, (Eylül 2001-Temmuz 2004), (2001-2004), Ankara 2004.

Kaban, Mater/ Aşaner, Halim/ Güven, Özcan/ Yalvaç, Gürsel, *Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları*, (Eylül 1996-Temmuz 2001), (1996-2001), Ankara 2001.

Karagülmez, Ali, *Gün Para Cezası Sistemi (Gün Para)*, Ankara 2005.

Karagülmez, Ali, *Suç Olmaktan Çıkarma, İdarî Para Cezaları, Açıklamalı Kabahatler Kanunu (İdarî Para)*, Ankara 2005.

Mahmutoğlu, Fatih Selami, TBMM Adalet Komisyonu'nda Kabul Edilen Türk Ceza Kanunu Tasarısı Hakkında Görüş, *Türk Ceza Kanunu Reformu*, TBB İkinci Kitap, 1. Baskı, Ankara 2004.

Tezcan, Durmuş/ Erdem, Mustafa Ruhan, "Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin TCK Tasarısı Hakkında Raporu", *Türk Ceza Kanunu Reformu*, TBB İkinci Kitap, 1. Baskı, Ankara 2004

Önder Ayhan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, C. II-III, 2. Baskı, İstanbul 1992.

Özbek, Veli Özer, *Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı, İzmir Şerhi, Genel Hükümler*, C.1, 2.Baskı, Ankara 2005.

Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi, Genel Hükümler*, 3. Bası, Ankara 2006.

Öztürk, Bahri/ Erdem, Mustafa Ruhan, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku*, 8. Baskı, Ankara 2005.

Soyaslan, Doğan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 3.Baskı, Ankara, 2005.

Yılmaz, Zekeriya, *Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu*, Ankara 2005.

Yücel, Mustafa Tören, "TCK Tasarısı Hakkında Notlar", *Türk Ceza Kanunu Reformu*, TBB, İkinci Kitap, 1. Baskı, 2004.

ABONET REKLAM